

**POROČILO
SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA OTROKE IN DRUŽINO**

2021

Oktober, 2022

Seznam pogosto uporabljenih kratic in okrajšav

CSD	Center za socialno delo
DZ	Družinski zakonik
EU	Evropska Unija
EK	Evropska komisija
IBO	Indeks blaginje otrok
IKT	Informacijska komunikacijska tehnologija
KOP	Konvencija ZN o otrokovih pravicah
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
HBSC	Health Behaviour in School-Aged Children
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MK	Ministrstvo za kulturo
MF	Ministrstvo za finance
RS	Republika Slovenija
SE	Svet Evrope
Svet	Svet RS za otroke in družino
UNICEF	United Nations Children's Fund (Sklad Združenih narodov za otroke)

V besedilu večinoma uporabljamo zgoraj navedene kratice (oznake) za institucije in pogosto uporabljene pojme, vendar se občasno v tekstu, ko je to smiselno za kontekst in potek besedila, pojavljajo tudi imena in izrazi zapisana v celotni obliki.

VSEBINA

1	UVOD.....	4
2	NADALJEVANJE DELA SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OTROKE IN DRUŽINO .	6
2.1	Imenovanje članov Sveta	6
2.2	Naloge Sveta.....	8
2.3	Zasedanje Sveta v 2021.....	8
2.3.1	7. seja	8
2.3.2	8. seja	9
2.3.3	3. dopisna seja.....	9
3	OCENA STANJA NA PODROČJU POLOŽAJA OTROK IN DRUŽIN V SLOVENIJI V LETU 2021	10
3.1	METODOLOŠKI OKVIR.....	12
3.2	URESNIČEVANJE PRAVICE OTROK DO PARTICIPACIJE V DIGITALNEM OKOLJU: PRIMERJAVA SLOVENIJE Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI.....	15
3.2.1	Prostor	15
3.2.2	Glas	22
3.2.3	Občinstvo in vpliv	25
3.3	INDEKS PRAVIC OTROK DO PARTICIPACIJE V DIGITALNEM OKOLJU.....	26
3.3.1	Prednosti in slabosti indeksov na splošno	26
3.3.2	Prednosti in slabosti indeksa	26
3.4	ZAKLJUČEK	29
4	PRILOGE.....	30

1 UVOD

Družina je v sodobni družbi izpostavljena vse večjim pritiskom, pričakovanjem in tveganjem, vendar kljub stalnim spremembam ostaja temeljna družbena institucija, ki ima za posameznika velik pomen. Zaradi svoje ranljivosti potrebuje različne oblike pomoči in podpore. Prav zato je pomembna naloga države, da še pravočasno zazna spremembe na področju družinskega življenja in družinsko politiko oblikuje na tak način, da pripravi takšne ukrepe, strateške dokumente in zakonodajo, ki bodo celovito urejali to področje. Omenimo lahko dogodke v zadnjih letih, povezane z ukrepi za zaježitev epidemije COVID-19, ki so močno posegli na različna področja družinske problematike in vplivali na ključne strukture družbenega reda ter z neverjetno hitrostjo spremenili naša življenja. Dobrobit otrok je močno povezana z dobrobitjo njihovih družin, saj je funkcionalna družina v kateri vladajo varni odnosi pomemben preventivni dejavnik zunanjih negativnih vplivov, kot je npr. COVID-19. Prav zato ostaja oblikovanje različnih programov v podporo družini še naprej ena izmed prednostnih nalog ministrstva pristojnega za družino. Pandemija COVID-19 je zaostрила obstoječe in ustvarila nove izzive in neenakosti, saj so bili otroci pogostejše izpostavljeni nasilju v družini, spletni zlorabi in izkoriščanju ter spletnemu ustrahovanju, na spletu pa je bilo tudi več vsebin o spolni zlorabi otrok in mladostnikov.

Otroci so ranljiva skupina prebivalstva, zato mora država zanje še posebno poskrbeti in ob tem zagotoviti enake možnosti za vse otroke ne glede na njihove osebne okoliščine. Kontinuirano spremljanje položaja otrok in uresničevanja pravic otrok v Sloveniji na vseh področjih je stalna naloga Sveta Republike Slovenije za otroke in družino (v nadaljevanju: Svet). Z oblikovanjem in umestitvijo Sveta v sistem celovitega spremljanja položaja otrok, njihove blaginje in kakovosti življenja, ki je eden najpomembnejših sestavnih elementov na dokazih temelječega oblikovanja javnih politik, je Slovenija stopila korak naprej v smeri otrokocentrične družbe, ki obravnava otroke kot polnopravne člane družbe, kot ciljno skupino različnih političnih ukrepov, namenjenih izboljševanju dobrobiti otrok.

Pravica vsakega otroka je varno okolje, ki mu zagotavlja uresničevanje danosti in uživanje pravic ter tudi sprejemanje odgovornosti. Prav tako je pravica vsakega otroka, da je slišan in vključen v odločanje o vprašanjih, ki se nanašajo nanj. V družbi tudi so tudi socialno izključene skupine otrok, ki so še posebej ranljive, zato na njih ne smemo pozabiti: mednje sodijo otroci iz socialno in finančno prikrajšanega okolja, otroci, prikrajšani za primerno družinsko okolje, otroci v postopkih, mladoletne žrtve nasilja, otroci s posebnimi potrebami, otroci etničnih skupnosti, otroci begunci, otroci brez spremstva idr.

Eden temeljnih ciljev ustanovitve Sveta je dvig kakovosti družinskega življenja in kakovost življenja otrok. Osredinjenost na otroke izhaja iz drugega odstavka 18. člena Družinskega zakonika, kjer je, kot prva naloga Sveta, opredeljeno spremljanje in ocenjevanje položaj otrok in družine, s poudarkom na uresničevanju pravic otrok.

Epidemija novega koronavirusa je še posebno močno vplivala na življenje otrok in mladostnikov. Otroci so skupina prebivalstva, ki so sicer v povprečju manj od drugih starostnih skupin izpostavljeni bolezni COVID-19, kar pa še ne pomeni, da niso zaradi epidemije postali bolj ranljivi. Epidemija novega koronavirusa je lahko na otroke oz. na njihovo ranljivost vplivala na različne načine, vsekakor pa lahko v prvi vrsti govorimo o psihološki obremenitvi, ki se kaže tudi v težavah v duševnem zdravju. Otroštvo je ključna življenjska faza, ki določa prihodnje telesno in duševno zdravje, ki je za kakovost življenja otrok in mladostnikov izredno pomembno. Težave z duševnim zdravjem otrok in mladostnikov so zelo razširjene in jih je

včasih mogoče povezati z osamitvijo, izobraževalnim okoljem, socialno vključenostjo, revščino ter dolgotrajno uporabo digitalnih orodij.

Za omejevanje širjenja virusa COVID-19 so države uvedle različne ukrepe, ki so korenito spremenili vsakdanje življenje družin, npr. zapiranje šol, socialna izolacija itd., kar je imelo za posledico še povečan dostop do digitalnega okolja. Varnost v digitalnem okolju je v času epidemije COVID-19 še posebno na preizkušnji, saj je za Slovenijo značilna široka dostopnost do interneta. Prevelika izpostavljenost zaslonom in spletnim dejavnostim je zaskrbljujoča za zdravje in duševno dobrobit otrok in mladostnikov, saj povzroča povečan stres, pomanjkljivo pozornost, težave z vidom ter pomanjkanje telesne dejavnosti in športa. S pandemijo COVID-19 se je znatno povečal čas, ki ga otroci in mladostniki preživijo na spletu, saj se je šolanje ter kulturno in družbeno življenje prestavilo tudi na splet. To je privedlo do večjih spletnih tveganj in povečanja digitalne neenakosti.

Čeprav uporaba interneta omogoča v času koronakrize komunikacijo z drugimi, je pomembno, da družinski člani skušajo iskati tudi alternative preživljanju časa na spletu. Pretirana uporaba naprav z zasloni namreč lahko, kot smo že omenili, vodi tudi v zasvojenosti. Posledice prekomerne rabe zaslonov pri mladih postajajo vse večji izziv, saj je opazna vse pogostejša raba zaslonov tako pri predšolskih kot tudi šolskih otrocih. Vpliv zaslonov na zdrav celosten razvoj otrok in mladostnikov ni odvisen le od časa pred zasloni, ampak predvsem od vsebine, ki so ji izpostavljeni.

Digitalizacija sicer res omogoča nove načine komuniciranja, izobraževanja, nakupovanja, zabave in izvajanja različnih aktivnosti prek interneta, vendar je treba opozoriti, da daje digitalno okolje na eni strani neomejene možnosti za izboljšanje kakovosti življenja, omogoča večjo stopnjo enakosti in socialne vključenosti družin, lahko na drugi strani predstavlja tveganje in povečuje ranljivost, predvsem otrok in mladostnikov.

Ugotovitve kažejo na to, da je digitalno okolje postalo vsakdanje okolje, v katerem se »gibljejo« otroci in mladostniki. Bistveni izziv je, kako regulirati to področje, da bodo otroci in mladostniki deležni kar največ pozitivnih in kar najmanj negativnih vidikov digitalnega.

Slovenija izvaja številne dejavnosti, ki so vezane na projektno financiranje, zato ni zagotovljeno njihovo stalno izvajanje. Država mora sistemsko urediti področje izobraževanja o varni rabi IKT, saj gre za področje, ki se izjemno hitro razvija, zato tako otroci kot njihovi starši potrebujejo podporo pri zagotavljanju varnosti v digitalnem okolju. Pri spoštovanju in varovanju otrokovih pravic ter zaščiti otrok v digitalnem okolju je nujno sodelovanje vseh deležnikov – države (vseh resorjev), civilne družbe, nevladnih organizacij, podjetij kot tudi staršev in otrok oz. mladostnikov.

V sklopu seje Sveta so bili predstavljeni tudi rezultati raziskave *Spoštovanje, varstvo in izpolnjevanje pravic otrok v digitalnem okolju*, ki so jo pripravili na IRSSV in je natančneje naslovljena v nadaljevanju poročila. S to problematiko smo želeli osvetliti zavedanje, da so informacije in uporaba IKT pomembno orodje v življenju otrok in mladostnikov pri doseganju izobrazbe, socializacije, izražanja in vključevanja, obenem pa jih lahko njena uporaba izpostavi tveganju, izkoriščanju in zlorabam.

Vlada RS je v letu 2021 sprejela dva pomembna strateška izvedbena dokumenta. V mesecu juniju je sprejela *Akcijski načrt za izvajanje Programa za otroke 2020-2025* (v nadaljevanju: Program), za obdobje 2020-2022. Omenjeni akcijski načrt je razdeljen na štiri vsebinske sklope, ki so hkrati tudi prednostna področja Programa. V Programu so ranljive skupine otrok vključene v presečne oziroma horizontalne teme pri vseh programskih prednostnih področjih, s čimer se zagotavlja varovanje največjega interesa otrok ter holističen pristop pri uresničevanju njihovih pravic. V vsakem poglavju so opredeljeni cilji, ukrepi in kazalniki,

finančni viri ter terminski načrt, ki so namenjeni spremljanju uresničevanja in doseganja rezultatov za navedena leta.

Ker je spremljanje izvajanja Resolucije do leta 2028 dolžnost vseh resorjev, ki so nosilci posameznih ukrepov, je Vlada RS v mesecu decembru 2021 sprejela (v nadaljevanju: Resolucija) drugi *Akcijski načrt k Resoluciji o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba«*, za obdobje 2021-2023, ki služi kot pregled uresničevanja izvajanja Resolucije v opredeljenem obdobju. Na ta način bodo lahko resorji zagotovili transparentno spremljanje izvajanja Resolucije, kot tudi zagotovili ustrežnejše planiranje aktualnih ukrepov, ki neposredno vplivajo na družinsko politiko. V vsakem poglavju so opredeljeni ukrepi in kazalniki namenjeni spremljanju uresničevanja ukrepov, kot tudi načrtovani in doseženi rezultati za triletno obdobje.

2 NADALJEVANJE DELA SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OTROKE IN DRUŽINO

Člani Sveta so bili imenovani s Sklepom o imenovanju članov Sveta Republike Slovenije za otroke in družino št. 00405-5/2017/4 z dne 13. 7. 2017. V skladu z 18. členom Družinskega zakonika (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C in 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US in 94/22 – odl. US) traja mandat članom Sveta pet let, z izjemo članov, ki so imenovani kot predstavniki Vlade Republike Slovenije in pri katerih je njihovo članstvo v Svetu vezano na njihov mandat funkcionarja – ministra oziroma ministrice določenega resorja ter direktorja oziroma direktorice Direktorata za družino na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Predstavnikom Vlade Republike Slovenije, ki so funkcionarji, to je ministrom oziroma ministricam posameznih resorjev ter direktorju oziroma direktorici direktorata za družino na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, mandat predčasno preneha zaradi prenehanja njihove funkcije, zato je od ustanovitve Sveta zaradi menjav vlad prišlo do več sprememb članstva.

2.1 Imenovanje članov Sveta

Vlada RS je na podlagi 18. člena DZ na svoji 143. redni seji dne 13. 7. 2017 pod točko 6.2 sprejela Sklep o imenovanju članov Sveta. Prvi člani in članice Sveta so bili:

a) predstavniki Vlade RS.

- dr. Anja Kopač Mrak, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – vodja Sveta,
- dr. Maja Makovec Brenčič, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,
- mag. Goran Klemenčič, Ministrstvo za pravosodje,
- mag. Mateja Vraničar Erman, Ministrstvo za finance,
- Milojka Kolar Celarc, Ministrstvo za zdravje,
- dr. Andreja Črnak Meglič, Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije,
- mag. Andrej Del Fabro, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

b) predstavniki strokovnih institucij:

- dr. Alenka Švab, Fakulteta za družbene vede,
- dr. Nina Mešl, Fakulteta za socialno delo,
- dr. Vesna Rijavec, Pravna fakulteta Maribor,
- dr. Živa Humer, Mirovni inštitut,

- mag. Darja Kuzmanič Korva, Skupnost centrov za socialno delo.

c) Predstavniki nevladnih organizacij:

- Darja Groznik, Zveza prijateljev mladine Slovenije,
- Katarina Bervar Sternad, Pravno informacijski center,
- Maksimiljana Mali, Rejniško društvo Slovenije,
- dr. Sara Jerebic, Združenje zakonskih in družinskih terapevtov Slovenije,
- Tomaž Bergoč, Slovenska fundacija za Unicef,
- Tomaž Merše, Družinska pobuda.

Glede na to, da je bila dne 13. 3. 2020 v Državnem Zboru Republike Slovenije potrjena 14. Vlada Republike Slovenije, je na podlagi 18. člena Družinskega zakonika (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C in 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US in 94/22 – odl. US) je na 21. redni seji dne 18. 6. 2020 pod točko 3.10 sprejela naslednji Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju članov Sveta Republike Slovenije za otroke in družino, v katerem so bili imenovani novi predstavniki Vlade RS, in sicer:

- Janez Cigler Kralj, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – vodja Sveta,
- prof. dr. Simona Kustec Lipicer, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,
- mag. Lilijana Kozlovič, Ministrstvo za pravosodje,
- mag. Andrej Šircelj, Ministrstvo za finance,
- Tomaž Gantar, Ministrstvo za zdravje
- Barbka Meško, Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije,
- Dušan Mikuž, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.«.

Ker v samem začetku delovanja Sveta med člani in članicami ni bilo imenovanega predstavnika Ministrstva za kulturo, je vodja Sveta, minister za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti, Janez Cigler Kralj, 15. 10. 2020 posredoval ministru za kulturo, dr. Vasku Simoniti predlog za imenovanje novega člana Sveta, predstavnika Ministrstva za kulturo, na katerega se je tudi 27. 10. 2020 pozitivno odzval. Področje, ki ga vsebinsko in strokovno pokriva Ministrstvo za kulturo, je zelo pomembno pri opravljanju različnih nalog in ukrepov s področja otrok in družine, zaradi česar je bil oblikovan tudi predlog za imenovanje omenjenega predstavnika v Svet. Vlada Republike Slovenije je tako 3.12. 2020 sprejela Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju članov Sveta Republike Slovenije za otroke in družino št. 01304-6/2020/8, v katerem je bil imenovan tudi dr. Vasko Simoniti. Svet je v slednji omenjeni sestavi deloval celotno leto 2021.

V Sklepu o imenovanju članov Sveta Republike Slovenije za otroke in družino št. 01304-6/2020/4 z dne 18. 6. 2020, se je I a) točka spremenila tako, da se glasi:

»predstavnik Vlade Republike Slovenije:

- Janez Cigler Kralj, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – vodja sveta,
- prof. dr. Simona Kustec, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,
- mag. Lilijana Kozlovič, Ministrstvo za pravosodje,
- mag. Andrej Šircelj, Ministrstvo za finance,
- Tomaž Gantar, Ministrstvo za zdravje,
- Dr. Vasko Simoniti, Ministrstvo za kulturo,
- Barbka Meško, Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije,
- Dušan Mikuž, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.«.

2.2 Naloge Sveta

Svet opravlja naslednje naloge:

- spremlja in ocenjuje položaj otrok in družine, s poudarkom na uresničevanju pravic otrok,
- predlaga strokovna izhodišča za sprejem zakonodaje in strateških dokumentov na področju otrok in družine,
- obravnava predloge zakonov s področja otrok in družine in pripravlja strokovno mnenje o predlogih zakonov,
- pripravlja pobude za usklajeno delovanje pristojnih organov na področju otrok in družine ter za sodelovanje med pristojnimi organi, strokovnimi institucijami in nevladnimi organizacijami,
- spremlja izvajanje sprejete zakonodaje in ukrepov na področju otrok in družine.

Strokovna, administrativna in tehnična dela za Svet opravlja ministrstvo, pristojno za družino.

2.3 Zasedanje Sveta v 2021

Svet je v letu 2021 zasedal trikrat in sicer sta seji z dne 18. 5. 2021 in z dne 8.11. 2021 zaradi epidemije korona virusa potekali na daljavo preko aplikacije Microsoft Teams, ena seja pa je bila dopisna in je potekala od 8. 12. 2021 do 10. 12. 2021.

2.3.1 7. seja

7. seja Sveta (*Priloga 1*) je še posebno naslovila epidemijo novega koronavirusa, ki je močno vplivala na življenje otrok in mladostnikov. Otroci so skupina prebivalstva, ki so sicer v povprečju manj od drugih starostnih skupin izpostavljeni bolezni COVID-19, kar pa še ne pomeni, da niso zaradi epidemije postali bolj ranljivi. Epidemija novega koronavirusa je lahko na otroke oz. na njihovo ranljivost vplivala na različne načine, vsekakor pa lahko v prvi vrsti govorimo o psihološki obremenitvi, ki se kaže tudi v težavah v duševnem zdravju, zato je bila seja tematsko namenjena predvsem skrbi za duševno zdravje otrok.

Člani in članice so se na seji seznanili z rezultati raziskave *Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa z vidika duševnega zdravja otrok*, ki so jo pripravili na Inštitutu RS za socialno varstvo (IRSSV). Raziskava je bila izvedena z namenom, da bi ugotovili, kako so otroci v Sloveniji doživljali epidemijo novega koronavirusa, med prvim valom epidemije COVID-19 v Sloveniji.

Na seji je bilo izpostavljeno povečanje stisk otrok povezanih z izrednimi razmerami, ki v COVID razmerah iščejo pomoč pri TOM telefonu preko vseh komunikacijskih kanalov (svetovanje po telefonu, mailu in v klepetalnic, informiranje preko FB profila in spletne strani). Člani in članice so se prav tako seznanili z ugotovitvami zoom konference otrok na temo COVID-19, ki je potekala novembra 2020 in na kateri je sodelovalo 75 otrok iz različnih koncev Slovenije.

Predstavljena je bila problematika (ne)odzivnosti javnih služb na potrebe družin s številnimi izzivi, ki že zaradi nakopičenih problemov niso kos še problemom, ki so posledica koronakrize. Izpostavljena je bila tudi pomembnost vlaganja v programe zgodnje pomoči družinam z večjim tveganjem.

Člani in članice so seznanili z različnimi izzivi na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov ter sprememb, ki jih je prinesla bitka s pandemijo ter celostnim pristopom k njihovem reševanju, ki zahtevajo medresorsko sodelovanje, podporo politik in ukrepov, usmerjenih v zaščito otrok in mladostnikov. Zelo pomembna je skrb za dobro duševno zdravje otrok in mladih, ki predstavlja naložbo, saj enakopraven dostop do pravočasne, kakovostne in celostne pomoči sodi v okvir zagotavljanja človekovih pravic in dostojanstva. Dobro duševno zdravje je temelj zdravja nasploh ter posledično socialne, družinske in gospodarske stabilnosti, družbene blaginje ter kakovosti življenja ljudi.

Na svetu je bila izpostavljena tudi pomembnost zagotavljanja kontinuiranega izvajanja različnih programov in projektov v pomoč otrokom in njihovim družinam. Članice in člani so seznanili z aktivnostmi Direktorata za družino, kot tudi o načrtu za okrevanje in odpornost po epidemiji.

Omenjena je bila tudi potrditev dveh strateških dokumentov na Vladi RS: Vlada RS, in sicer *Program za otroke 2020-2025*, kot tudi prvi *Akcijski načrt k Resoluciji o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba«*, ki je del spremljanja uresničevanja Resolucije o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba«.

2.3.2 8. seja

Zaradi še vedno aktualne problematike COVID-19, je bila 8. seja (*Priloga 2*) ponovno posvečena življenju otrok in njihovih družin v času koronavirusa s poudarkom na posledicah pandemije. Prav posebno je bila na seji naslovljena *varnost otrok v digitalnem okolju*, ki je v času epidemije COVID-19 še posebno na preizkušnji, saj je za Slovenijo je značilna široka dostopnost do interneta, kar je velik izziv. Na eni strani daje digitalno okolje velike možnosti za izboljšanje kakovosti življenja otrok in družin, na drugi strani pa predstavlja tveganje in povečuje ranljivost, predvsem otrok.

Člani in članice so se na seji seznanili z delovanjem in aktualnostmi s področja digitalnih zasvojenosti o čemer sta spregovorila predstavnika Zavoda Nora – LogOut, ki deluje kot center pomoči pri prekomerni rabi interneta. Logout je prvi specializirani center pomoči ob različnih tveganih spletnih vedenjih. Njihovo poslanstvo je izboljšati digitalno blaginjo vseh zlasti otrok, z zagotavljanjem zdravljenja, pomoči, obveščanjem, izobraževanjem in ozaveščanjem o uravnovešeni in zdravi uporabi sodobnih medijev in zaslonske tehnologije.

Člani in članice so se na seji seznanili tudi s predstavitvijo prispevka s Posveta o duševnem zdravju, v organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) in projekta Naše mnenje šteje! Prav tako so se članice in člani seznanili tudi z aktivnostmi Direktorata za družino.

Na svetu je bila izpostavljena tudi pomembnost zagotavljanja kontinuiranega izvajanja različnih programov in projektov v pomoč in podporo otrokom in njihovim družinam, še posebno na področju duševnega zdravja. Člani in članice so izpostavili pomen povezovanja ciljnih skupin s povezovanjem organizacij, ki nudijo različne oblike brezplačne pomoči, ozaveščenost o možnostih njihovega vključevanja v programe in predvsem informiranost o dostopnosti omenjenih programov v pomoč družini in posameznikom v stiski.

2.3.3 3. dopisna seja

Dopisna seja Sveta (*Priloga 3*) je potekala od 8. 12. 2021 do 10. 12. 2021. H glasovnici je bil priložen *Zapisnik 8. seje Sveta*. Na podlagi 13. člena Poslovnika Sveta, ki določa, da je sklep, stališče ali mnenje o posameznem vprašanju sprejet z dnem, ko večina vseh članov Sveta sporoči, da soglašajo s predlagano odločitvijo, je vodja Sveta 10. 12. 2021 sprejel sklep št. 1224-112/2017/177, ki glasi: »*Zapisnik 8. seje Sveta Republike Slovenije za otroke in družino se potrdi*«.

3 OCENA STANJA NA PODROČJU POLOŽAJA OTROK IN DRUŽIN V SLOVENIJI V LETU 2021

Inštitut RS za socialno varstvo (IRSSV) vsako leto pripravi analizo položaja otrok v Sloveniji, ki služi kot vsebinska podlaga letnega poročila, ki ga je Svet dolžan posredovati Vladi RS. Fokus analize se v dogovoru z naročnikom vsako leto spreminja. Vsebina raziskave za leto 2021 zajema analizo uresničevanja pravic otrok v digitalnem okolju. Podlaga za raziskovalni del letnega poročila Sveta za leto 2021 je tako naloga *Spoštovanje, varstvo in izpolnjevanje pravic otrok v digitalnem okolju*.

Omenjeno področje je namreč v zadnjem času deležno vse več pozornosti. To dokazujejo številni mednarodni dokumenti, sprejeti za namene varovanja pravic otrok (npr. OZN dokument o pravicah otrok v digitalnem okolju (2021)¹, Priporočila COE o zaščiti in upoštevanju pravic otrok v digitalnem okolju (2018)², Strategija EU o pravicah otrok (2021)³). Dokumenti skozi različne perspektive izpostavljajo podobne poudarke glede tega, kako v digitalnem okolju ohranjati in krepiti koristi otrok:

- a) digitalno okolje, podobno kot fizično okolje, ustvarja za otroke na eni strani priložnosti za uresničevanje različnih vrst pravic (npr. pravica do svobode izražanja, pravica do participacije, pravica do informiranja, olajšan dostop do visokokakovostnega inkluzivnega izobraževanja in do zdravstvenih storitev itd.), na drugi strani pa predstavlja grožnjo za tvegana vedenja in kršenje njihovih pravic (pomen različnih oblik nasilja, izkoriščanja, zasvojenosti, profiliranje ipd.); obe plati preživljanja časa otrok v digitalnem okolju sta se še posebej izrazito pokazali v času epidemije koronavirusa;
- b) v dokumentih je zato odgovornost za ohranjanje dobrobiti otrok položena v roke držav, vlad in podjetij, v smislu opolnomočenja otrok na eni strani ter varovanja pred škodljivimi posledicami na drugi strani,
- c) obenem dokumenti poudarjajo pomen aktivne vloge otrok pri razvoju politik, storitev in proizvodov, ki v kontekstu digitalnega okolja kakorkoli vplivajo na njihova življenja (Better Internet for Kids, 2021⁴).

Med vsemi navedenimi dokumenti zlasti OZN dokument o pravicah otrok v digitalnem okolju (2021) izpostavlja pomen raziskav na tem področju in zbiranju podatkov, ki omogočajo pripravo ocen o vplivu digitalnega okolja na življenja otrok. Tovrstne analize bi morale biti po navedbah omenjenega dokumenta ključne podlage za oblikovanje politik.

V poročilu je na podlagi dostopnih podatkov naslovljen celostni pregled uresničevanja pravic otrok v digitalnem okolju. Na podlagi pregleda podatkov je ugotovljena velika potreba po sistematičnem in celovitem statističnem pregledu področja digitalizacije življenja otrok. Med vsemi navedenimi dokumenti zlasti OZN dokument o pravicah otrok v digitalnem okolju (2021) izpostavlja pomen raziskav na tem področju in zbiranju podatkov, ki omogočajo pripravo ocen

¹ UN Committee on the Rights of the Child, 'General Comment No. 25 (2021) on Children's Rights in Relation to the Digital Environment'

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/25&Lang=en

² Council of Europe, Committee of Ministers, 'Recommendation CM/Rec(2018) of the Committee of Ministers to Member States on Guidelines to Respect, Protect and Fulfil the Rights of the Child in the Digital Environment'

³ European Commission, 'EU Strategy on the Rights of the Child'

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/child_rights_strategy_version_with_visuals3.pdf

⁴ Better Internet for Kids. 2021. Children's rights in the digital environment: Moving from theory to practice (Best practice guideline). European Commission.

o vplivu digitalnega okolja na življenja otrok. Tovrstne analize bi morale biti po navedbah omenjenega dokumenta ključne podlage za oblikovanje politik.

Omenjeno področje predmet vse številčnejših raziskav (Third in Moody (2021)⁵; Lobe idr. (2020)⁶; O'Neill idr. (2020)⁷; Lundy idr. (2019)⁸; UNICEF (2017)⁹; Svet Evrope (2017)¹⁰), tematika digitalnega okolja se pojavlja tudi kot del indeksov blaginje otrok (FRA (2010)¹¹; IBO in RIBO¹²), kljub vsemu pa umanjka celovit in poglobljen podatkovni prikaz življenja otrok v digitalnem okolju.

Tudi v Sloveniji je multidisciplinarna skupina strokovnjakov, ki se pri delu ukvarja z otroki in mladostniki, pripravila prva slovenska nacionalna priporočila za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih. Nastala so na podlagi izsledkov raziskav in soglasja številnih strokovnjakov ter po zgledih smernic iz tujine. *Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih*¹³ so v prvi vrsti namenjene vsem strokovnjakom, ki se pri svojem delu srečujemo z otroki in mladostniki tako v vzgoji, izobraževanju, zdravstvu ali drugih strokovnih službah.

V poročilu v poglavju, namenjenemu orisu metodoloških izhodišč, je najprej predstavljen model za spremljanje uresničevanja pravic otrok v digitalnem okolju, ki je utemeljen v Lundy modelu participacije oziroma sodelovanja otrok. V nadaljevanju so nato s pomočjo modela analizirani in interpretirani dostopni podatki za Slovenijo, ki so hkrati umeščeni v evropski kontekst.

⁵ Third A. and Moody L., (2021) Our rights in the digital world: A report on the children's consultations to inform UNCRC General Comment 25 (London and Sydney: 5Rights Foundation and Western Sydney University).

⁶ Lobe, B., Velicu, A., Staksrud, E., Chaudron, S., Di Gioia, R. (2020). JRC technical reports. How children (11-18) experienced online risks during the Covid-19 lockdown – Spring 2020. European Commission.

⁷ O'Neill, B., Dreyer, S. and Dinh, T. 2020. The Third Better Internet for Kids Policy Map: Implementing the European Strategy for a Better Internet for Children in European Member States. <https://www.betterinternetforkids.eu/bikmap>.

⁸ Lundy Laura, Byrne, Bronagh, Templeton, Michelle in Gerison Lansdown. 2019. Two clicks forward and one click back. Report on children with disabilities in the digital environment. Council of Europe.

⁹ UNICEF. 2017. The State of the World's Children 2017: Children in a Digital World.

¹⁰ Council of Europe. 2017. Children's Rights Division, 'It's Our World: Children's Views on How to Protect Their Rights in the Digital Environment, Report on Child Consultations'. Dostopno na: <https://rm.coe.int/it-s-our-world-children-s-views-on-how-to-protect-theirrights-in-the-/1680765dff>.

¹¹ FRA. 2010. Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union. Dostopno na: https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/1180_FRA-report-rights-child-conference2010_EN_original.pdf.

¹² IRSSV. Indeks blaginje otrok in regijski indeks blaginje otrok. Dostopno na: <https://ibo.irssv.si/#/>.

¹³ Vintar Spreitzer, Mateja, Baš, Denis Radšel, Anja Anderluh, Marija Vreča, Maja Reš, Špela Selak, Špela, Hudoklin, Mateja Osredkar Damjan. 2021. *Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih*. Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/smernice-za-uporabo-zaslonov-pri-otrocih-in-mladostnikih>

3.1 METODOLOŠKI OKVIR

Laundy model (2007)¹⁴ je eden najpogostejše uporabljenih ogrodij pri načrtovanju aktivnostih, povezanih s participacijo otrok (bodisi gre za razvoj programov, storitev, politik bodisi za oceno stanja in raziskovanje tega področja). Omenjeni model participacijo otrok smiselno predstavi skozi štiri segmente, ki poudarjajo dostopnost, varnost, inkluzivnost participacije otrok ter informiranost, slišanje mnenj otrok in njihovo upoštevanje¹⁵:

- a) *prostor* (»space«): otroci potrebujejo priložnosti za izražanje mnenj v prostoru, ki je varen in vključujoč (pomembno je zagotoviti, da so otroci v participatorne procese vključeni v čim zgodnejših fazah načrtovanja, dolgoročno vključenost otrok, vključitev otrok, ki jih obravnavane teme neposredno zadevajo, vključujoč in vsem dostopen participatorni proces, varnost ob izražanju mnenja in podporo za tiste otroke, ki občutijo nelagodje in stres pri vključevanju v participatorne aktivnosti);
- b) *glas* (»voice«): otroci potrebujejo ustrezno podporo za izražanje svojih mnenj (pomembno je imeti jasen seznam tem, za katere želimo pridobiti mnenja otrok, zagotoviti, da se ohrani pozornost na določenih temah, zagotoviti, da se otroci zavedajo, da je njihovo sodelovanje prostovoljno in da se lahko umaknejo kadarkoli to želijo, podpreti otroke z dostopnimi informacijami, posredovanimi za njihovo starost primeren način, zagotoviti različne načine izražanja mnenj, ki najbolj ustrezajo njihovim potrebam in željam, ter prostovoljen izbor tem v participatornem procesu);
- c) *občinstvo* (»audience«): mnenja otrok morajo biti slišana (pomembno je seznaniti otroke z vsemi vidiki komunikacije; npr. komu, kako in kdaj lahko sporočijo svoje mnenje, pokazati zavezanost k temu, da želimo biti informirani o mnenjih otrok, določiti in vključiti relevantne odločevalce, otroke seznaniti s tem, kako in kdaj bodo poročilo oziroma zapis njihovih mnenj (tudi v obliki povzetka, napisanega v otrokom prijazen jeziku) oblikovani, zagotoviti otrokom možnost potrditve, da so njihova mnenja pravilno zabeležena in povzeta, podpreti njihovo vlogo pri izražanju mnenj);
- d) *vpliv* (»influence«): mnenja otrok morajo biti upoštevana, če je to le mogoče (pomembno je zagotoviti, da so otroci primerno seznanjeni z možnostmi vplivanja na sprejemanje odločitev (vključno z omejitvami), dostop do povratnih informacij, ki morajo biti posredovane na starosti otrok primeren način, da mnenja otrok vplivajo na sprejemanje odločitev, povratne informacije o tem, na kakšen način so bila njihova mnenja upoštevana in o razlogih za sprejete odločitve (dostopne in starosti primerne), in otrokom zagotoviti možnosti za oceno procesa, v katerem so sodelovali).

Orisan model je uporaben na različnih ravneh uresničevanja participacije otrok (na nacionalni ravni, lokalni kot tudi organizacijski ravni). V raziskavi je bil prilagojen in uporabljen za analizo digitalnega okolja v kombinaciji z ugotovitvami »Priporočil Odbora ministrov državam članicam o Smernicah o spoštovanju, varstvu in izpolnjevanju otrokovih pravic v digitalnem okolju« (Smernice) (2018)¹⁶. Smernice vsebujejo pomembna izhodišča za vpogled v področje participacije otrok v digitalnem okolju. Osredotočili smo se predvsem na operativna načela in ukrepe glede spoštovanja, varstva in izpolnjevanja otrokovih pravic v digitalnem okolju.

¹⁴ Lundy, L. 2007. 'Voice'is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. British Educational Research Journal, 33, 927–942.

¹⁵ Planning checklist for participation based on the Lundy Model, source: https://hubnanog.ie/wp-content/uploads/2021/04/5611-Hub_na_nOg-planning_checklist.pdf.

¹⁶ Svet Evrope. 2018. CM/Rec(2018)7. Priporočilo Odbora ministrov državam članicam o Smernicah o spoštovanju, varstvu in izpolnjevanju otrokovih pravic v digitalnem okolju.

To so dostop do digitalnega okolja, pravica do svobode izražanja in obveščenosti, pravica do udeležbe, pravica do vključenosti v igro, pravica do zbiranja in združevanja, zasebnost in varstvo podatkov, pravica do izobraževanja, pravica do zaščite in varnosti). Spremljanje uresničevanja teh pravic predstavlja dobro podlago za identifikacijo ključnih kazalnikov za oceno področja digitalizacije in participacije otrok. Cilj poročila je namreč ponuditi na pregleden način celovit oris stanja po izbranih kazalnikih pri nas.

Shema: Indikatorji participacije otrok v digitalnem okolju

Dimenzija	Poddimenzija	Indikator	Vir
PROSTOR	Dostop do digitalnega okolja	Delež otrok, ki ima doma dostop do laptopa, namiznega računalnika ali tablice	PISA, 2018
		Delež otrok, ki ima v šoli dostop do laptopa, namiznega računalnika ali tablice	PISA, 2018
		Delež otrok, ki so uporabljali računalnik v zadnjem letu	Eurostat, 2017
		Število ur, namenjenih rabi interneta v šoli (med tednom)	OECD, PISA 2018
		Število ur, namenjenih rabi interneta v izven šole (med tednom)	OECD, PISA 2018
		Število ur namenjenega rabi interneta glede na namen (na dan)	KIDiCoTi, 2020
	Pravica do zaščite in varnosti	Indeks prekomerne rabe interneta	EU KIDS ONLINE, 2020
		Delež otrok, ki ocenjuje, da se na internetu počutijo varno	KIDiCoTi, 2020
		Delež otrok, ki so se znašli v različnih situacijah spletnega nadlegovanja	KIDiCoTi, 2020
		Delež otrok, ki je na spletu nadlegoval druge	KIDiCoTi, 2020
	Pravica do vključenosti v igro, pravica do zbiranja in združevanja	Delež otrok, ki uporablja Internet za pogovor	OECD, PISA 2018
	Pravica do zasebnosti in varstva osebnih podatkov		
GLAS	Pravica do svobode izražanja in obveščenosti	Delež otrok, ki uporablja internet za branje elektronske pošte	OECD, PISA 2018
		Delež otrok, ki uporablja internet za iskanje informacij o določeni tematiki	OECD, PISA 2018
		Delež otrok, ki uporablja internet za branje novic	OECD, PISA 2018
		Delež otrok, ki uporablja internet za iskanje praktičnih informacij	OECD, PISA 2018
	Pravica do izobraževanja	Indeks IKT kompetenc	PISA, 2015
		Indeks naklonjenosti IKT	PISA, 2015
OBČINSTVO	Pravica do udeležbe	Delež otrok, ki uporablja internet za vključitev v skupine za razpravljanje ali spletne forume	PISA, 2018
VPLIV	Pravica do udeležbe		

*S sivo barvo so označeni kazalniki, za katere ni podatka.

Glede na to, da posamična raziskava, ki bi s kazalniki in podatki v celoti omogočila oceno uresničevanja omenjenih pravic otrok v digitalnem okolju, ne obstaja, smo bilo za potrebe analize treba združiti ugotovitve različnih raziskav s tega področja. Shema tako ne opiše idealnega nabora kazalnikov, temveč vsebuje nabor dostopnih kazalnikov, ki ustrezajo določenim merilom za izbor. Med kriteriji za umestitev kazalnika participacije otrok v digitalnem okolju v shemo, sta bila za potrebe poročila pomembna zlasti dva, in sicer: a) mednarodna primerljivost in b) aktualnost podatka (upoštevani so bili podatki od leta 2017 oziroma 2018 naprej, pri čemer je bila težnja pridobiti čim aktualnejši zajem podatkov). Namen poročila je prikazati trenutno situacijo in ne trendov. Področje IKT se hitro spreminja in zato bi uporaba starejših podatkov podala napačno predstavo.

Kot je moč videti v nadaljevanju v tem kontekstu tudi podatki za leto 2017 in 2018 veljajo za zastarane, vendar so na mestih, kjer drugih podatkov ni bilo možno dobiti, kljub vsemu upoštevani.

Za lažjo predstavo o tem, v katero skupino evropskih držav se umešča Slovenija, je bil na podlagi dostopnih podatkov oblikovan tudi indeks pravic otrok v digitalnem okolju. Indeks je bil izračunan iz treh dimenzij: Prostor, Glas in Občinstvo, in sicer za 25 evropskih držav. Vse kazalnike in kazalce, iz katerih so sestavljene poddimenzije, so najprej transformirane na način, da so državi z najnižjo vrednostjo kazalca/kazalnika priredi vrednost 0, državi z najvišjo pa vrednost 100. Vrednosti za ostale države so ustrezno transformirane, tako da so se razmerja med njimi ohranila.

Za izračun dimenzije *Prostor* so bile predvidene tri poddimenzije 1) dostop do digitalnega okolja, 2) pravica do zaščite in varnosti in 3) pravica do vključenosti v igro. Iz izračuna prve poddimenzije so bili zaradi vsesplošnega naraščajočega problema prekomerne rabe interneta med mladimi, podatki o številu ur rabe interneta izločeni, saj bi lahko imeli težavo pri razlagi, ali visoke vrednosti (torej veliko porabljenega časa na internetu) posledično pomenijo tudi visoko vrednost poddimenzije dostopa do digitalnega okolja. Primernejši kazalnik bi bil, kolikšen delež otrok ima dostop do interneta in ne, koliko časa preživijo na internetu ti, ki dostop imajo. Upošteva dejstvo, da je velika večina računalnikov priključena na medmrežje, je bilo šteti, da dostop do računalnika pomeni tudi dostop do interneta. Tako so bili v izračun poddimenzije vključeni le kazalniki o deležu otrok, ki so uporabljali računalnik v zadnjih 12 mesecih, in deležih otrok, ki imajo dostop do računalnika doma oziroma v šoli. Za drugo poddimenzijo, pravico do zaščite in varnosti, so dostopni le podatki le za devet evropskih držav, v katerih se je raziskava KiDiCoTi izvajala. Tako se je poddimenzija, iz izračuna dimenzije Prostor izločila, saj bi z vključitvijo te poddimenzije v dimenzijo prostor morale izločiti 16 držav, s čimer bi lahko manj natančno določili, kje v evropskem prostoru se Slovenija z vidika participacije otrok v digitalnem okolju nahaja. Ta dimenzija je bila torej izračunana le iz dveh poddimenzij, in sicer kot njuno povprečje.

Dimenziji *Glas in Občinstvo* je bil izračunan v skladu z metodološkim okvirom, prvo torej kot povprečje dveh poddimenzij, druga pa je zajemala le en kazalnik. Skupni indeks participacije otrok v digitalnem okolju predstavlja povprečje omenjenih dimenzij.

3.2 URESNIČEVANJE PRAVICE OTROK DO PARTICIPACIJE V DIGITALNEM OKOLJU: PRIMERJAVA SLOVENIJE Z DRUGIMI EVROPSKIMI DRŽAVAMI

V nadaljevanju je za vsak segment Lundy modela in za vsako pravico posebej prikazan rezultat participacije otrok v digitalnem okolju za Slovenijo, ki so primerjani s podatki ostalih evropskih držav.

3.2.1 Prostor

Glede na omejen dostop do podatkov, lahko o »prostoru« v digitalnem okolju največ izvemo predvsem o dostopnosti, pogostosti uporabe in varnosti le-tega, manj pa o vključenosti v igro, pravici do zbiranja in združevanja ter zasebnosti in varstvu osebnih podatkov. Za zadnja omenjena vidika sicer obstajajo podatki dveh raziskav – HBSC in KiDiCoTi, vendar so podatki prve zastareli, podatki druge pa se osredotočajo zgolj na primerjavo stanja med epidemijo s preteklo situacijo in kot taki ne pridejo v poštev za analizo. Segment »prostora« je ne glede na to z ustreznimi desetimi kazalniki v primerjavi z ostalimi segmenti podatkovno najboljše pokrit.

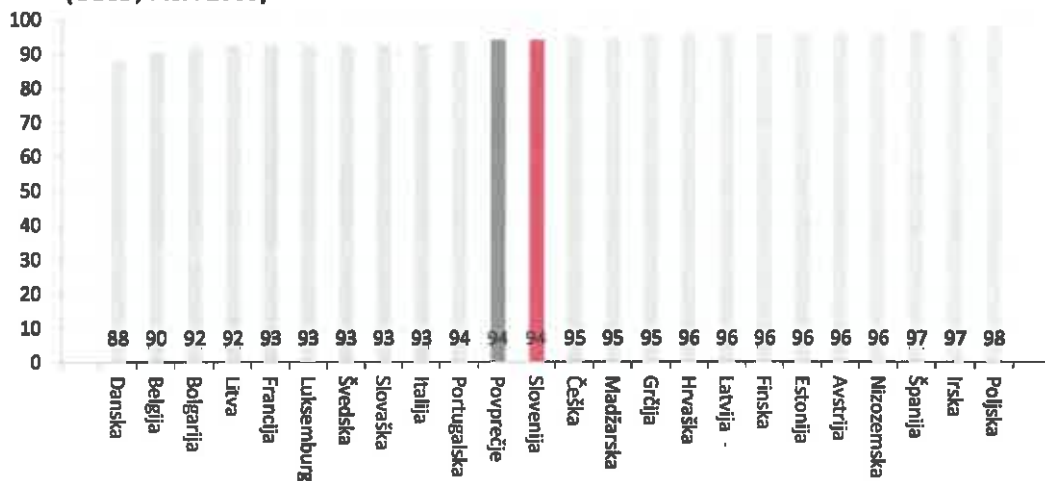
Ključne ugotovitve:

1. Otroci so že leta 2018 imeli relativno dober dostop do digitalnega okolja, saj je imela večina otrok doma računalnik, laptop ali tablico. Po podatkih je Slovenija umeščena v povprečje držav, podobno kot Portugalska. Glede na to, da gre za podatke, ki se nanašajo na leto 2018 je moč predvidevati, da se je do danes dostopnost še izboljšala. Na drugi strani pa je bila Slovenija v tem času glede dostopnosti do digitalnega okolja v šoli povsem na repu evropskih držav. Glede na to, da je zaradi sprememb v načinu šolskega dela, ki so jih prinesli ukrepi za zaježitev epidemije koronavirusa, pomen IKT narasel, lahko predvidevamo, da se je dostopnost do digitalnega okolja izboljšala tudi v šolskem okolju.
2. Iz podatkov je razvidno, da otroci v Sloveniji v primerjavi s sovrstniki iz drugih evropskih držav pogosteje uporabljajo internet. Podatki se nanašajo na čas ukrepov za zaježitev širjenja epidemije koronavirusa, ko so šole ostale zaprte in so se učenci šolali od doma. V tem času se je pomen dostopnosti do IKT tehnologij pokazal za izredno pomembnega. Za Slovenijo očitno še toliko bolj kot v ostalih državah, saj je bila Slovenija po številu ur, namenjenih rabi interneta, še v letu 2018 povsem na repu evropskih držav. Tudi po uporabi računalnika je Slovenija umeščena nekje v povprečje evropskih držav. Porast rabe interneta gre glede na omenjene okoliščine pripisati zlasti namenom šolanja, kar potrjujejo tudi prikazani podatki.
3. Pravica do varnega digitalnega okolja je v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami relativno dobro uresničena. To drži za vse tri vidike varnosti, ki smo jih zajeli v popisu podatkov, in sicer za:
 - prekomerno rabo interneta: po kazalniku prekomerne rabe interneta se Slovenija umešča med boljše države (kljub pogosti rabi interneta). Na podlagi podatkov lahko opazimo, da za tiste države, kjer otroci preživijo več časa na internetu velja, da imajo obenem tudi višji delež otrok, ki poročajo o prekomerni rabi interneta (npr. Portugalska, Irska) in obratno (npr. Italija); Slovenija je v tem oziru izjema.

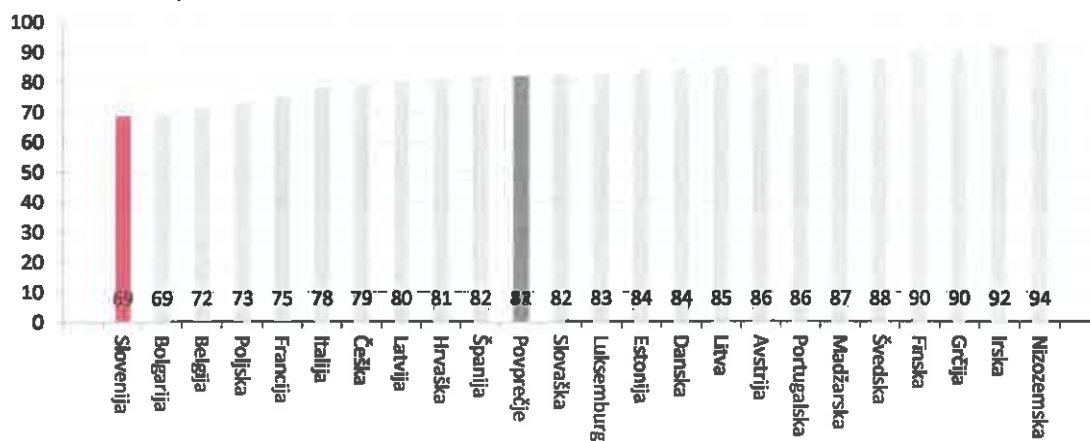
- subjektivno oceno občutka varnosti v digitalnem okolju: v Sloveniji se več kot polovica otrok počuti varne na spletu, s čimer se umešča v povprečje evropskih držav, skupaj z Italijo.
 - doživljanje in izvajanje nasilja preko spleta: razveseljivi so podatki o nasilju v digitalnem okolju, saj naj bi bilo po poročanju otrok v Sloveniji najmanj takih, ki doživljajo nasilje prek spleta in tudi najmanj takih, ki so bili nasilni do drugih.
4. O uresničevanju pravice do igre, pravice do zbiranja in združevanja je sklepanje zaradi pomanjkanja podatkov oteženo. Na voljo je samo podatek o uporabi interneta za pogovor, ki kaže, da je v Sloveniji leta 2018 velika večina otrok uporabljala internet za ta namen, vendar smo bili v evropskem merilu še vedno pod povprečjem. Za bolj podroben vpogled bi potrebovali več podatkov o obisku konkretnih spletnih strani in aplikacij.
5. Za bolj točno in natančno analizo uresničevanja pravic otrok v digitalnem okolju za segment »Prostora« bi bo potrebnih več podatkov (predvsem za ugotavljanje tega, kako so otroci vključeni v igro, kako se zbirajo in združujejo preko spleta ter ali sta njihova zasebnost in varstvo podatkov dobro varovana) in tudi bolj kakovostne (v smislu aktualnosti podatkov). Na evropski ravni obenem obstaja manko podatkov, ki bi merili situacijo otrok mlajših starostnih skupin v Sloveniji in drugod (kot so otroci v predšolski vzgoji in izobraževanju ter otroci v prvi triadi osnovne šole). Težko je tudi dostopati do podatkov, ki bi bili podrobneje razčlenjeni glede na socio-ekonomske značilnosti otrok.

a) DOSTOP DO DIGITALNEGA OKOLJA

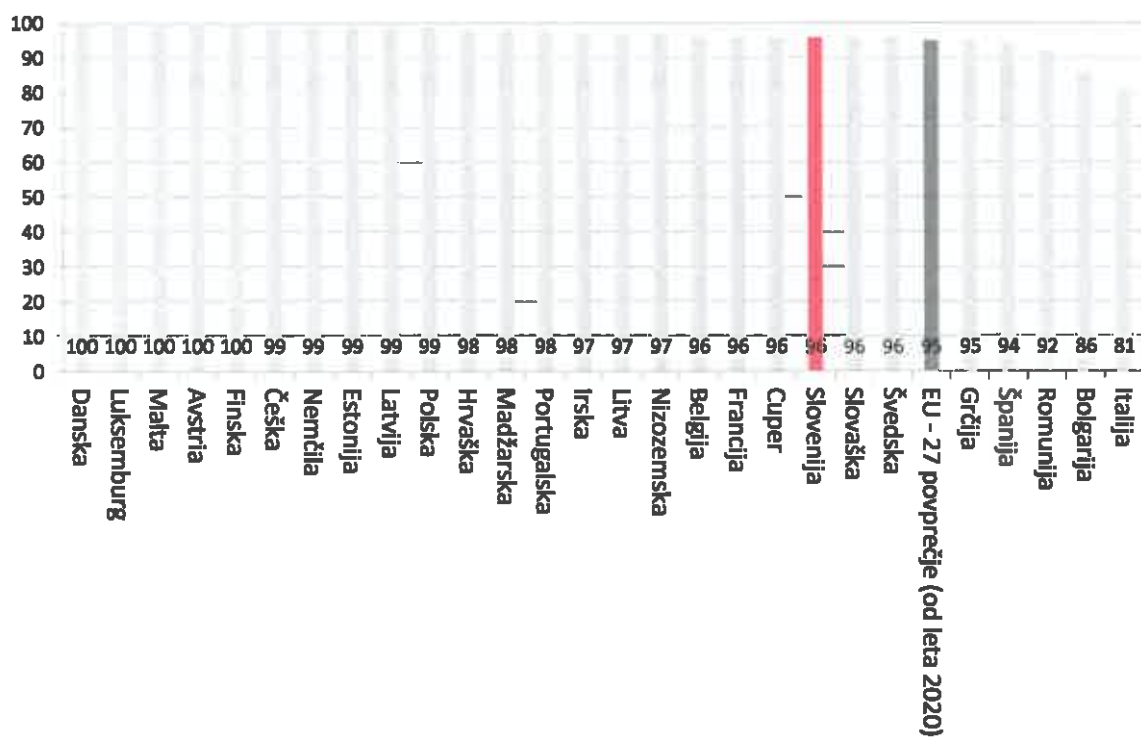
Delež otrok, ki imajo doma dostop do laptopa, namiznega računalnika ali tablice (OECD, PISA 2018)

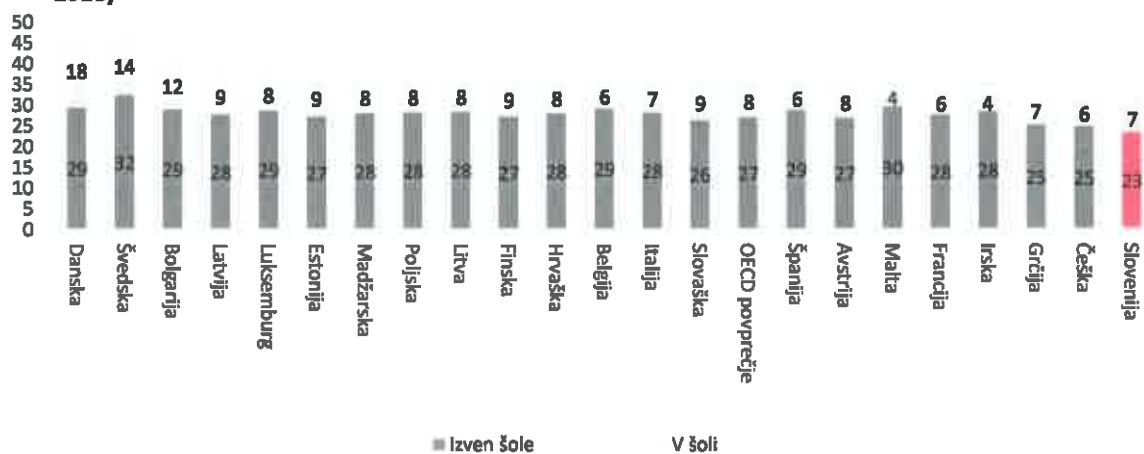
Delež otrok, ki ima v šoli dostop do laptopa, namiznega računalnika ali tablice (OECD, PISA 2018)

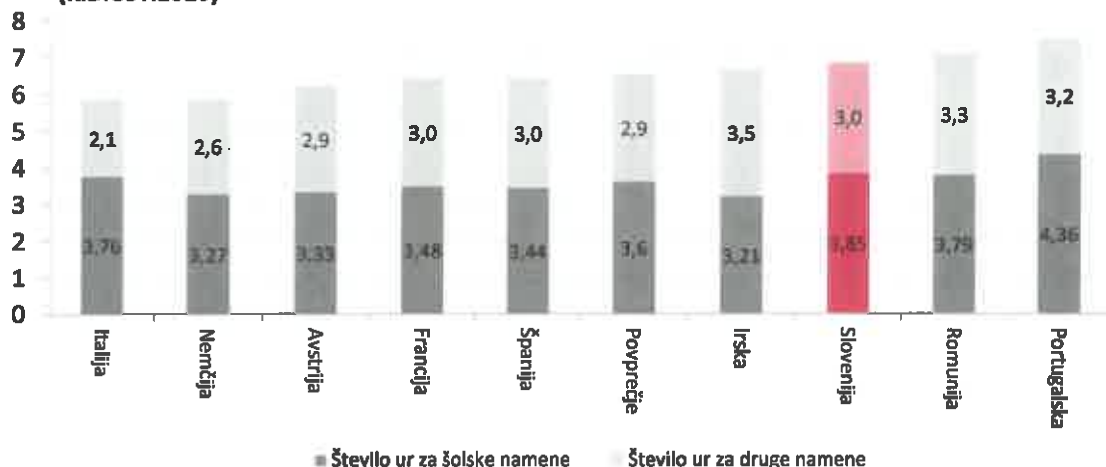
Delež otrok, ki so uporabljali računalnik v zadnjem letu; 16 do 19 let (Eurostat 2017)

Število ur, namenjenih rabi interneta v šoli in izven šole (med tednom) (OECD, PISA 2018)

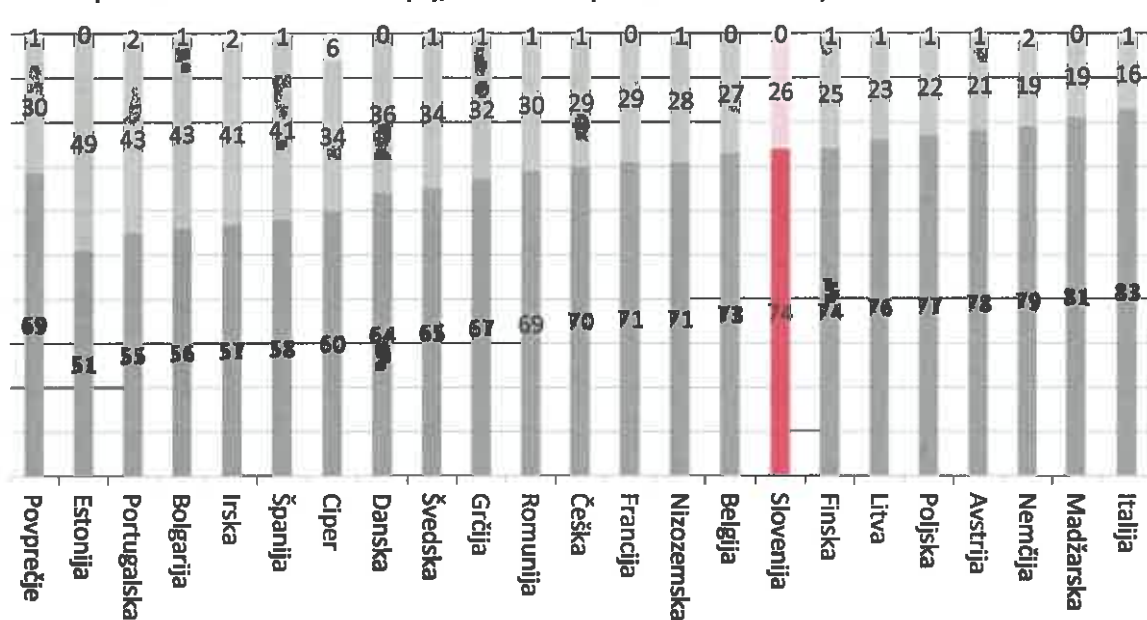

Število ur namenjenih rabi interneta glede na namen (na dan); 10 do 18 let (KiDiCoTi2020)

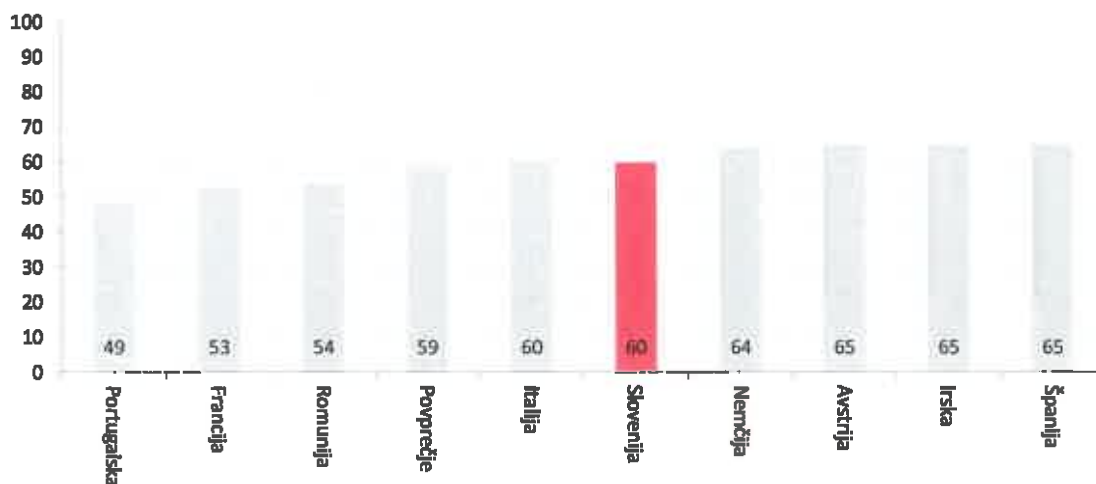
b) PRAVICA DO ZAŠČITE IN VARNOSTI

Indeks prekomerne rabe interneta (%), 11 do 16 let (EU Kids Online 2020)

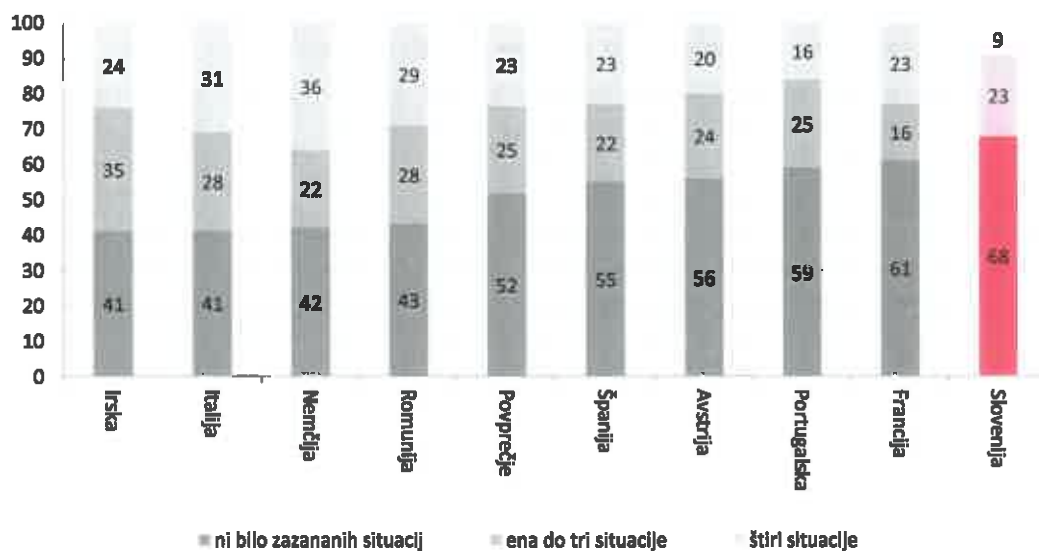

¹⁷ V raziskavi so se otroci opredelili do petih komponent prekomerne rabe interneta: a) "neuspešno sem poskušal/-a preživeti manj časa na spletu", "zaradi preživljanja časa na spletu sem namenil/-a manj časa bodisi družini, prijateljem ali šolskim nalogam", "sam/-a sebe sem zalotil/-a pri brskanju brez pravega zanimanja", "mučno mi je bilo, ko nisem mogel/-la biti na spletu", "nisem spal/-a ali jedel/-a zaradi interneta").

Delež otrok, ki ocenjuje, da se na Internetu počutijo varne; 10 do 18 let (KIDiCoTi 2020)

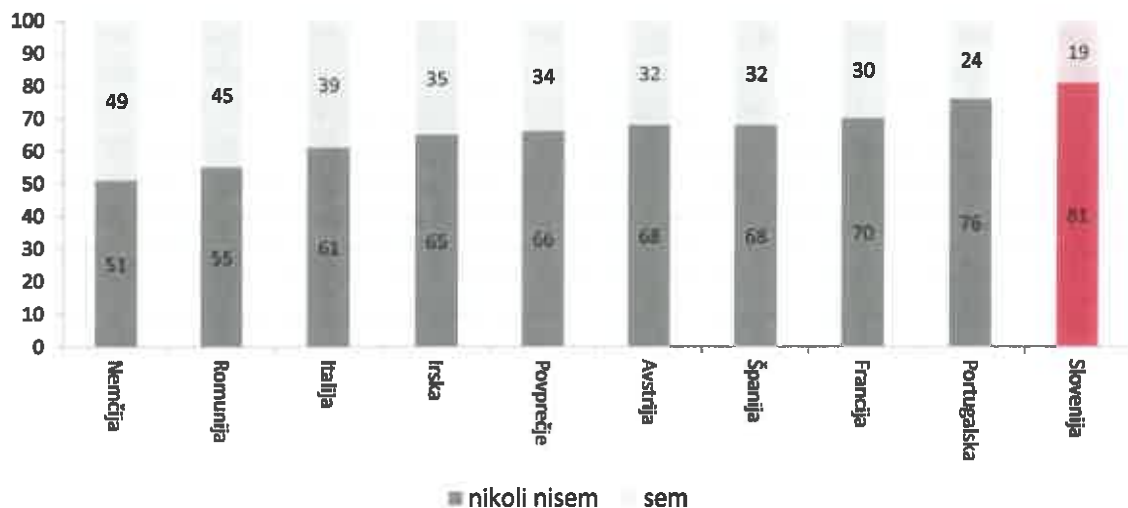

Delež otrok, ki so izkusili spletno nadlegovanje; 10 do 18 let (KIDiCoTi 2020)

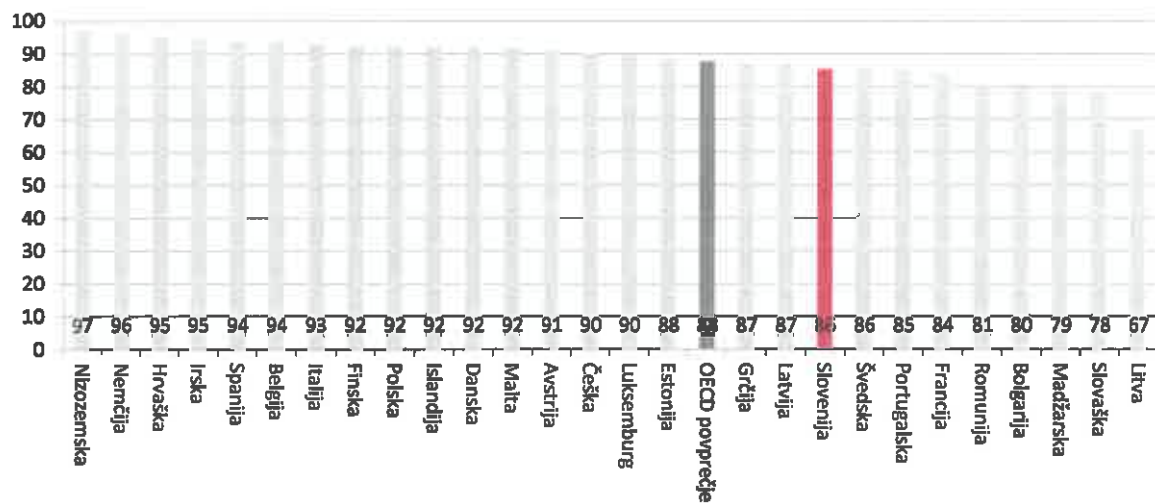
¹⁸ Opomba za spletno nadlegovanje: V raziskavi so se otroci opredelili do štirih situacij spletnega nasilja: a) nekdo mi je napisal nekaj opolzkega ali škodljivega; b) opolzko ali škodljivo sporočilo je bilo poslano drugim in objavljeno na vidnih mestih; c) drugi so me izključili iz skupine ali spletne aktivnosti; d) izkusil sem ustrahovanje preko spleta.

Delež otrok, ki je na spletu nadlegoval druge; 10 do 18 let (KiDiCoTi 2020)

c) PRAVICA DO VKLJUČENOSTI V IGRO, PRAVICA DO ZBIRANJA IN ZDRUŽEVANJA:

Delež otrok, ki uporablja Internet za pogovarjanje (OECD, PISA 2018)

3.2.2 Glas

Uporaba interneta v različne namene:

Da bi otroci lahko podali svoje mnenje, morajo imeti dostop do zanesljivih in relevantnih informacij, na podlagi katerih se lahko mnenje oblikuje. Internet ponuja nešteto možnosti informiranja ne zgolj o temah, ki so otrokom pomembne, ampak tudi o temah, ki razvijajo potencial otrok za aktivno sodelovanje v širših demokratičnih procesih. Tudi rezultati nekaterih drugih raziskav (Boljka in dr. 2019)¹⁹, ki so temeljile na kvalitativnih metodah (in sicer fokusnih skupinah), so, upoštevajoč samooceno otrok, pokazale na pomembnost interneta kot vira informacij pri:

1. oblikovanju njihovega mnenja,
2. njihovem opolnomočenju, da to mnenje tudi javno podajo (naj gre za šolsko okolje, zdravstveni in socialni sistem ali pa širše demokratične procese), in
3. opremljenosti učiteljev in učiteljic, da učne vsebine s pomočjo internetnih vsebin podajo na zanimiv, učinkovit, otrokom primeren in sodoben način.

Raven uporabe interneta lahko povezujemo z uresničevanjem dveh pravic, ki otrokom zagotavljata podajanje in izražanje mnenj in sicer:

1. pravico do svobode izražanja in obveščenosti in
2. pravico do izobraževanja.

Uveljavljanje prve pravice v tem poročilu merimo z naslednjimi kazalniki:

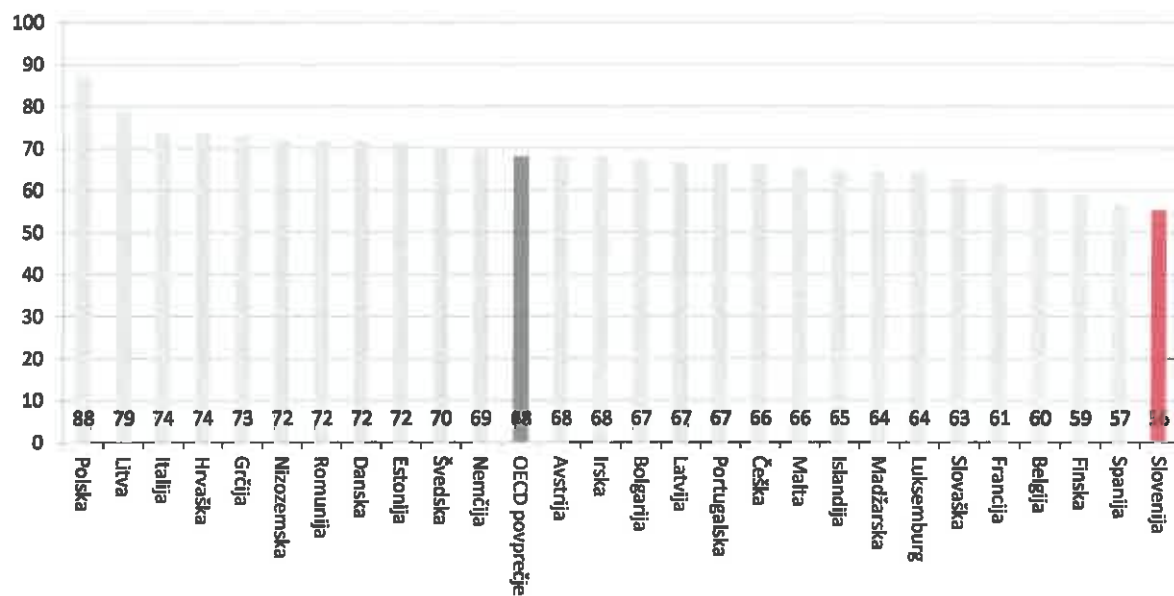
- delež otrok, ki uporablja internet za iskanje informacij o določeni tematiki,
- delež otrok, ki uporablja internet za branje novic,
- delež otrok, ki uporablja internet za iskanje praktičnih informacij,
- delež otrok, ki uporablja internet za branje elektronske pošte.

Zdi se, da otroci in mladostniki v Sloveniji internet bolj kot v namene povečanje informiranosti za delovanje v demokratični skupnosti in povečanje kapacitete njihovega »glasu« uporabljajo za iskanje praktičnih informacij. Uporaba interneta v namene iskanja določenih vsebin in novic, kar bi nedvomno prispevalo k hitrejšemu razvoju njihovega demokratičnega potenciala in s tem tudi aktivnega državljanstva ostaja podpovprečna. Še več, pri obeh kazalnikih se uvrščamo v spodnjo devetino evropske sedemindvajseterice. Po drugi strani pa se zdi, da se, upoštevaje indeks IKT kompetenc, otroci v Sloveniji v primerjavi evropskimi vrstniki, počutijo bolj vešči v uporabi IKT (za katere koli namene že).

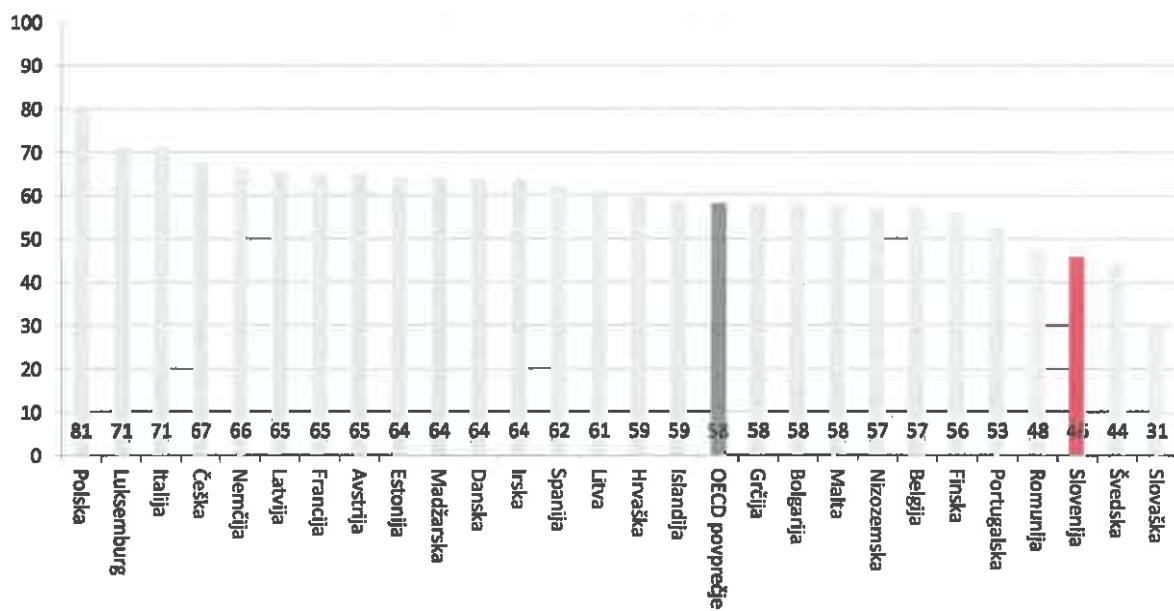
Tudi zato je treba več poudarka nameniti ustrezni podpori izražanju mnenj otrok, ki bo upoštevala značilnosti otrokovega razvoja in omogočala različne načine izražanja mnenj. Ti morajo kar najbolj ustrezati njihovim potrebam in željam ter zagotoviti, da lahko otroci znotraj participatornega procesa sami izberejo teme, o katerih želijo izraziti mnenje.

¹⁹ Boljka, U., Rosič, J., Narat, T., Murgel, J., and Istenič, A. 2019. Implementing the child participation assessment tool in Slovenia. Ljubljana: Social Protection Institute of the Republic of Slovenia.

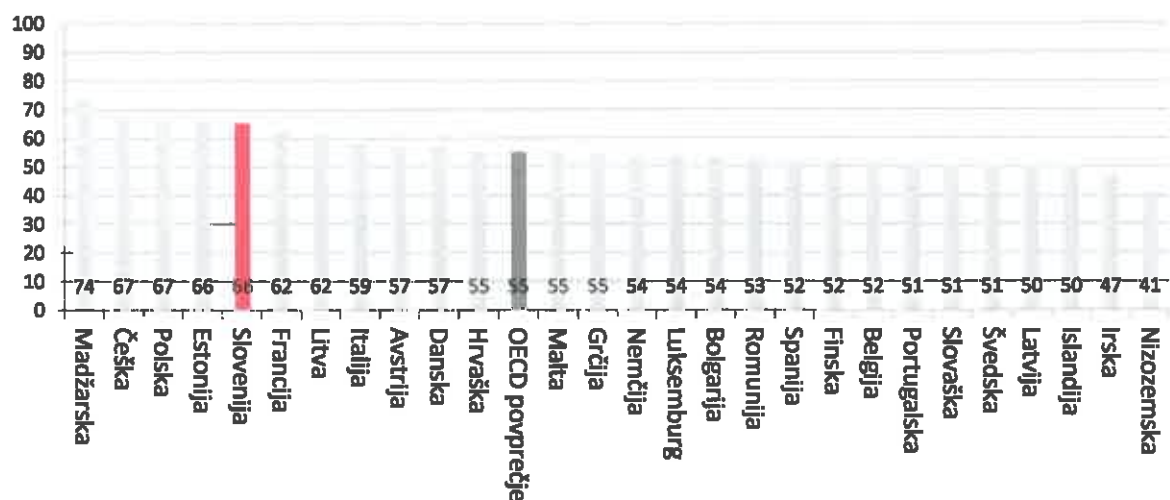
Delež otrok, ki uporablja internet za iskanje informacij o določeni tematiki (PISA 2018)

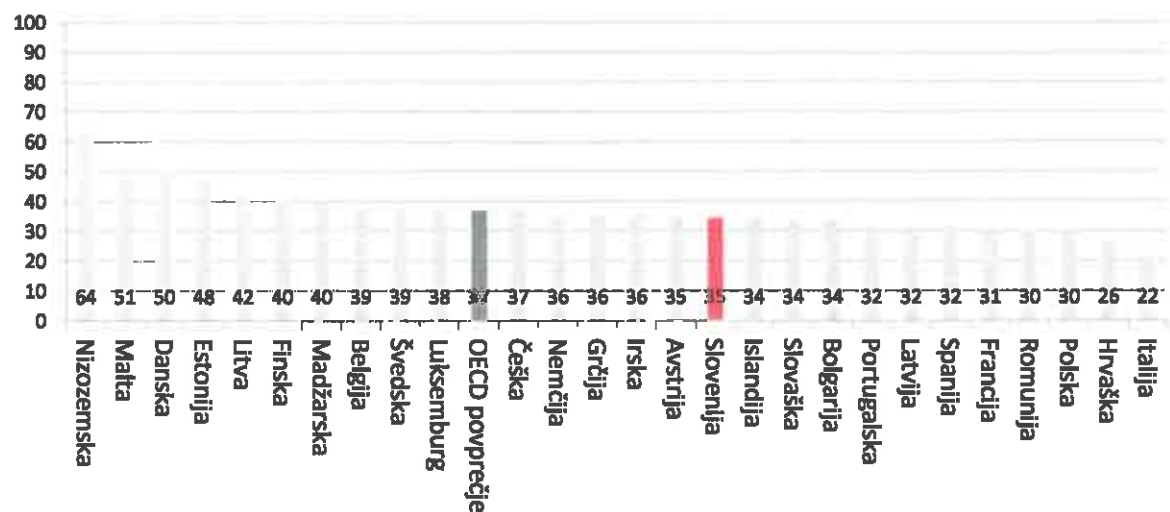
Delež otrok, ki uporablja internet za branje novic (PISA 2018)

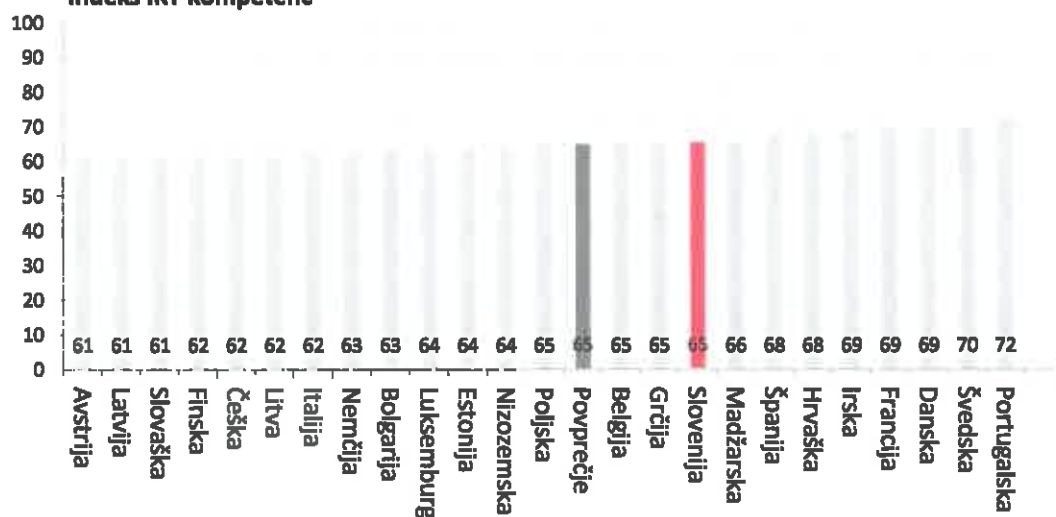
Delež otrok, ki uporabljajo internet za iskanje praktičnih informacij (OECD, PISA 2018)

Delež otrok, ki uporablja internet za branje elektronske pošte (OECD, PISA 2018)

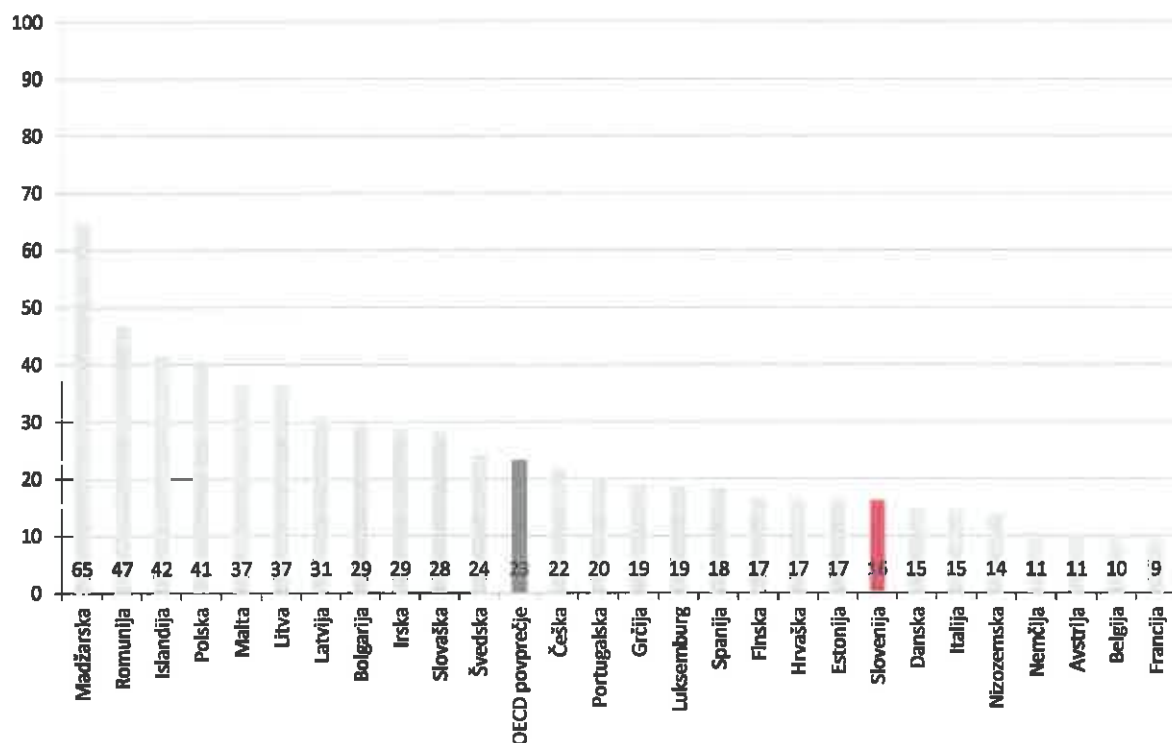
Indeks IKT kompetenc

3.2.3 Občinstvo in vpliv

Ocene dimenzij »Občinstvo« in »Vpliv« zaradi pomanjkanja podatkov ni bilo moč opraviti. Omejen vpogled v »Občinstvo« nam odkriva zgolj kazalnik, ki se nanaša na pravico do udeležbe, in sicer delež otrok, ki uporablja internet za vključitev v skupine za razpravljanje ali spletne forumne. Glede na omenjen kazalnik se Slovenija umešča pod povprečje, v skupino držav, kjer se otroci tega poslužujejo v najmanjši meri. Podobne ugotovitve kažejo tudi indikatorji pri dimenziji »Glas«. Zdi se, da je internet za otroke v Sloveniji manj zanimiv za nekoliko bolj »resne« teme (tako lahko sklepamo na podlagi nekoliko starejših podatkov).

Delež otrok, ki uporablja internet za vključitev v skupine za razpravljanje ali spletne forumne (OECD, PISA 2018)

3.3 INDEKS PRAVIC OTROK DO PARTICIPACIJE V DIGITALNEM OKOLJU

3.3.1 Prednosti in slabosti indeksov na splošno

Nabor, dostopnost in kakovost podatkov o vsakdanjem življenju otrok se izboljšujejo. Podatki so tudi vedno bolj otrokocentrični, kar pomeni, da so otroci enota analize in da raziskovalce in raziskovalke zanimajo izidi in ne npr. zgolj kakovost javnih politik, ki sicer lahko pozitivno vplivajo na prve. Številčnost različnih raziskav, ki pripomorejo k temu bogastvu podatkov, je seveda dobrodošla, vendar množica informacij lahko deluje tudi nepregledno in otežuje ocenjevanje določenih področij, pomembnih za življenje otrok, in posledično ustrezno oblikovanje javnih politik na njih.

Eden novejših pristopov, ki presega prav to, je oblikovanje t. i. sestavljenih indeksov. Sestavljeni so iz različnih, za otroke pomembnih kazalnikov, ki določena področja kar najboljše predstavljajo, hkrati pa odražajo stanje znotraj njih. Vrednosti vključenih kazalnikov so kombinirani v indeks, ki kompleksnost določenega področja, ki nas zanima, pretvori v eno samo vrednost (O'Hare in Gutierrez 2012)²⁰. Poglavitne prednosti takšnega pristopa so v tem, da omogoča lažje spremljanje trendov in sprememb znotraj določenih, za otroke pomembnih področij skozi čas in v mednarodnem kontekstu. Indeksi ponujajo enostaven, pregleden in različnim javnostim prijazen prikaz položaja otrok, zato lahko bolj pritegnejo pozornost v primerjavi z velikim številom manj sistematično urejenih podatkov. Na ta način lahko povečujejo pritisk na politične odločevalce in oblikovalce javnih politik in njihovo odgovornost za oblikovanje in implementacijo ukrepov, programov in strategij za izboljšanje življenja otrok (UNICEF 2007²¹; OECD 2008²²).

Med pomisleki proti tovrstnemu pristopu najdemo različne metodološke argumente. Eden pomembnejših je, da je cena enostavnosti, ki jo indeksi nedvomno prinašajo, previsoka. V ozadju izračunov so namreč kompleksni teoretski in metodološki koncepti in metode. Nepoznavanje celotnega ozadja izračunov vrednosti indeksov lahko tako vodi v manipuliranje s podatki ali v njihovo napačno interpretacijo. Neprevidnost oz. premajhna pozornost do posameznih sestavnih elementov indeksa lahko torej (tudi) strokovno javnost in politične odločevalce in oblikovalce javnih politik zavede v preveč poenostavljeno interpretacijo rezultatov indeksa. To lahko v najslabšem primeru povzroči, da javne politike spregledajo področje, katerega bi s pripravo ukrepov morale nagovarjati, a je to znotraj indeksa ostalo »skrito« (O'Hare in Gutierrez 2012²³).

3.3.2 Prednosti in slabosti indeksa

Pri izračunu indeksa se je opiralo na podatke, pridobljene iz mednarodnih raziskav, ki zajemajo številna področja participacije otrok v digitalnem okolju. S tem se je doseglo primerjavo Slovenije z večino držav Evropske unije v več vidikih, kar daje indeksu večjo veljavnost. Žal je bilo treba podatke iz nekaterih drugih raziskav izločiti, bodisi zato, ker je v njih sodelovalo premalo držav ali pa da so bile raziskave opravljene predolgo nazaj. Treba je namreč

²⁰ O'Hare, W. P. in Gutierrez, F. (2012) The Use of Domains in Constructing a Comprehensive Composite Index of Child Well-Being. Child Indicators Research, doi: 10.1007/s12187-012-9138-6

²¹ UNICEF. 2007. Child Poverty in Perspective: An Overview of Child Well-Being in Rich Countries. Innocenti Report Card 7. Florence: Innocenti Research Centre.

²² OECD. 2008. Handbook on Constructing Composite Indicators. Methodology and user guide. OECD Publishing, Ispra, Italy.

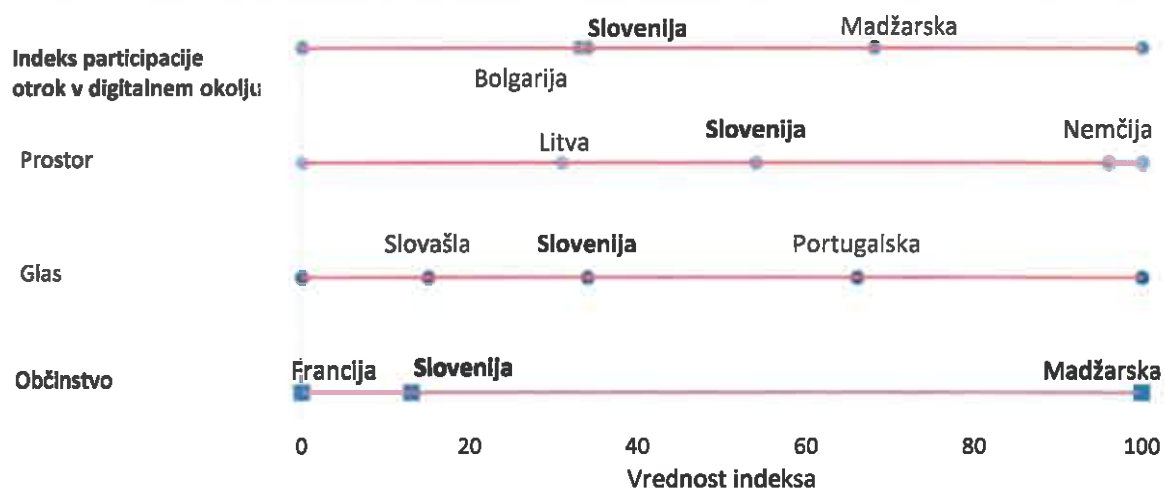
²³ O'Hare, W. P. in Gutierrez, F. (2012) The Use of Domains in Constructing a Comprehensive Composite Index of Child Well-Being. Child Indicators Research, doi: 10.1007/s12187-012-9138-6

upoštevati, da je zaradi tematike, ki jo ta indeks obravnava, zelo pomembno, da so podatki kar se da sveži, saj je digitalizacija eno od področij, ki se zelo hitro spreminja. Tako so bili za izračun indeksa uporabljeni podatki le iz treh raziskav iz obdobja med letoma 2017 in 2020 (PISA, Eurostat, KiDiCoTi). V indeksu so zajeti tako faktični podatki (delež otrok, ki imajo dostop do računalnika) kot tudi mnenjski podatki (delež otrok, ki se na internetu počutijo varne), kar odraža kompleksnost indeksa.

Indeks ima tudi številne slabosti oziroma pomanjkljivosti. Ena od teh izhaja iz nedostopnosti nekaterih podatkov, predvsem tistih, ki zadevajo področje vpliva otrok v digitalnem okolju. To področje je bilo torej v celoti izločeno iz izračuna indeksa. Druga slabost, ki je ne gre spregledati, je, da so bile raziskave, iz katerih smo pridobili podatke za izračun indeksa, izvedene med otroki različnih starosti. Tako se kazalniki, pridobljeni iz raziskave PISA nanašajo na 15-letnike (PISA), kazalniki iz raziskave KiDiCoTi na otroke, stare 10 do 18 let in kazalniki iz raziskave Eurostat na mladostnike v starosti 16 do 19 let. Slabost indeksa je, da ga kot takega ni moč spremljati skozi čas. Čeprav so podatki zajeti iz kontinuiranih raziskav, pa le-te ne pokrivajo vedno istih področij.

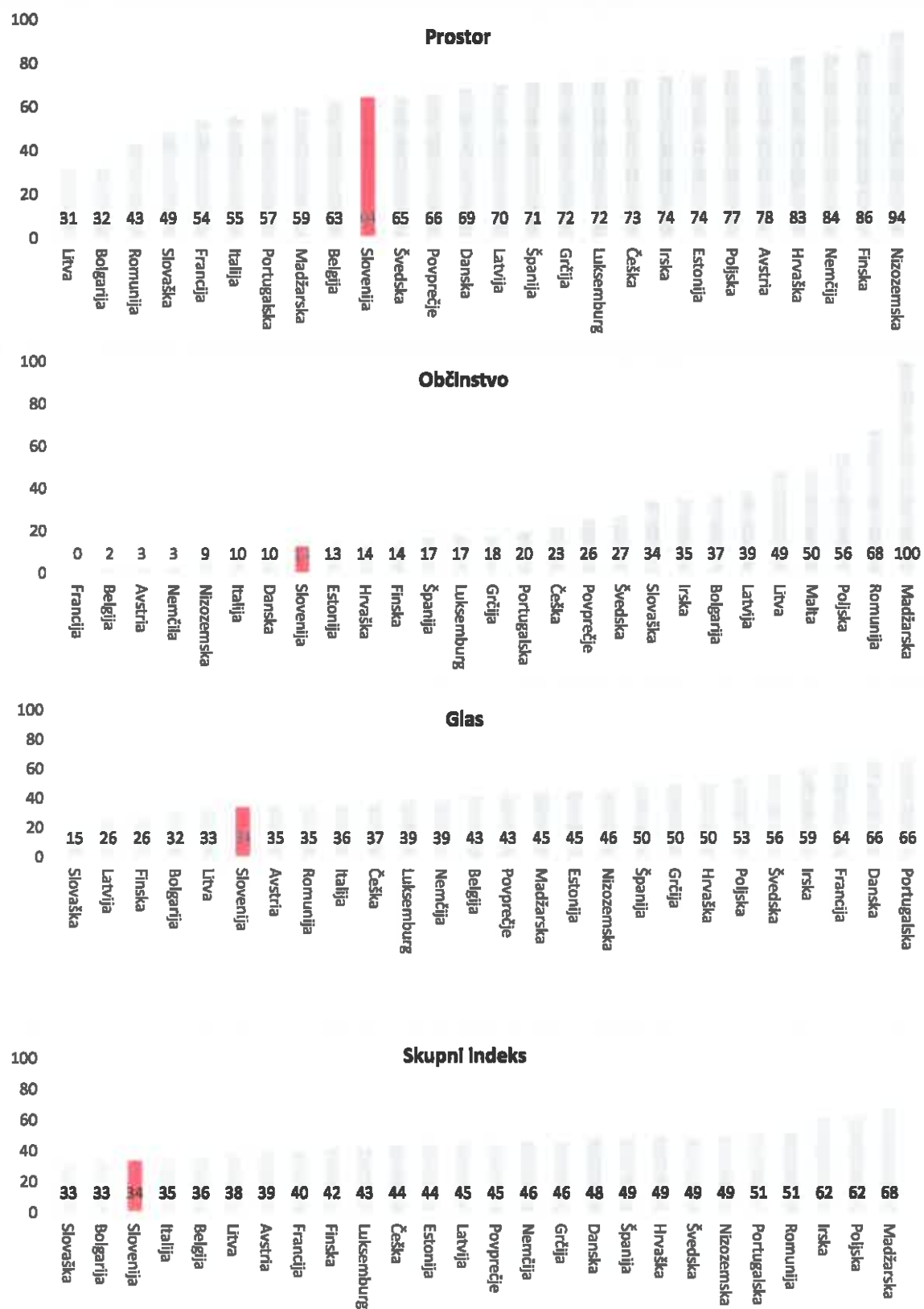
Za namene poročila je bil indeks pravic otrok do participacije v digitalnem okolju oblikovan predvsem zaradi lažje ilustracije o tem, kam na osi od nadpovprečnih do podpovprečnih držav se umešča Slovenija.

Skupni indeks pokaže, da Slovenija v tem oziru spada v skupino slabših držav (leva polovica osi). Precej prostora za izboljšanje imamo zlasti pri dimenziji Občinstvo. Podobno velja tudi za dimenzijo Glas. Nekoliko boljša je Slovenija le pri dimenziji Prostor, kjer se na podlagi izračunanega indeksa umeščamo nekje v povprečje evropskih držav.

Indeks prikazuje države z najvišjimi vrednostmi indeksa, torej najuspešnejše države (desna polovica osi), države z najnižjimi vrednostmi indeksa (leva polovica osi) in položaj Slovenije.

V nadaljevanju so prikazani podrobnejši indeksi po dimenzijah, kjer so prikazane vrednosti indeksa za vse države, za katere so bili dostopni podatki.

3.4 ZAKLJUČEK

Na podlagi raziskave so podane ključne ugotovitve:

- Slovenija se na področju uresničevanja pravic do participacije otrok v digitalnem okolju uvršča v skupino podpovprečno uspešnih evropskih držav .
- Glede na izbrane indikatorje je situacija za Slovenijo najslabša pri pravicah, ki smo jih analizirali pod dimenzijo Glas ter dimenzijo Občinstvo (to velja npr. zlasti za uporabo interneta za vključitev v skupine za razpravljanje ali spletne forume ipd.), najboljša pa pri pravicah, ki smo jih umestili pod dimenzijo Prostor (velja npr. za dostop do digitalnega okolja ter varnost in nasilje).
- Za poglobljeno razumevanje položaja Slovenije v kontekstu evropskih držav, bi bilo interpretacijo podatkov smiselno povezati z značilnostmi šolskih sistemov po Evropi. Šola namreč velja za enega ključnih akterjev npr. pri osveščanju otrok glede varne rabe interneta; pomen šolanja in njena povezava z rabo IKT je postala tudi npr. zelo očitna v času epidemije koronavirusa, ko so se učenci šolali od doma, kar je zaznamovalo način življenja tudi danes, ko ukrepi za zaježitev epidemije ne veljajo več (npr. pri številu ur namenjenih rabi interneta, dostopu do digitalnega okolja ipd.).
- Analizo in oceno stanja je precej oteževalo pomanjkanje primernih kazalnikov (predvsem podatkov na evropski ravni. Podatki za slovenski kontekst so lažje dostopni, ker pa smo se pri analizi osredotočili na primerjavo Slovenije z drugimi evropskimi državami, za poročilo niso bili relevantni). Problem dostopnosti podatkov bi lahko odpravili z raziskavo, ki bi se ožje osredotočila na pridobivanje podatkov, ki ustrezajo Lundy modelu participacije otrok.

4 PRILOGE

- Zapisnik 7. seje Sveta
- Zapisnik 8. seje Sveta
- Zapisnik 3. dopisne seje Sveta

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**
MINISTER

Podpisnik: Janez Cigler Kralj
Izdajatelj certifikata: Republika Slovenija
Serijska št. certifikata: 04 0f a6 22 00 00 00 00
Datum poteka certifikata: 16.03.2025
Datum in čas podpisa: 10:57, 12.11.2021
Referenčna številka: 1224-112/2017/158

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 04
F: 01 369 78 29
E: gp.mddsz@gov.si
www.gov.si

Številka: 1224-112/2017/158
Datum: 18. 5. 2021

Z A P I S N I K

7. seje SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OTROKE IN DRUŽINO, ki je potekala dne 18. 5. 2021 ob 14.30 uri, preko aplikacije Microsoft Teams

Prisotne članice in člani: Janez Cigler Kralj, Dušan Mikuž, Barbka Meško, dr. Živa Humer, Tomaž Merše, Darja Groznik, dr. Nina Mešl, Katarina Bervar Sternad, mag. Darja Kuzmanič Korva, dr. Vesna Rijavec

Na seji so kot nadomestni člani sodelovali:

- namesto ministrice za pravosodje mag. Liljane Kozlovič: Miha Verčko,
- namesto ministra za zdravje Janeza Poklukarja: državna sekretarka, dr. Alenka Forte,
- namesto ministrice za izobraževanje, znanost in šport prof. dr. Simone Kustec: dr. Mišela Mavrič,
- namesto ministra za finance mag. Andreja Šircija: Simona Poljanšek,
- namesto ministra za kulturo dr. Vaska Simonitija: državna sekretarka, dr. Ignacija Fridl Jarc,
- namesto Tomaža Bergoča: Alja Skele.

Odsotni članice: dr. Sara Jerebic, dr. Alenka Švab, Maksimiljana Mali (priložena pobuda, Priloga 1),

Ostali prisotni: dr. Urban Boljka in dr. Tamara Narat (oba IRSSV), Jožica Maučec Zakotnik in dr. Marija Anderluh (obe NIJZ), dr. Nataša Demšar Pečak in Katjuša Nadižar Habijanič (obe MDDSZ).

Vodja Sveta RS za otroke in družino (v nadaljevanju: Svet), minister Janez Cigler Kralj (MDDSZ), je uvodoma pozdravil članice in člane Sveta ter ostale prisotne ter izrazil veselje, da lahko ponovno vodi tako pomembno posvetovalno telo, čeprav tokrat na daljavo in se jim zahvali za udeležbo na seji. Naslovil je tudi problematiko in izzive v času novega koronavirusa. Omenil je, da je zadnje obdobje močno zaznamovala epidemija novega koronavirusa, ki je močno posegla na različna področja družinske problematike, zelo je spremenila tudi način življenja otrok. Z namenom boljšega vpogleda v potrebe otrok, so na Inštitutu RS za socialno varstvo pripravili raziskavo »Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa«, ki sta jo že na prejšnji seji predstavila predstavnika Inštituta, dr. Urban Boljka in dr. Tamara Narat. Na tokratni seji sta predstavila končne rezultate študije o vsakdanjem življenju otrok v času epidemije z vidika duševnega zdravja otrok.

Vodja Sveta je z veseljem sporočil, da je v preteklem letu na družinskem področju Vlada RS sprejela še dva pomembna strateška dokumenta, in sicer Program za otroke 2020-2025 ter

Akcijski načrt za izvajanje Resolucije o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (ReDP18–28). Tretji strateški dokument Akcijski načrt za izvajanje Programa za otroke 2020–2025 (AnPO 20–22) pa je že v postopku potrjevanja na vladi.

Poleg že omenjenih dokumentov je prioriteta na družinskem področju v tem mandatu zaključiti še Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami.

Vodja Sveta je vsem članicam in članom zaželel še naprej uspešno delo in konstruktivno sodelovanje v okviru Sveta Republike Slovenije za otroke in družino ter pričel z uradnim delom seje.

Ad 1:

1. Določitev dnevnega reda
2. Predstavitev rezultatov raziskave *»Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa z vidika duševnega zdravja«* (Inštitut RS za socialno varstvo)
3. Ugotovitve TOM telefona *»Vpliv epidemije COVID-19 na otroke in mladostnike in predstavitev zoom konference »Življenje s COVID-19, kot ga vidijo in doživljajo otroci«* (ZPMS)
4. Predstavitev *»Življenje otrok in družin s številnimi izzivi v času epidemije COVID-19 in (ne)odzivi javnih služb na njihove potrebe«* (Fakulteta za socialno delo)
5. Predstavitev *»Izzivi na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov in celostni pristop k njihovem reševanju«* (Nacionalni inštitut za javno zdravje)
6. Informacija o aktivnostih na področju družinske politike (MDDSZ - Direktorat za družino)
7. Razno

Ad 2:

V nadaljevanju je sledila predstavitev rezultatov raziskave *»Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa«*, z vidika duševnega zdravja otrok, ki sta jo predstavila in dr. Tamara Narat in dr. Urban Boljka (IRSSV). Namen predstavitve je bil podati Svetu rezultate in ključne ugotovitve raziskave (prvega vala epidemije) s poudarkom na področju duševnega zdravja otrok. Predstavitev z izsledki raziskave je priloga tega zapisnika (*Priloga 2*). Celotna raziskava je predstavljena v raziskovalnem poročilu, ki je javno dostopna na spletni strani IRSSV.

Vodja Sveta se je obema zahvalil za predstavitev in predlagal razpravo. Najprej se je dr. Žilva Humer (Mirovni inštitut) zahvalila za predstavitev in izpostavila vprašanje o morebitni ponovljeni raziskavi še drugega vala epidemije in naslovila smiselnost primerjave obeh.

V nadaljevanju se je Darja Groznik (ZPMS) zahvalila za predstavitev in predlagala, da Svet izglasuje sklep o izvedbi raziskave tudi drugega vala epidemije.

Generalni direktor Direktorata za družino Dušan Mikuž, je izpostavil, da se bo preučilo če je še možnost financiranja naloge v sklopu Pogodbe z IRSSV, saj so naloge za leto 2021 že opredeljene.

Alja Skele (UNICEF) je v zvezi z rezultati raziskave izpostavila pomen psihološkega vidika predvsem v obdobju najstništva, v katerem je še posebno pomembna medvrstniška interakcija, ki je pa v času epidemije oz. zaprtja šol ni bilo.

V nadaljevanju je Tomaž Merše (Družinska pobuda) izpostavil pomen kakovosti družinskih odnosov in posledično starševske nemoči, kot tudi smiselnost vključitve družinskih članov v različne preventivne programe z namenom pridobivanja starševskih in partnerskih kompetenc. Izpostavil je tudi smiselnost vključitve teh vsebin v redne izobraževalne programe.

Tudi Katarina Bervar Stmač (PIC) podpira ponovitev raziskave in predlaga ukrepe, ki bi bili bolj oblikovani po meri otrok in po potrebi družin, še posebno, ko govorimo o zaprtju šol.

Sprejeta sta bila dva sklepa, in sicer:

- 1. »Svet RS za otroke in družino predlaga MDDSZ, da preuči možnosti za ponovitev izvedbe raziskave "Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa«, tudi za drugi val epidemije**
- 2. »Svet RS za otroke in družino se je seznanil z raziskavo "Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa z vidika duševnega zdravja.**

Ad 3:

V nadaljevanju je Darja Groznik (ZPMS) izpostavila, da je čas COVIDA na področju življenja otrok in mladostnikov še dodatno zaostрил problematiko, na katero pri ZPMS že dolgo opozarjajo, prav tako pa nove okoliščine botrujejo skrbnemu načrtovanju ukrepov za nudenje vse potrebne opore otrokom, mladostnikom in družinam. Statistični podatki TOM telefona v COVID razmerah, kažejo, da se povečuje število klicev (mladih celo starejših od 19 let), povezanih predvsem z duševnim zdravjem in odnosi v družini (depresije, nasilje, zlorabe, poizkusi samomora...) (Priloga 3).

Predstavila je tudi zoom konferenco »Življenje s COVID-19, kot ga vidijo in doživljajo otroci« (Priloga 4).

Vodja Sveta se je Darji Groznik (ZPMS) zahvalil za predstavitev problematike in odprl razpravo.

Dr. Nina Mešl (FSD) je potrdila omenjeno problematiko tudi pri študentih, ki se soočajo s podobnimi problemi, kot otroci in mladostniki. Poudarila je pomen skupnega oblikovanja predlogov učinkovitih ukrepov za vse, ki so vključeni v vzgojno izobraževalne programe.

Alja Skele (UNICEF) je poudarila problematiko šolanja na daljavo zaradi stanovanjske prikraščenosti, saj veliko otrok in dijakov nima primernega učnega okolja, kar posledično lahko vpliva tudi na težave v duševnem zdravju.

Tomaž Merše (Družinska pobuda) je ponovno izpostavil problematiko vzgojne nemoči staršev, še posebno v primerjavi s prejšnjimi generacijami, ki so bile, po njegovem mnenju, deležne veliko hujših preizkušenj. Predlagal je, da bi pripravili ukrepe, ki bi pripomogli k bolj učinkovitejšemu in odgovornejšemu starševstvu, kljub morebitnim težkim preizkušnjam.

Simona Poljanšek (MF) je povprašala o številu klicev na TOM telefon v zadnjem mesecu. Darja Groznik ji je pojasnila, da se je število klicev po opustitvi določenih ukrepov (*lock down*) še povečalo, ker imajo otroci in mladostniki večjo možnost klicanja.

Mag. Darja Kuzmanič Korva (SCSD) je izpostavila, da so na centrih za socialno delo ugotovili, da se v času koronakrize še dodatno izrazito izraža vzgojna nemoč staršev (ne glede na materialni položaj), ki se obračajo po pomoč na CSD, ker starševstvu niso kos. Poudarila je nujnost opolnomočenja staršev, še predno pride do težav (npr. delavnica *Neverjetna leta*) In ni dovolj, da jim država zgolj finančno pomaga, čeprav veliko družin ni v finančni stiski. Kot velik vzgojni problem je izpostavila, nezmožnost staršev, da bi svojim otrokom znali postavljati meje.

Vodja Sveta Janez Cigler Kralj, je poudaril pomen preventivnih programov pri reševanju družinske problematike, še posebno je izpostavil sofinancirane programe za ranljive družine v času epidemije.

Dr. Marija Andrelih (NIJZ) je izpostavila pomen segmentiranih preventivnih programov, saj vsi programi niso primerni za vse uporabnike.

Darja Groznik (ZPMS) je ponovno izpostavila tudi nemoč otrok in mladostnikov, ki iščejo pomoč pri TOM telefonu preko vseh elektronskih medijev. Poudarila je, da se otroci in mladostniki v veliki meri obračajo po pomoč na TOM telefon zaradi slabih odnosov v družini, različnih zlorab, nasilja itd...

Alja Skele (UNICEF) je poudarila da preventiva in kurativa nista dovolj dobro povezani, ter, da bi bilo treba delati s celotno družino, torej tudi na starševskih kompetencah. Ker tega ni se izgublja veliko priložnosti za napredek razvoja otrok in spremembe vzorcev celotne družine. Omenila je tudi nemoč pedagoških in strokovnih delavcev, ki so preobremenjeni z

administrativnimi postopki, zaradi česar jim zmanjkuje časa za strokovno delo z otroki in mladostniki. Izpostavila pa je predvsem dejstvo, da je COVID razkril vse vrzeli, ki so bile prisotne že prej, vendar niso bile tako izrazite ali pa so bile celo prikrite. To pa je tudi priložnost za destigmatizacijo iskanja različnih oblik pomoči za reševanje problemov v duševnem zdravju.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil z ugotovitvami TOM telefona v COVID razmerah in predstavil video zoom konference »Življenje s COVID-19, kot ga vidijo in doživljajo otroci«, ki je potekala novembra 2020«

Ad 4:

V nadaljevanju je dr. Nina Mešl (FSD) predstavila raziskavo »Življenje otrok in družin s številnimi izzivi v času epidemije COVID-19 in (ne)odzivi javnih služb na njihove potrebe«. Predstavljena je bila problematika odzivnosti javnih služb na potrebe družin s številnimi izzivi, ki se že zaradi nakopičenih problemov ne zmorejo soočiti še s težavami, ki jih je povzročila t. i. koronakriza. Izpostavljena je bila tudi pomembnost vlaganja v programe zgodnje pomoči družinam z večjim tveganjem. (Priloga 5)

Vodja Sveta se je dr. Nini Mešl zahvalil za predstavitev problematike in odprl razpravo. Izpostavil je pomen dobrega vodenja posameznega centra za socialno delo, dobri medsebojni odnosi in dobra komunikacija z vsemi deležniki na lokalni ravni.

Mag. Darja Kuzmanič Korva je izpostavila, da je na veliko CSD prišlo do kadrovske menjave. Zaposlilo se je veliko mladih, ki so hkrati tudi mlade mame, zato so bile med epidemijo zelo razpete med domom in službo. Prav tako je naslovila problem mreže pomoči na domu, saj bi potrebovali večletne razvojne programe za laično in strokovno pomoč na domu. CSD imajo tudi kadrovski primanjkljaj, velikokrat tudi primanjkljaj znanja, ker mladim delavcem ni zagotovljeno primerno dodatno izobraževanje.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil s predstavitvijo prispevka Življenje otrok in družin s številnimi izzivi v času epidemije COVID-19 in (ne)odzivi javnih služb na njihove potrebe«

Ad 5:

V nadaljevanju je vodja Sveta predal besedo Jožici Maučec Zakotnik, vodji skupine za implementacijo Nacionalnega programa duševnega zdravja 2018-2028 pri NIJZ in dr. Mariji Anderluh iz Pediatrične klinike, ki sta predstavili »Izzive na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov in celostni pristop k njihovem reševanju«. Poudarili sta pomen celostnega pristopa in medresorskega sodelovanja, podporo politik in ukrepov, usmerjenih v zaščito otrok in mladostnikov. Poudarili sta pomen celostne skrbi za dobro duševno zdravje otrok in mladostnikov. Izpostavili sta pomen pravočasnega, kakovostnega in celostnega zagotavljanja pomoči. Dobro duševno zdravje je temelj zdravja nasploh ter posledično socialne, družinske in gospodarske stabilnosti, družbene blaginje ter kakovosti življenja ljudi. (Priloga 6)

Vodja Sveta se je zahvalil gostjama za predstavitev in predlagal razpravo.

Državna sekretarka (MK), Dr. Ignacija Fridl Jarc se je zahvalila za predstavitev in izpostavila pomembnost preventive pri kateri izrazito sodeluje tudi MK v okviru kulturno umetniške vzgoje in v sodelovanju z MIZŠ. Poudarila je tudi možnosti financiranja različnih preventivnih programov iz različnih virov, kot sta nov operativni program kohezijske politike 2021-2027 in instrument za okrevanje, ki bosta olajšala okrevanje po krizi COVID-19.

Tudi Darja Groznik (ZPMS) je poudarila, da je potrebno v instrument za okrevanje in odpornost vključiti otroke in mladostnike še posebno na področju preventive. Predlagala je tudi sklep o vključitvi omenjenih preventivnih programov v nov finančni mehanizem in to v najkrajšem možnem času.

Državna sekretarka (MZ), Alenka Forte je predstavila aktivnosti ministrstva v času koronakrize. Izpostavila je, da se je v času epidemije skoraj prekinila dostopnost do storitev duševnega zdravja. Prav tako pa se lahko zaradi okužbe s COVID-19 pokažejo tudi trajne nevrološke posledice, ki se tako pri odraslih kot tudi otroci kažejo tudi na področju duševnega zdravja. Zaradi zaostrenih razmer na tem področju je MZ zagotovilo dodatne kapacitete namenjene otrokom in mladostnikom.

Jožica Maučec Zakotnik (NIJZ) je poudarila pomen čim hitrejših intervencij in zagotovitve financiranja medresorskih preventivnih ukrepov in programov, ki bi bili lahko financirani tudi iz PKP. Prav tako je izpostavila, da je 3-letni akcijski načrt za varovanje duševnega zdravja že pripravljen in bi zahteval le kakšno dopolnitev pristojnih resorjev.

Vodja Sveta je izpostavil, da je tudi MDDSZ takoj pričelo z aktivnostmi pri reševanju posledic epidemije in sicer z Javnim razpisom za ranljive skupine, kot tudi z JR za financiranje razpisanih vsebin centrov za družine v letih 2021 – 2025. V sklopu JR izbrani izvajalci že izvajajo preventivne programe za reševanje posledic COVID-19.

Dr. Marija Anderluh (NIJZ) je pozdravila predlog sklepa Darje Groznik (ZPMS) in poudarila pomembnost skrbi za novo generacijo, ki jo v drugih evropskih državah že naslavljajo v različnih ukrepih.

Alenka Forte (MZ) je izpostavila problem kadrovskega deficita, ki ga bo treba ustrezno rešiti.

GD Dušan Mikuž je izpostavil, da je MDDSZ zagotovilo financiranje dvanajst centrov za družine za katere je zagotovljenih dobrih 800.000 EUR na proračunsko leto. Prav tako je v sklopu kohezijske politike v novi finančni perspektivi predvideno nadaljevanje izvajanja Večgeneracijskih centrov in projekt kadrovske krepitve in krepitve strokovne usposobljenosti strokovnih delavcev na CSD za nudenje pomoči družini za dom.

Alja Skele (UNICEF) je poudarila pomen vključitve otrok in mladostnikov v pripravo ukrepov in programov namenjeni njim, saj so velikokrat iz odločanja izključeni. Kot primer je omenila spletno nasilje, ki ga otroci in mladostniki doživljajo na dnevni ravni, kar je zelo zaskrbljujoče. Prav tako je izpostavila vprašanje o možnosti vključitve psihoterapevtov različnih modalitet v sistem ne kliničnega reševanja stisk otrok in mladostnikov s problemi v duševnem zdravju.

Darja Groznik (ZPMS) je tudi predlagala, da Svet tudi predlaga vladi, da v času predsedovanja organizira konferenco o participaciji otrok in mladostnikov v prisotnosti najvišjih predstavnikov naše države o problemih in izzivih na tem področju.

Predstavnico MIZŠ, dr. Mišelo Mavrič je tudi prosila za pisni odgovor v zvezi z izjavo ministrice za izobraževanje, znanost in šport prof. dr. Simone Kustec, ki je tisti dan v Bruslju predstavila prioritete predsedovanja Svetu EU na področju izobraževanja in povedala, da si bo »Slovenija za krmilom Sveta EU prizadevala za to, da se bo mlade bolj slišalo«. Ministrstvo je zato prosila za navedbo, katere so načrtovane aktivnosti v tej smeri?

Ministrstvo za izobraževanje je tudi povprašala ali se bo v luči prihajajočega šolskega leta in dokaj nepredvidljive zdravstvene situacije proučilo posledice končanega dolgotrajnega šolanja na daljavo oziroma ugotovilo, kakšni so učni primanjkljaji in kakšni bodo ukrepi za nadomestitev teh primanjkljajev. Dr. Mišela Mavrič ji je zagotovila pisne odgovore v zvezi z izpostavljenima vprašanjema ter poudarila, da je MIZŠ naročilo Pedagoškemu inštitutu pripravo nacionalne evalvacijske študije o poteku in posledicah izobraževanja na daljavo. Prve rezultate pričakujejo jeseni.

Sprejeta je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil z izzivi na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov ter s celostnim pristopom k njihovem reševanju«.

Ad 6:

V nadaljevanju je vodja Sveta predal besedo GD Dušanu Mikužu, ki je podal Informacije o aktivnostih na področju družinske politike (MDDSZ - Direktorat za družino).

Potrditev strateških dokumentov:

Vlada je potrdila dva pomembna strateška dokumenta in sicer:

- Program za otroke 2020-2025 (november 2020)
- Akcijski načrt za izvajanje Resolucije o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (december 2020)
- V postopku potrjevanja na vladi je še Akcijski načrt za izvajanje Programa za otroke 2020-2025, do leta 2022. Razdeljen je na štiri vsebinske sklope oz. prednostna področja, ki sledijo Programu za otroke.

Ker resorji v osnovi za izvajanje Programa finančnih sredstev za financiranje različnih programov in storitev v pomoč reševanja posledic pandemije ni predvidel, so bili primorani zagotoviti dodatna finančna sredstva za reševanje posledic pandemije, ki so v Akcijskem načrtu tudi opredeljena.

Javni razpis za financiranje razpisanih vsebin centrov za družine v letih 2021 – 2025

- MDDSZ je v letošnjem letu na podlagi Javnega razpisa za financiranje razpisanih vsebin centrov za družine v letih 2021 – 2025 izbralo izvajalce, ki izvajajo razpisane vsebine centrov za družine
- Cilj izvajanja razpisanih vsebin je otrokom, mladostnicam oziroma mladostnikom ponuditi raznovrstne možnosti učenja za njihov celosten razvoj ter pridobivanje ustreznih socialnih veščin in kompetenc za obvladovanje čustev, pozitivne samopodobe ter konstruktivnega reševanja raznovrstnih problemov, njihove starše pa opolnomočiti za pozitivno starševstvo, s pomočjo katerega bodo pomembno vplivali na kakovost družinskega življenja in konstruktivno reševanje medosebnih konfliktov.
- Namen javnega razpisa je vzpostavitev mreže izvajalcev, ki izvajajo razpisane vsebine centrov za družine z namenom zagotavljanja kakovostnega preživljanja prostega časa, pridobivanja socialnih veščin, starševskih kompetenc, nudenju pomoči pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov v lokalnem okolju ter podpore družini kot celoti.
- Razpisane vsebine bodo financirane v obdobju od 1. 3. 2021 do 31. 12. 2025

Javni poziv za imenovanje predstavnika družine po ZOPOP

- MDDSZ na podlagi Zakona o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami izvedlo tudi JP za imenovanje predstavnika družine po ZOPOP.
- predstavnik družine nudi družini otroka s posebnimi potrebami pogovor, podporo in informacije o programih v podporo družini otrok s posebnimi potrebami oziroma pomoč pri sodelovanju z drugimi institucijami.
- predstavnik družine je oseba, ki je starš otroka s posebnimi potrebami ali z rizičnimi dejavniki (otrok s posebnimi potrebami), ima izkušnje s področja zgodnje obravnave ter naslednje strokovne kompetence.
- Predstavnik družine predlaga nevladna organizacija, ki v svoje aktivnosti vključuje družine otrok s posebnimi potrebami, imenuje pa ga minister

Jamstvo za otroke

- Vlada RS je sprejela Predlog priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke.
- Cilj evropskega jamstva za otroke je preprečevanje revščine in socialne izključenosti in boj proti njima z zagotavljanjem dostopa do sklopa ključnih storitev pomoči potrebnim otrokom. S tem bo pobuda prispevala k spodbujanju enakih možnosti za pomoči potrebne otroke in boju proti revščini otrok.

Vodja Sveta se je zahvalil GD Dušanu Mikužu za predstavitev in ker ni bilo želje po razpravi, predlagal naslednji sklep.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil z informacijo o aktivnostih s področja družinske politike«

Ad 7:

Pod točko razno je vodja naslovil predlog sklepa, ki je bil izpostavljen s strani Darje Groznik pod točko pet, in sicer:

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino predlaga Vladi RS, da oblikuje učinkovite celostne preventivne in kurativne programe s področja duševnega zdravja otrok in mladostnikov, izvede ukrepe za odpravo in reševanje psihosocialnih posledic epidemije, prav tako izvede ukrepe za odpravo učnih primanjkljajev zaradi dolgotrajnega šolanja na daljavo ter jih prednostno umesti v tisti finančni mehanizem, ki bo zagotovil njihovo celostno, najhitrejšo in najučinkovitejšo realizacijo.

Ker od prisotnih ni imel nihče več pripomb ali dopolnitev, je vodja Sveta zaključil 7. sejo Sveta, se vsem prisotnim zahvalil za udeležbo ter njihov dragoceni prispevek na seji.

Seja je bila zaključena ob 18.30 uri.

Janez CIGLER KRALJ
vodja Sveta Republike Slovenije za otroke in družino

Pripravila:

dr. Nataša Demšar Pečak

Sekretarka Sveta RS za otroke in družino

Priloge:

- Priloga 1: dopis *Življenje otrok, ki živijo v rejništvu in njihovih rejniških družin v času koronavirusa*
- Priloga 2: predstavitev rezultatov raziskave *»Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa«* (IRSSV)
- Priloga 3: predstavitev TOM telefon *»Vpliv epidemije COVID-19 na otroke in mladostnike«* (ZPMS)
- Priloga 4: predstavitev zoom konferenca *»Življenje s COVID-19, kot ga vidijo in doživljajo otroci«* (ZPMS)
- Priloga 5: predstavitev raziskave *»Življenje otrok in družin s številnimi izzivi v času epidemije COVID-19 in (ne)odzivi javnih služb na njihove potrebe«* (FSD)
- Priloga 6: predstavitev *»Izzivi na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov in celostni pristop k njihovem reševanju«* (NIJZ)

REJNIŠKO DRUŠTVO SLOVENIJE

Datum: 13. 5. 2021

SVET RS ZA OTROKE IN DRUŽINO - 7. seja

V skladu z vašim predlogom smo že v mesecu novembru 2020 posredovali prispevek za sejo Sveta RS za otroke in družino, v katerem smo vam podali naša opažanja in ugotovitve o življenju otrok, ki živijo v rejništvu in njihovih rejniških družin v času pandemije covid 19 ter predlagali nujnost hitrejše ter redne psihosocialne pomoči otrokom, ki živijo v rejniških družinah.

Tako kot v celotni populaciji otrok (in tudi pri mnogih odraslih) se je v času pandemije tudi pri otrocih v rejništvu še povečalo število težav v povezavi z duševnim zdravjem. Otroci imajo še več stisk, opaziti je več anksioznosti, depresij in tudi hujših težav, ki zahtevajo pomoč pedopsihiatrične stroke.

Rejniki so z vsemi težavami in stiskami otrok ostali več ali manj sami brez strokovne pomoči, saj kot vemo, so čakalne vrste v ustanovah (pre)dolge.

V Rejniškem društvu Slovenije na težave v zvezi dolgimi čakalnimi vrstami za psihoterapevtsko pomoč otrokom opozarjamo že vrsto let. Rejniški otroci so praviloma otroci s hudimi stiskami in težavami na področju duševnega zdravja že zaradi vseh predhodnih dogodkov, ki so privedli do rejništva in v sedanji situaciji so k temu dodane še stiske kot posledice pandemije. Veliko otrok zato potrebuje strokovno psihosocialno pomoč hitro, če ne takoj. **Menimo, da bi bilo nujno sistemsko bolje urediti to področje strokovne pomoči otrokom in jim zagotoviti pomoč v normalnih rokih oziroma urgentno pomoč tistim, ki jo potrebujejo takoj.**

Razumemo, da izvajalci za sistemske spremembe potrebujejo čas, da bodo le-te dovolj premišljene, ustrezno vključene v celoten družbeni sistem ter zakonsko podprte in urejene.

Glede na množičnost pojava pa v tem trenutku, ko se bodo verjetno posledice pandemije še potencirale v različnih oblikah težav otrok na področju duševnega zdravja, v RDS predlagamo, da se **takoj pristopi vsaj k začasnim rešitvam tega področja. Urgentne rešitve naj bodo učinkovite takoj.**

Ena od možnosti je, da se za nek določen čas ponudi koncesijo usposobljenim strokovnjakom, ki delajo v privatni praksi in ki bi lahko takoj začeli izvajati ambulantno pomoč otrokom. Ta oblika pomoči otrokom na področju duševnega zdravja naj bi bila regionalno pokrita in naj bi se približala kraju bivanja otrok. Takoj bi bilo potrebno zagotoviti tudi večje število postelj v primeru bolnišnične obravnave otrok na pedopsihiatričnih oddelkih in seveda pomoč strokovnemu kadru, če jo le ta potrebuje. Za nujno pomoč otrokom in njihovim staršem naj bi se v večji meri usposobili tudi strokovni delavci psihološke stroke, zlasti tisti, ki so zaposleni na osnovnih in srednjih šolah, Centrih za socialno delo in drugih državnih ustanovah, ki doslej niso izvajali terapije otrokom.

V kolikor bi bila takšna hitra organizirana pomoč možna, je zelo pomembno tudi, da so o teh možnostih obveščeni uporabniki. Nujno bi bilo potrebno dati velik pomen obveščanju o možnosti psihosocialne pomoči otrokom na področju duševnega zdravja. Mediji sicer opozarjajo na težave o pomanjkanju možnosti za pomoč otrokom, ki imajo težave v duševnem zdravju, ne nudijo pa informacij, kje otroci

In njihovi starši v trenutni situaciji lahko hitro dobijo pomoč, ter kakšen je postopek za pridobitev pomoči.

V Rejniškem društvu Slovenije menimo, da je na področju skrbi za duševno zdravje otrok potreben hiter odziv s podobnimi ukrepi kot na širjenje epidemije, saj so stiske otrok v duševnem zdravju v velikem porastu in tudi tukaj se kaže neke vrste »epidemija«, ki jo je potrebno preprečiti s hitrim in učinkovitim ukrepanjem.

Sicer pa je področje rejništva zelo kompleksno, ki potrebuje spremembe in izboljšave, zato predlagamo, da se ga uvrsti na eno od naslednjih sej, ko bo že možnost srečanja v živo.

S spoštovanjem
Maksimiljana Mali

ŽIVLJENJE OTROK V ČASU NOVEGA KORONAVIRUSA

Izvajalec raziskave: Inštitut RS za socialno varstvo (IRSSV)

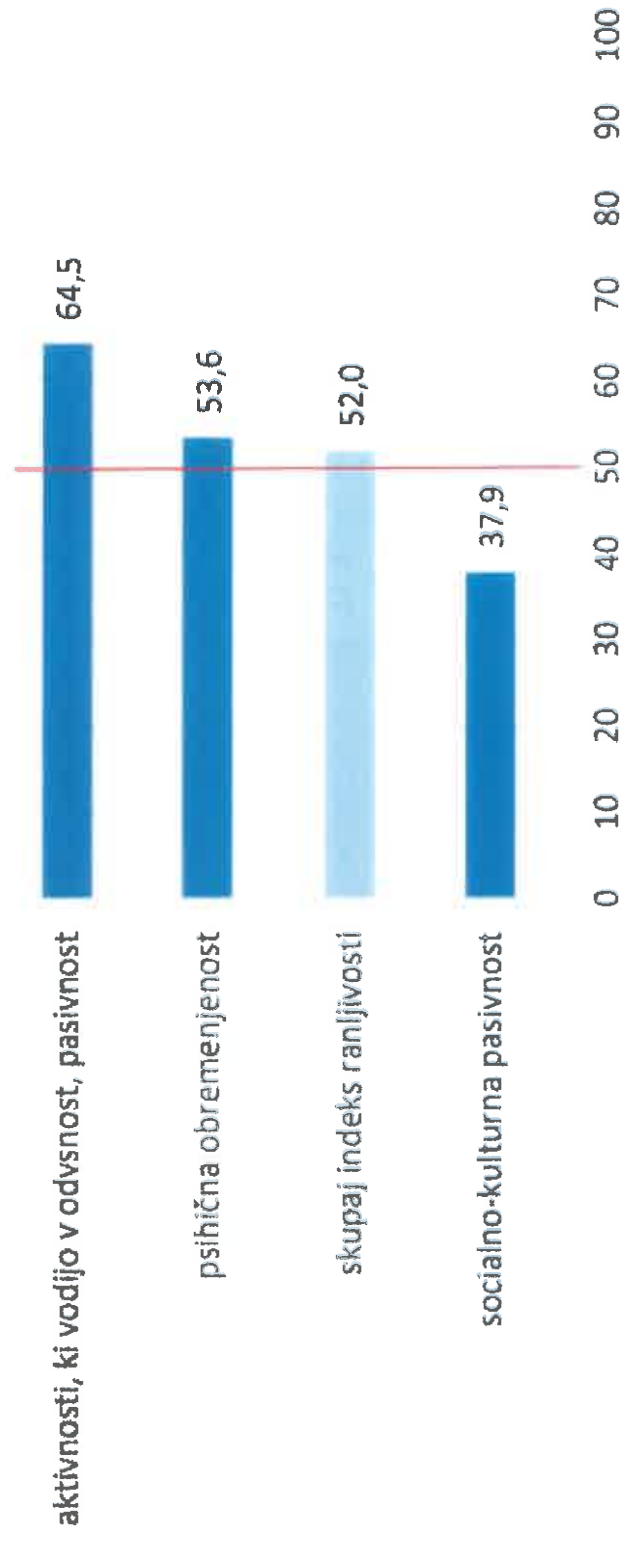
Naročnik študije: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Direktorat za družino

Ozadje raziskave

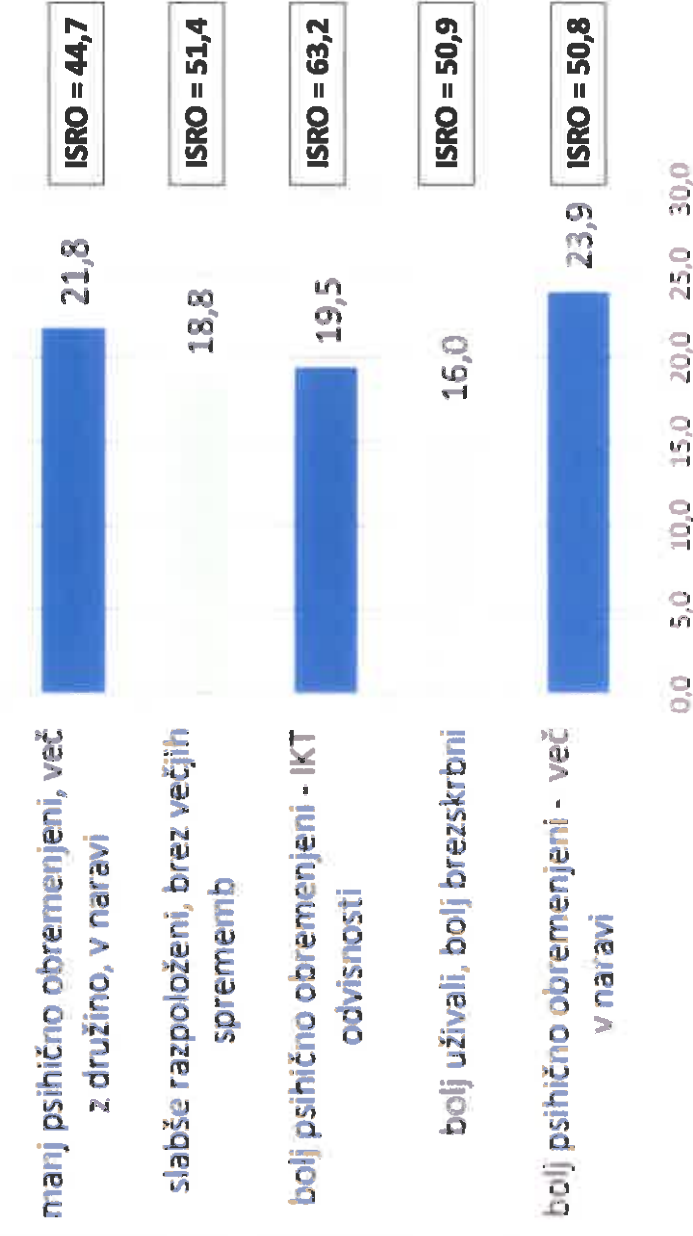
- Cilj je bil pridobiti relevantne, zanesljive in otrokocentrične podatke o:
 1. blaginji otrok med epidemijo COVID-19 v Sloveniji na naslednjih področjih (duševno zdravje, izobraževanje, revščina, uporaba IKT tehnologije, prosti čas, družinski in vrstniški odnosi, zdravi življenjski slog itd.),
 2. informiranost o epidemiji in
 3. odnosu otrok do ukrepov države (merjenje stališč).
- **Raziskovalna vprašanja:**
 - Ali se je med prvim valom epidemije spremenila ranljivost otrok? Če da, v kolikšni meri je šlo za poslabšanje/izboljšanje ranljivosti?
 - Katere skupine otrok so bile v času prvega vala epidemije najbolj ranljive?
- **Raziskovalne metode in izvedba:** kvantitativne raziskovalne metode (anketni vprašalnik).
- **Vzorčni okvir:** učenci druge in tretje triade OŠ ter učenci SŠ (torej vse OŠ in SŠ na nacionalni ravni).
- **N = 5.291** učencev in dijakov

Rezultati raziskave

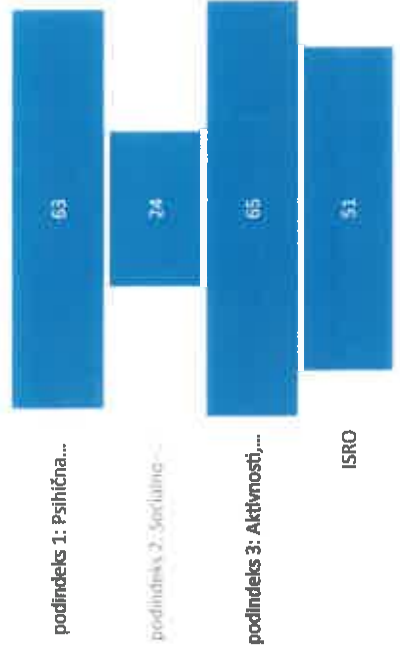
Indeks spremembe ranljivosti otrok (ISRO)

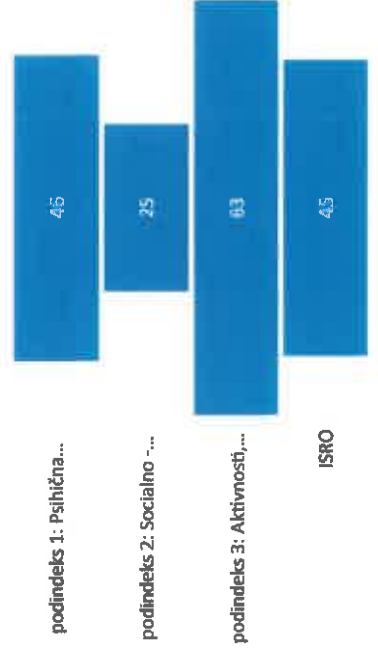
- **Skupine otrok glede na njihov odziv na epidemijo; v %**

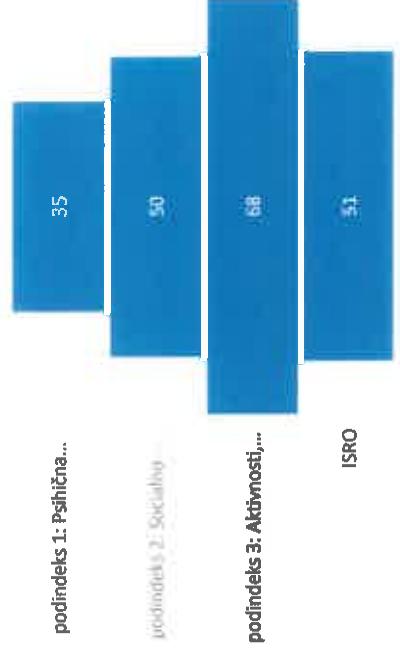
Bolj psihično obremenjeni - več v naravi

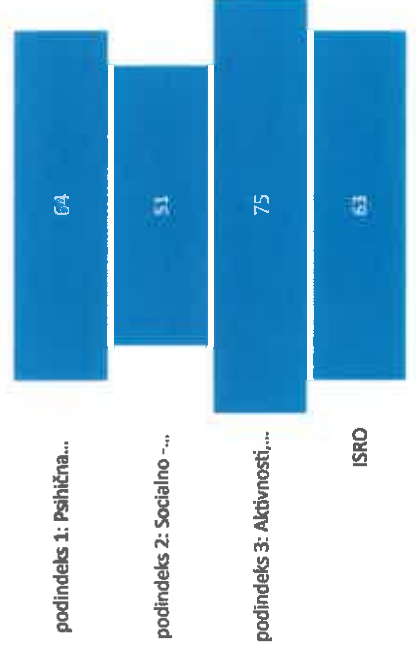
Manj psihično obremenjeni, več z družino, v naravi

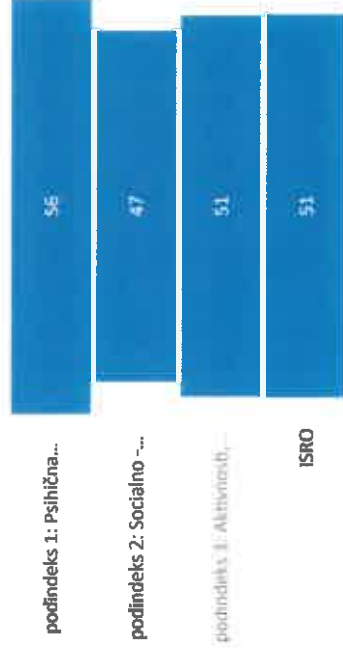
Bolj uživali, bolj brezskrbni

Bolj psihično obremenjeni - IKT odvisnosti

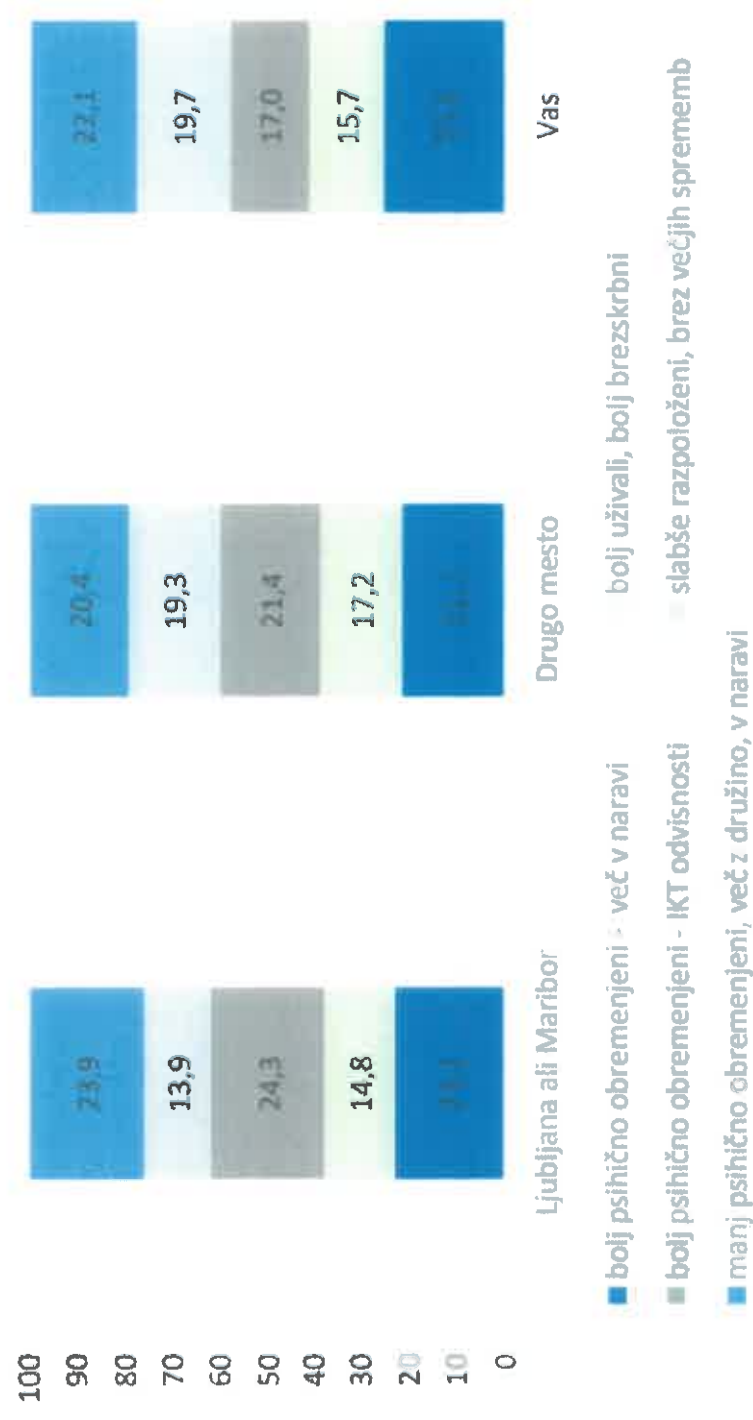
Slabše razpoloženi, brez večjih sprememb

• Značilnosti različnih skupin otrok v času epidemije, v %

	bolj psihično obremenjeni - več v naravi	bolj uživali, bolj brezskrbni	bolj psihično obremenjeni - IKT odvisnosti	slabše razporejeni, večjih sprememb	manj psihično obremenjeni, več z družino, v naravi
bolj zaskrbljeni glede izgube zaposlitve staršev ali skrbnikov	45,8	19,7	43,1	31,3	32,1
več časa porabil za šolske obveznosti	52,5	39,9	56,3	45,3	43,1
potreboval več pomoči za šolo	30,8	22,4	38,2	25,5	23,3
slabši odnosi v družini kot pred epidemijo	12,9	11,7	15,0	10,1	6,1
boljši odnosi kot pred epidemijo	19,8	12,9	12,8	13,5	26,0
zelo dobra seznanjenost z novim koronavirusom	23,0	26,6	23,8	22,1	26,7
bival v stanovanju v bloku	17,8	22,6	27,8	24,0	19,2

• Skupine otrok glede na kraj bivanja; v %

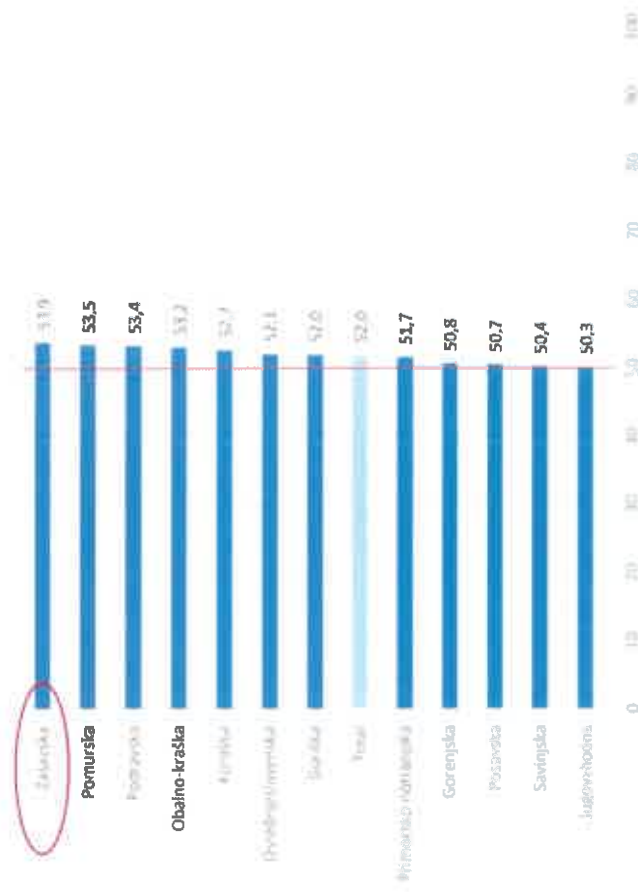

- Skupine otrok glede na spremembe ranljivosti v času epidemije; v %

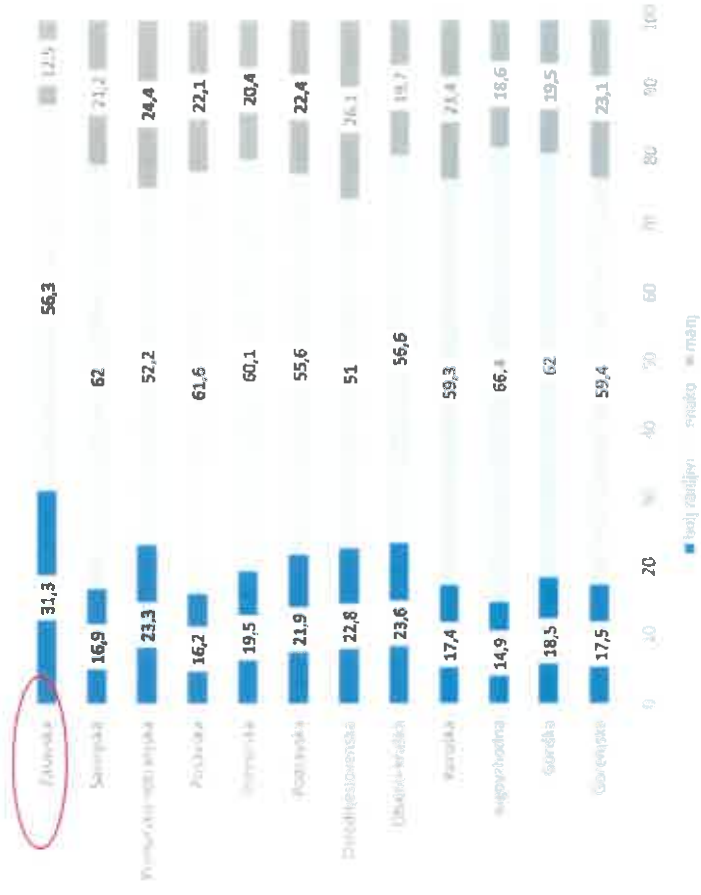

a.) Regijski vidik

- ISRO glede na statistične regije

- Skupine otrok glede na spremembe ranljivosti otrok v času epidemije po statističnih regijah; v %

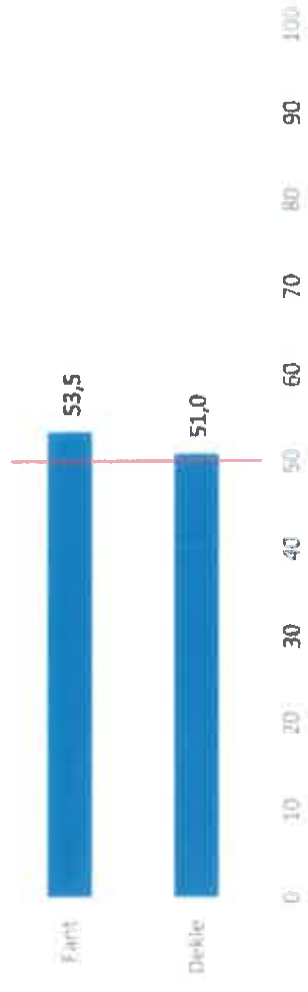

- **ISRO glede na podindekse ranljivosti in range po statističnih regijah**

	podindeksi ranljivosti								
	ISRO	rang	ISRO psih.	rang	ISRO soc-kul. pas.	rang	ISRO odv., odtujitev	rang	
Jugovzhodna		50,3	1	53,5	5	36,9	4	60,5	1
Savinjska		50,4	2	52,5	3	37,2	5	61,6	2
Posavska		50,7	3	50,4	1	39,2	8	62,5	3
Gorenjska		50,8	4	51,9	2	36,4	3	64,1	7
Primorsko-notranjska		51,7	5	54,1	8	36,4	2	64,7	8
Povprečje		52		53,6		37,9		64,5	
Goriška		52	6	53,9	7	39,4	9	62,8	4
Osrednjeslovenska		52,1	7	52,9	4	37,6	7	66	10
Koroška		52,7	8	55,7	11	35,8	1	66,7	11
Obalno-kraška		53,2	9	53,9	6	42,1	12	63,5	5
Podravska		53,4	10	55,2	10	37,3	6	67,7	12
Pomurska		53,5	11	55,1	9	40,7	10	64,7	9
Zasavska		53,9	12	56,1	12	41,5	11	64,1	6

b.) Vidik spola

- ISRO glede na spol

- ISRO glede na podindekse ranljivosti glede na spol

	IR	podindeksi ranljivosti		
		ISRO psih.	ISRO soc-kul. pas.	ISRO odv., odtujitev
dekle	51,0	55,5	35,7	61,9
fant	53,5	50,8	41,1	68,5

c.) Dohodkovni vidik

- Indeks spremembe ranljivosti otrok glede na podindekse ranljivosti po oceni dohodka družine

	ISRO	podindeksi ranljivosti		
		ISRO psih.	ISRO soc-kul. pas.	ISRO odv., odtujitev
slabo	53,3	55,7	42,0	62,1
povprečno	52,5	54,4	38,6	64,6
dobro	51,5	52,7	37,0	64,8

Hvala za vašo pozornost!

www.irssv.si

*Zveza Prijateljev
Mladine Slovenije*

TOM telefon®: VPLIV EPIDEMIJE COVID-19 NA OTROKE IN MLADOSTNIKE

TISKOVNA KONFERENCA

1.marec 2021

Glavni poudarek TOM-a:

- *Tom telefon deluje že 30 let. Na podlagi podrobne statistične analize 2015-2020 se povečuje število klicev povezanih z duševnim zdravjem in odnosi v družini. Potrebno je, da se na takšen trend odzove tudi država. Otroci in mladostniki nam zaupajo že 30 let, zato je nujno, da se na njihove resne stiske odzove TIM STROKOVNJAKOV s področja socialnega dela, psihologije, pedo-psihatrije, psihoterapije. S tem v zvezi vidimo potrebo po razbremenitvi prostovoljk in prostovoljcev, ter delni profesionalizaciji svetovanja na našem telefonu, v klepetalnici in na e-pošti.*

TOM telefon je edinstveni program, ki je v letu 2020 praznoval 30 let svojega delovanja in ohranjanja pomembne vezi med svetovalci- prostovoljci in mladostniki v stiski. Gre za telefon, ki ga je leta 1990 ustanovila Zveza prijateljev mladine Slovenije na pobudo Komisije za otrokove pravice. Leta 1995 pa se je vzpostavila Nacionalna mreža TOM. Telefon je dosegljiv vsak dan med 12. in 20. uro na telefonski številki 116 111. Telefonska številka je brezplačna in klicalcem omogoča anonimnost. TOM je edini splošni telefon za otroke in mladostnike v Sloveniji. Poleg telefonske linije deluje tudi svetovalnica po e-pošti tom@zpms.si in v spletni klepetalnici. TOM je pomembne informator na spletnem portalu www.e-tom.si in FB profilu [TOM Telefon | Facebook](#)

V okviru Nacionalne mreže TOM aktivno deluje 9 svetovalnih skupin (Ajdovščina, Idrija, Krško, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Slovenske Konjice, Tolmin in Velenje) in okoli 130 prostovoljcev.

TOM telefon® (telefon za otroke in mladostnike) je v letu 2020 praznoval že 30-to obletnico delovanja, pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije. Bistveno sta to leto zaznamovali dve okoliščini, in sicer razglasitev epidemije Covid-19 ter že omenjena 30 letnica.

Tudi v času 1. in 2. vala epidemije je telefon deloval vsak dan od 12. do 20. ure na telefonski številki 116 111, preko e-pošte na tom@zpms.si in v spletni klepetalnici. Z 18. 5. 2020, ko se je del učencev ponovno vrnil v šolske klopi, starejši od 10 let pa so še naprej ostali doma, je TOM telefon podaljšal čas delovanja in sicer iz dosedanjih 8 ur (12-20) na 10 ur (10-20) dnevno.

Število kontaktov na TOM telefon® se je v mesecih marec, april in maj zmanjšalo. Menimo, da je bil ta padec kontaktov povezan s prekinitvijo medvrstniških odnosov, ter bistveno zmanjšano možnost za umik

v intimni prostor znotraj doma. Zasebnost pri pogovoru/svetovanju je zagotovo ključna, da otrok oz. mladostnik pokliče. Zaznali smo povečanje kontaktov povezanih s psihičnimi težavami (strah, depresivnost, samomor, samopoškodovanje) in odnosi v družini (odnosi s starši, nasilje v družini). Podrobno statistiko vam predstavljamo v prilogi k poročilu, kjer smo prikazali gibanje tematik, porast kontaktov po e-pošti in v klepetalnici, padec tihih in preizkuševalnih klicev ter druge pomembne ugotovitve. Na programu smo zato uvedli vrsto ukrepov, kot odziv na nastale razmere:

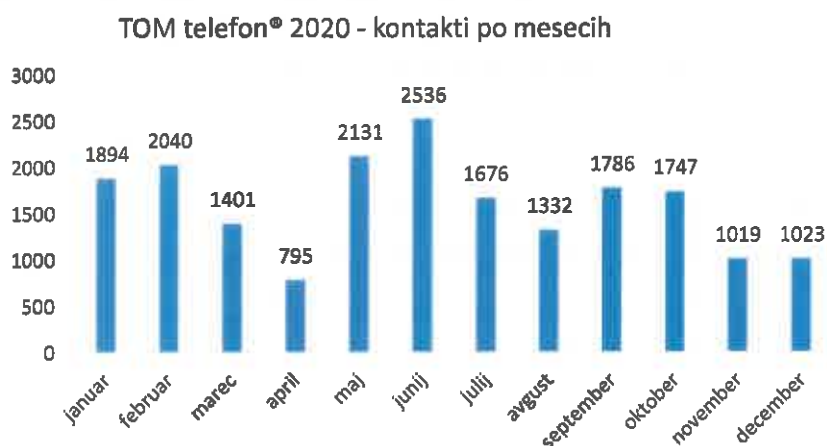
- Zbiralnik idej na TOM spletni strani: informiranje glede koronavirusa in ideje za preživljanje prostega časa,
- Okrepitev svetovalnega dela,
- Video nagovori za starše in otroke na temo družinskih odnosov in skrbi za duševno zdravje,
- Podali smo več izjav za medije o naših dejavnostih in spremembi urnika delovanja.
- TOM telefon® je postal član Operativne skupine za izvajanje psihološke pomoči v času epidemije, pod okriljem NIJZ, v kateri sodelujemo pri izvajanju Aktivnost: 4.1. Vzpostavitev enotne brezplačne telefonske številke za psihološko podporo 080 51 00.
- v okviru naše mednarodne organizacije Child help line International samo vključeni v longitudinalno raziskavo o posledicah epidemije, kot jo zaznavamo telefoni za otroke in mladostnike.

PRIMER: »Vem da je depresija resna psihična bolezen in da se nekateri samo hecajo o tem vendar meni se je vedno zdelo da je depresija del mene. Prvič ko sem se namenoma poškodoval, sem bil v 6. razredu. Takrat za to nihče ni vedel dokler nisem prišel v 9. razred. Prijatelji so mislili da samo iščem pozornost zato sem jih izgubil. Zdaj sem star 16 let in imam še vedno veliko težav. Res da je od zadnje samopoškodbe minilo le 2 meseca vendar nihče tega ne ve. Moji starši vedo da sem to si naredil saj ko sem bil na urgenci zaradi akutne zastrupitve so zdravniki to opazili. Takrat so se starši odločili da bi bilo dobro da bi šel do pedopsihijatra. Tam sem bil samo 2x zaradi vseh problemov z korona virusom. Takrat sem spet začel rahlo uživati alkohol vendar nikoli do tega da bi prišlo do večje nevarnosti. Prijatelji so mi hoteli pomagati vendar je to teklo do začetka novega šolskega leta. Zdaj ko se je tale del korone začel pa sem samo enkrat nekaj malo zaužil. Po resnici povedano sem ponosen sam nase.

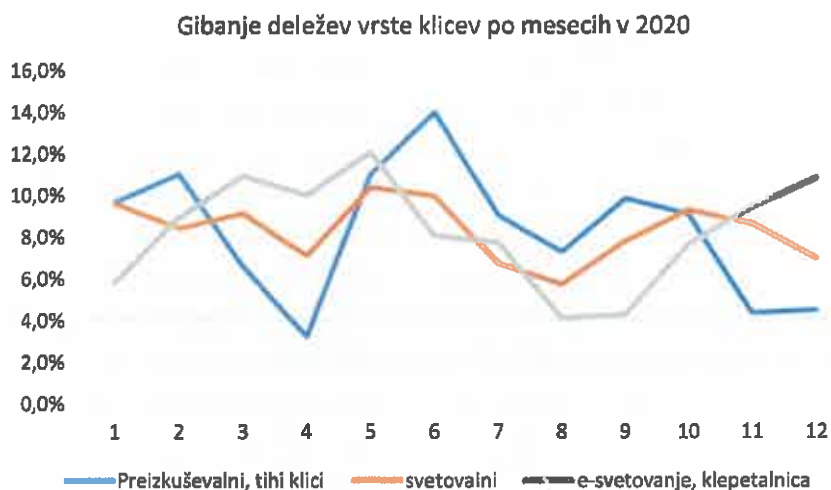
Ne vem ravno zakaj to pišem vendar mislim da potrebujem mal boljšo pomoč saj mi je težko za to prositi pri starših. Raje vprašam prijatelje vendar tudi oni zadnje čase ne vedo kako bi mi pomagali.«

TOM STATISTIKA 2020

Kontakti po mesecih

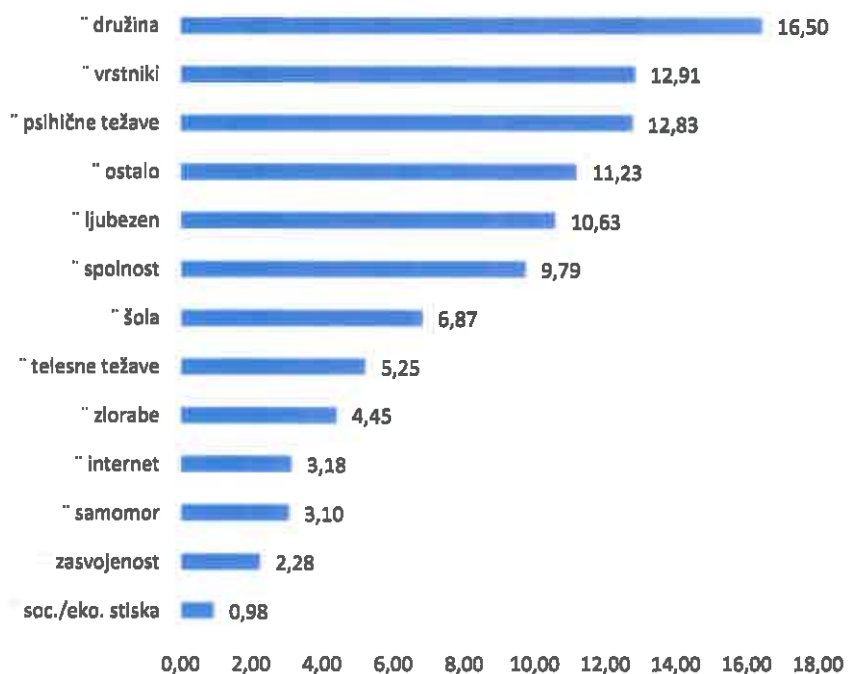
Število kontaktov je močno upadlo meseca aprila in potem ponovno novembra in decembra, ko so se otroci zaradi Covid-19 ukrepov šolali od doma. Padec kontaktov v poletnih mesecih sovпада s časovno razporeditvijo šolskih obveznosti.

Prelzkuševalni in tihi klici so strmoglavili v aprilu in dosegli vrh v juniju. Ponovno močno padejo novembra in decembra. Krivulja svetovalnih klicev je dokaj enakomerno razporejena, z rahlimi padci v lockdown obdobju in poletnih mesecih. Krivulja klepetalnice in e-svetovanja raste in doseže vrh v maju in pade med poletnimi meseci. Manj izražen vrh doseže ponovno jeseni.

Tematike

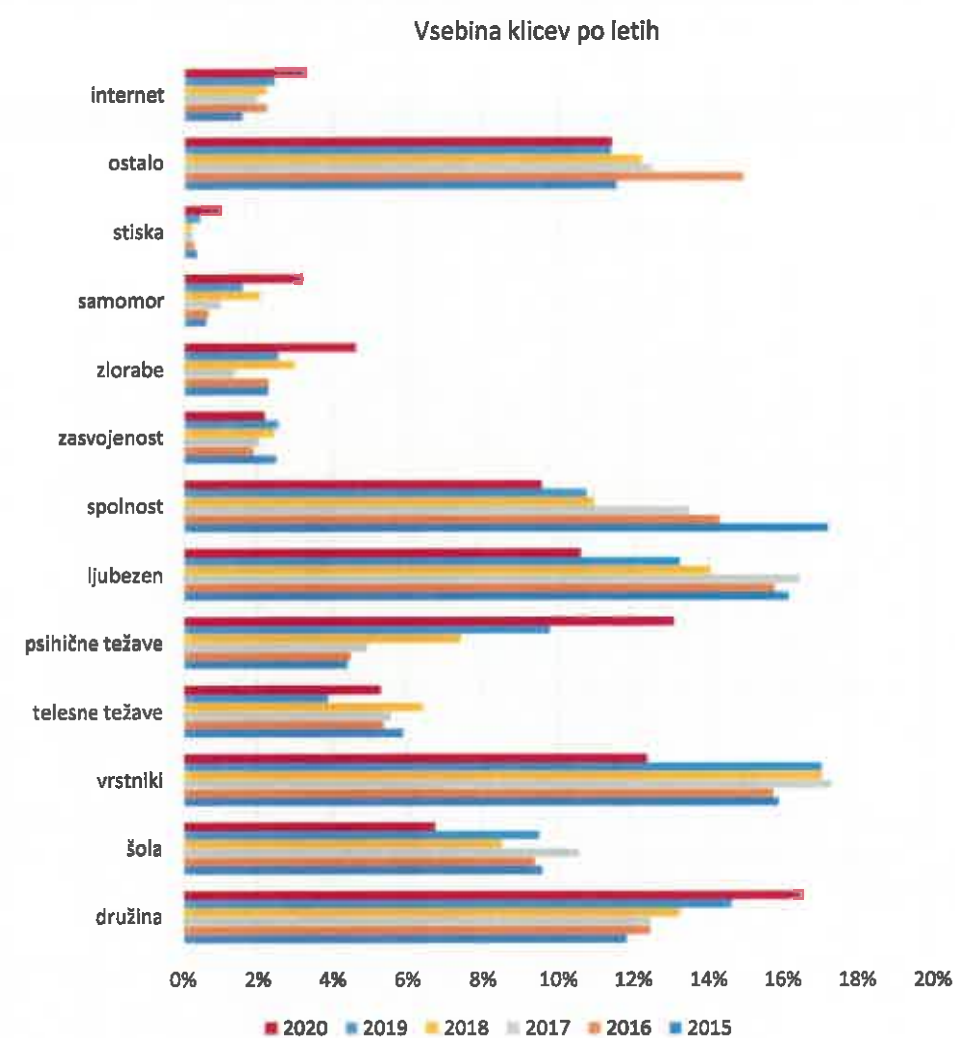
TOM telefon® 2020 - tematike v %

V letu 2020 je bilo največ kontaktov vezanih na temo družine, vrstnikov in psihičnih težav otrok in mladostnikov. V kategoriji ostalo je bila najpogostejša tema preživljanje prostega časa.

STATISTIKA TOM OD 2015 DO 2020 S POUDARKOM NA 2020

Vsebina klicev

Največ klicev se nanaša na probleme z vrstniki, ljubezenske težave, spolnost in družino. Z leti raste delež klicev, ki obravnavajo družinske probleme in psihične težave in pada delež klicev z ljubezenskimi težavami in spolnostjo.

V letu 2020 je opaziti nekaj bistvenih premikov v klicih. V deležu klicev so najbolj narasli klici kjer mladostniki poročajo o težavah v družini, tožijo o psihičnih težavah in večjemu številu zlorab. Četudi je bilo v 2020 zabeleženo manj klicev kot v preteklih letih, pa so narasli v absolutnih številkah klici, ki zbujaajo skrb. Klicev, ki poročajo o psihičnih težavah je bilo 33% več kot v povprečju zadnjih petih let, poročila o zlorabah četrtno več kot v zadnjih petih letih. Klicev, kjer mladostniki razmišljajo ali grozijo z samomorom pa je bilo v 2020 72% več kot v povprečju v letih od 2015 do 2019. Obenem pa se je v 2020 zmanjšal delež klicev, ki omenjajo probleme z vrstniki (ni druženja), ljubezenske težave in vprašanja povezana z spolnostjo.

Vsebina klicev - samomor

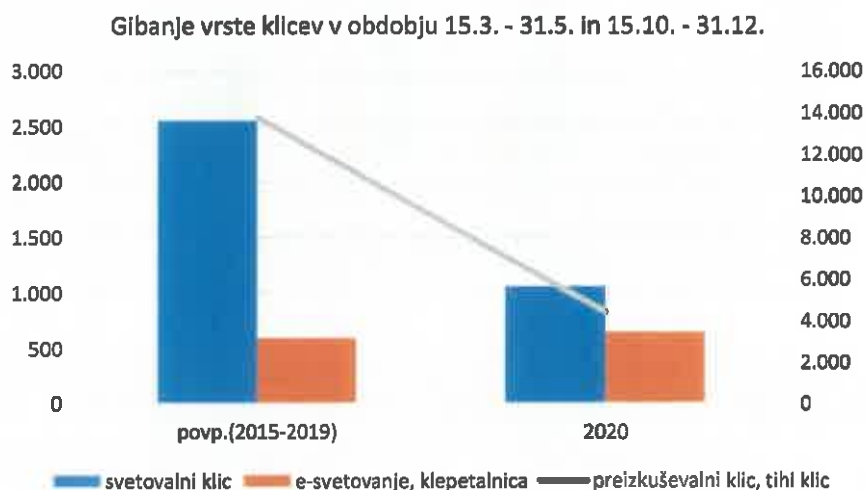
Med mladostniki vztrajno raste število klicev, ki omenjajo samomor. V letu 2020 je bila ta številka v absolutnem smislu najvišja v zadnjih šestih letih. Če izdvojimo zgolj leto 2020 je bilo takih klicev 72% več kot v povprečju v letih med 2015 in 2019.

**STATISTIKA TOM OBDOBJA OD 15.3.2020 DO 31.5.2020 IN OD 15.10.2020 DO 31.12.2020 V
PRIMERJAVI Z ENAKIM OBDOBJEM OD 2015 DO 2019**

Nekatere vrednosti klicev smo primerjali v obdobju, ko je bilo šolanje izvedeno na daljavo t.j. od 15.3. do 31.5. in od 15.10. do 31.12.2020. Vrednosti iz leta 2020 smo primerjali z enakim obdobjem povprečja preteklih petih let t.j. od 2015 do 2019. Čeprav je bilo skupno število klicev manjše, pa se je povečalo število klicev, ki so nakazovali resne težave otrok in mladostnikov.

Vrsta klica

lockdown obdobje 15.3. - 31.5. in 15.10. - 31.12.	povp.(2015-2019)	2020	index
svetovalni klic	2.558	1.061	41%
e-svetovanje, klepetalnica	597	648	109%
preizkuševalni klic, tihi klic	13.795	4.403	32%

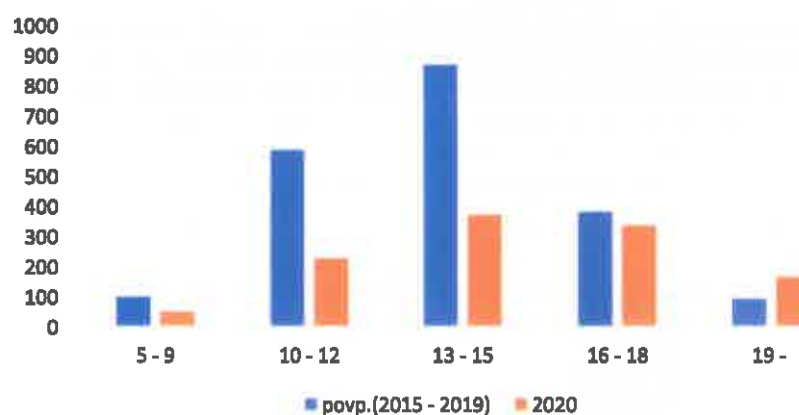

Leta 2020 je v obdobju, ko je šolanje potekalo na daljavo in so bili mladostniki doma, upadlo število preizkuševalnih in tihih klicev na slabo tretjino povprečja preteklih let. Prav tako je upadlo število svetovalnih klicev za 60%. V tem obdobju pa so nekoliko porasli e-svetovanje in klepetalnica in sicer za 9%.

Razporeditev klicev po starostnih kategorijah

lockdown obdobje	povp. (2015 - 2019)	2020	Indeks
5 - 9	101	51	50%
10 - 12	590	229	39%
13 - 15	875	373	43%
16 - 18	384	338	88%
19 +	94	167	178%

Klici po starostnih kategorijah v obdobju 15.3. - 31.5. in 15.10. - 31.12.

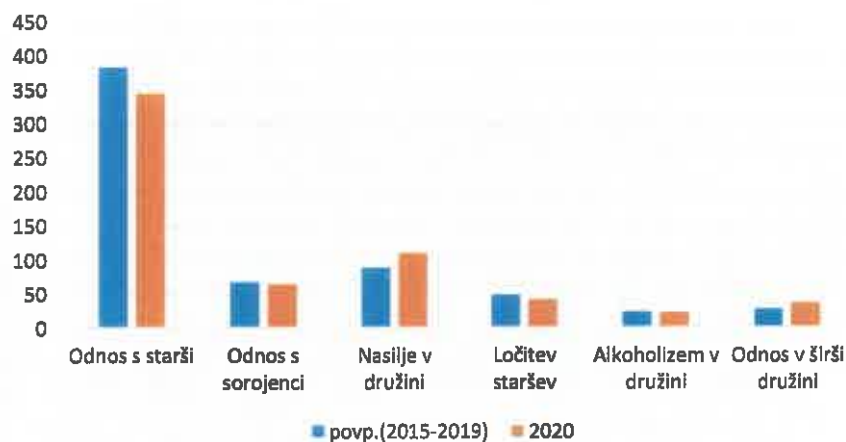

Leta 2020 so v omenjenem obdobju najbolj zmanjšali klice mladostniki do dopolnjenega 15 leta starosti. Kar za 78% pa se je povečalo število klicev mladostnikov v starostni kategoriji nad 19 let.

Klici z težavami v kategoriji »družina«

	povp.(2015-2019)	2020	indeks
Odnos s starši	384	346	90%
Odnos s sorojenci	68	65	96%
Nasilje v družini	89	111	125%
Ločitev staršev	49	42	86%
Alkoholizem v družini	24	23	96%
Odnos v širši družini	28	37	132%
Skupaj	642	624	97%

Klici vsebina - družina v obdobju 15.3. - 31.5. in 15.10. - 31.12.

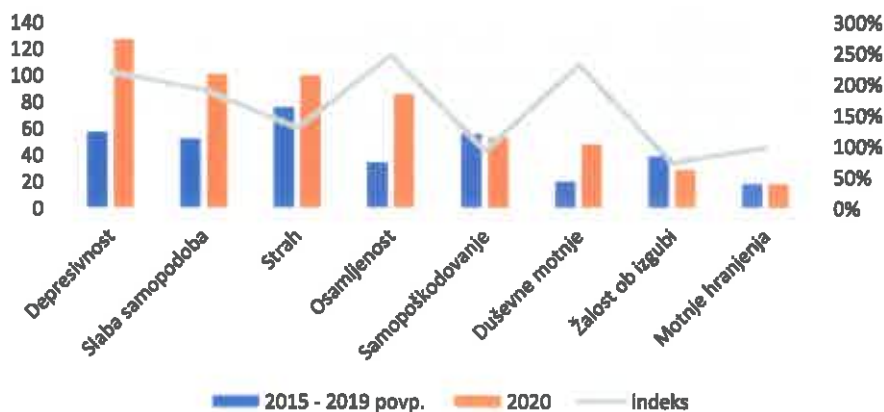

Klicev, ki so navajali težave v družini je bilo leta 2020 v lockdown obdobju za malenkost manj kot v enakem obdobju v letih od 2015 do 2019. So pa znotraj te kategorije za četrtno porasli klici ki so navajali nasilje v družini.

Klici, ki so navajali psihične težave

Lockdown obdobje	2015 - 2019 povp.	2020	indeks
Depresivnost	58	128	221%
Slaba samopodoba	53	102	192%
Strah	77	101	131%
Osamljenost	35	87	249%
Samopoškodovanje	57	54	95%
Duševne motnje	21	49	233%
Žalost ob izgubi	40	30	75%
Motnje hranjenja	19	19	100%
skupaj	360	570	158%

Klici vsebina - psihične težave v obdobju 15.3. - 31.5. in
15.10. - 31.12.

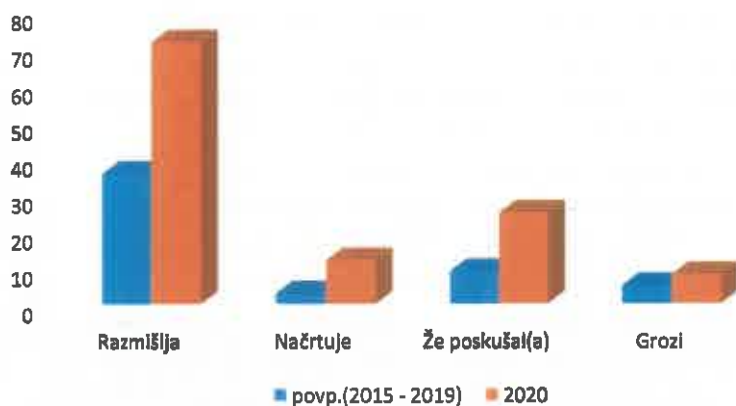

Tej kategoriji smo dodali še »samopoškodovanje« in »motnje hranjenja«. Kategorijo »samomor« prikazujemo zaradi resnosti situacije posebej. Skoraj vse težave v tej kategoriji so presegle vrednosti predhodnega pet letnega obdobja za skoraj 60%. Po največjem skoku izstopajo klici, ki poročajo o depresivnosti, osamljenosti in duševnih motnjah.

Klici v kategoriji samomor

lockdown obdobje	povp.(2015 - 2019)	2020	Indeks
Razmišlja	36	72	200%
Načrtuje	3	12	400%
Že poskušal(a)	9	25	278%
Grozi	5	8	160%
SKUPAJ	53	117	221%

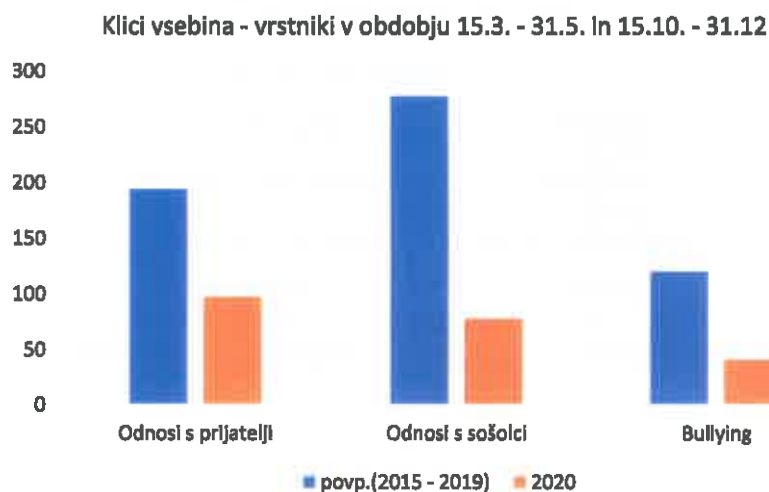
Klici vsebina - samomor v obdobju 15.3. - 31.5. in 15.10. - 31.12.

Klicev, ki so omenjali možnost samomora je bilo leta 2020 še enkrat več kot v obdobju 2015 do 2019.

Klici z težavami v kategoriji »vrstniki«

lockdown obdobje	povp.(2015 – 2019)	2020	Indeks
Odnosi s prijatelji	194	97	50%
Odnosi s sošolci	278	78	28%
Bullying	120	41	34%
Skupaj	592	216	36%

Redke so kategorije težav, ki so leta 2020 v lockdown obdobju zabeležile padec. Zgornja tabela in graf prikazujeta, da so težave z vrstniki leta 2020 praktično usahnile, ker so bili otroci in mladostniki ločeni drug od drugega. Klici, ki so omenjali težave z vrstniki so padli na tretjino števila klicev iz predhodnega petletnega obdobja.

»ŽIVLJENJE S COVID-19 KOT GA VIDIJO IN DOŽIVLJAJO OTROCI«

Povzetki zoom razprave z učenci (mladimi parlamentarci iz Otroških parlamentov)

Kdaj? 19. 11. 2020, od 13. do 15. ure

Kje? On-line, gostitelj Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana (Tanja Povšič)

Št. udeležencev: 75, iz različnih koncev Slovenije

Namen: ugotoviti, kako otroci vidijo in doživljajo epidemijo zaradi virusa Covid-19.

V prvem delu srečanja so bili udeleženci seznanjeni z namenom srečanja, prejeli so navodila za aktivno in čim bolj tvorno sodelovanje, v uvodni aktivnosti smo prejeli vpogled iz katerih koncev Slovenije prihajajo (zemljevid in označevanje s pikicami/srčki). V drugem delu so razpravljali v manjših skupinah (v skupine so bili razdeljeni naključno sistemsko), dotaknili so se več področij: šolanje na daljavo (prednosti, slabosti, primerjava s 1. epidemiološkim valom), občutki, s katerimi se srečujejo, odnosi v družini, življenje z maskami in spremenjena realnost. Vse skupine so razmišljale o vseh področjih.

V zadnjem delu pa smo slišali kratka poročila o delu v skupinah.

V nadaljevanju navajamo povzetke razprave:

ŠOLANJE NA DALJAVO:

PREDNOSTI

- Ne gre samo za pričakovanja, kaj šola lahko naredi za nas, ampak moramo tudi mi imeti več razumevanja in spoštovanja do učiteljev. Učitelji se zelo trudijo, tega se moramo zavedati. Niso na vse pripravljeni, lahko so tudi že starejši in se težko prilagodijo novonastali situaciji. Vedno gre za odnos »daj-dam« in lahko se jim javno zahvalimo.
- Večja sproščenost pri ocenjevanju (ker si doma v svojem okolju) in lažje pridobivanje ocen.
- Večja sproščenost pri urniku – sami si razporejamo čas, kdaj bomo naredili obveznosti.
- Ni vožnje v šolo in domov, posledično imamo več časa.
- Doma ne potrebujemo mask. V šoli smo morali paziti na medsebojno distanco in nositi maske.

SLABOSTI

- Nekateri učenci nimajo pogojev za delo od doma (pomanjkanje računalnikov, sploh v družinah z več otroki, slaba internetna povezava)
- Spletne učilnice in WIFI – včasih se pojavijo težave, da »linki« ne delajo, ne dela WIFI in če zamudiš npr. 10 min, zaklenejo ZOOM, se ne moreš priključiti in imaš neopravičeno uro; spletne učilnice se velikokrat ugasnejo, ne moreš vstopiti.
- Preobremenjenost računalniških sistemov, premalo aplikacij.
- Slabša prisotnost pri pouku na daljavo, nekateri učenci se ne vključujejo.
- Učiteljeva slabša razlaga snovi ali pa razlage sploh ni. Če ne razumeš, dajo dopolnilni pouk, za katerega niti nimaš časa.

- Nekateri učitelji ne podajajo snovi preko zoom-a ali pa pozabijo na to, da imamo možnost zoom-a – in potem sprašujejo, zakaj se nismo tega naučili, ampak se ne moremo.
- Nekateri nimajo spraševanj, drugi jih imamo vsak dan – to bi bilo potrebno poenotiti.
- Preveč ZOOM-ov na en dan ali pa jih sploh ni – tudi to bi bilo potrebno poenotiti.
- Doma je več motenj – starši motijo, sorojenci motijo.
- Imamo manj časa kot prej, težko sediš za ekranom 8 ur (časa za iti na sprehod niti ni).
- Ne moremo iti niti mimo šole, da bi prevzeli delovne liste ali nesli knjigo v knjižnico – sošolci iz Hrvaške ne morejo iti v šolo, ker ne živijo v isti občini.
- Prej: preveč časa si na računalniku, zdaj: premalo časa si na računalniku.
- Pomanjkanje druženja z vrstniki.
- Ni treningov.
- Zoisova štipendija: tekmovanja so odpadla - na kakšen način pridobiti točke in priznanja? Lansko leto pridobljene točke so se izbrisale. Ni pošteno.

Primerjava doživljanja šolanja na daljavo v 1. in 2. valu epidemije:

- V 1. valu je bilo učenje na daljavo nekaj novega in smo se težje prilagajali, sedaj v 2. valu smo se že navadili (v 1. valu smo šli iz šole takoj na dom, sedaj smo imeli več časa, da smo se organizirali in se pripravljali na 2. val).
- V 1. valu so učitelji veliko stvari pošiljali po e-pošti, sedaj je več zoom-a in več razlag (kar je super, ker lahko učitelja vidimo in slišimo razlago).
- V 1. valu smo »le« končevali šolsko leto, sedaj snov bolj resno jemljemo (sami resneje pristopajo k učenju).
- Sedaj je veliko boljša organizacija šole, boljši potek pouka, boljši – »fiksnejši« urnik. Vemo, na katere spletne strani moramo iti.
- Življenje pred karanteno: ko smo bili v šoli, smo se družili normalno, več smo se naučili. Zdaj, ko smo v epidemiji, na video konferencah nismo toliko pozorni, lahko si izklopimo kamero in zvok.
- Kljub temu, da je v 2. valu vse bolj urejeno, vsi komaj čakamo, da bo konec.

Konkretni predlogi v povezavi s šolo:

- Do 5. razreda bi bilo bolje, če so otroci v šolah, ker niso toliko računalniško pismeni.
- Šole bi se morale poenotiti glede izvedbe šole na daljavo (najti bi bilo potrebno ustrezno razmerje med številom nalog in zoom-ov).
- Predlagamo, da bi učitelji med sabo oz. šole delile izkušnje za izvedbo pouka na daljavo.
- Predlagamo tutorstvo: starejši učenci bi pomagali mlajšim učencem, ker bi s tem nadomestili pomoč učiteljev.

DRUŽINA IN PRIJATELJI

- Več smo lahko z družino. Opozarjamo na strpnost v družini (čim več se pogovarjati z družino in prijatelji, ohraniti stike tudi s starejšimi, ki res trpijo v tem času. Za njih je ta čas še posebej nevaren. Potrudimo se poklicati starejše v naših družinah, prijatelje, da jim sporočimo, da niso sami).
- Imamo več časa za družino (fizično) in prijatelje (on-line; ni fizičnega stika s prijatelji).
- V šoli nikoli ne govorimo o duševnem zdravju, vedno o fizičnem. Duševno zdravje pa je prav tako pomembno, ker lahko privede do samomora.
- Opolnomočenje (izobraževanje) staršev glede uporabe tehnologij in mentalnega zdravja otrok (povečuje se anksioznost). Veliko staršev gleda na to kot na tabu in niso pripravljeni poiskati pomoči za svojega otroka. Strah jih je, da bo imel otrok slab ugled zaradi tega. Pomembno je, da se starše

ozaveš, da otroci včasih potrebujejo pomoč in da je to o.k. Na socialnih omrežjih so aktivni profili za pomoč – starši bi lahko svetovali otrokom, kateri so.

- Čas, v katerem smo, je še težji za otroke s posebnimi potrebami. Oni potrebujejo drugačne oblike učenja.
- Finančno stanje staršev: otroci se morajo zavedati, da bo imelo lahko veliko staršev težave z izgubo službe.
- Ni stikov s prijatelji, ni druženja.

ŽIVLJENJE Z MASKAMI IN SPREMENJENA REALNOST

- Nošenje mask ni naravno (ni naravno, da ne vidimo celotnega obraza, ne vidimo mimike).
- Nekateri ne nosijo mask pravilno!
- Nošenje mask na prostem ocenjujemo negativno.
- Gluhi/naglušni se še težje sporazumevajo.
- Bolj zdrava prehrana, ker se več kuha doma.
- Slabše zdravje, ker hodimo manj ven (predvsem tisti v mestih).
- Večkrat lahko gremo na svež zrak (tisti, ki živimo na podeželju).
- Ko greš iz hiše in greš na sprehod, te vsi čudno gledajo, če si brez maske, čeprav si npr. 5 m oddaljen od drugih ljudi. Poleti so te pa vsi čudno gledali, če si jo imel.
- Mediji znajo prirediti informacije in zaradi tega se lahko poveča anksioznost. Biti moramo kritični do informacij in ne vsega verjeti (veliko tudi lažnih informacij).
- Provokacije in protesti: mnenja smo, da so provokacije širjenje lažnih govoric, s tem se ne strinjamo – naredili so več škode kot korist, ker s protestom ne moreš ustaviti virusa, tam se je veliko ljudi okužilo.

SPOROČILA

- To je idealen čas, da se zavemo privilegijev, ki jih imamo – lahko da smo žalostni, ker smo zaprti doma, a smo lahko srečni, da sploh imamo sobo – nekateri niti tega nimajo.
- Biti moramo strpni in potrpežljivi drug do drugega, ker smo vsi v isti situaciji. Mislimo moramo na vse ljudi okoli sebe. Ta čas je lepa priložnost, da se izpostavi neenakost v svetu.
- Epidemija je veliko ljudi naučila osnov higijene, vse je bolj čisto, pazimo na to, kako kašljamo, kako se dotikamo stvari in ljudi okrog nas.
- Epidemija je izpostavila glavne probleme v odraslem svetu, da nekateri nimajo: pitne vode, dostopa do zdravstva, težko živijo v majhnih stanovanjih, itd. Glavna stvar, ki jo moramo narediti kot država je, da vsem omogočimo iste možnosti.
- To je priložnost, da se začnemo ukvarjati z novim hobijem.
- To je priložnost, da »padeš« iz rutine in postaneš bolj produktiven (ustvarjamo stvari, ki jih prej nismo, se potrudimo in se znamo dobro organizirati).
- Okolje je manj onesnaženo, gremo le po osnovne življenjske potrebščine.
- Gibajmo se na svežem zraku in upoštevajmo ukrepe.
- Ostanimo zdravi, ker skupaj bomo zmogli.
- Sporočilo ostalim otrokom: »Niste sami. Zdržimo še nekaj časa in gremo nazaj v šolske klopi!«.

ŽIVLJENJE OTROK IN DRUŽIN S ŠTEVILNIMI IZZIVI V ČASU EPIDEMIJE COVID-19 IN (NE)ODZIVI JAVNIH SLUŽB NA NJIHOVE POTREBE

Vesna Leskošek, Nina Mešl

seja Strokovnega sveta za zaščito otrok in družine, 18.5.2021

- **Pomembna skrb institucij v času prvega in drugega vala epidemije bi morale biti družine s številnimi izzivi in njihovi otroci.**
- **Nakopičenost, kompleksnost težav na več področjih, transgeneracijski prenos družbenih neenakosti.**
- **Pomanjkanje virov, preobremenjenost družin, potreba po ustrezni pomoči.**
- **Številnim že nakopičenim problemom se je pridružil še izziv prilagajanja na ukrepe, povezane z epidemijo COVID-19.**
- **Pomen javnih služb v času izrednih razmer!**

METODOLOGIJA — PRELIMINARNI REZULTATI RAZISKAVE V TEKU

1. VAL:

Prvi vmesni rezultati raziskave v teku

Kvalitativna analiza dnevniških zapisov

Populacijo predstavljajo StD v Sloveniji, ki so zaposleni na področju socialnega varstva ter vzgoje in izobraževanje

Vzorec je neslučajnostni, priložnostni (16 dnevniških zapisov)

**intervjuji s SD na CSD (16 intervjujev)*

**poročila o praksi z različnih področji socialnega dela (20 nalog)*

2. VAL:

Prvi vmesni rezultati raziskave v teku

Populacijo predstavljajo StD v Sloveniji, ki so zaposleni na centrih za socialno delo

Spletna anketa (vzorec neslučajnostni, priložnostni, 294 izpolnjenih anket s CSD)

**intervjuji s SD na CSD (16 intervjujev)*

Preglednica 1: Sodelujoči v raziskavi glede na zavod

zavod	število
CSD	11
OŠ	2
Vrtec	2
SKUPAJ	15

Preglednica 2: Način izvajanja dela v času epidemije

Način izvajanja dela med epidemijo	Število
delovno mesto, čakanje na delo	5
delovno mesto, koriščenje dopusta	3
delovno mesto, delo od doma, čakanje na delo	2
delo od doma, čakanje na delo, koriščenje dopusta	2
delo od doma	1
delo od doma, delovno mesto	1
redno na delovnem mestu	1
SKUPAJ	15

DNEVNIKI – 1. VAL

- Bogati dnevniški zapisi
- Obsežno kvalitativno gradivo za obdobje od (obdobje od 3.3. do 31.5.2020)
- Za današnjo predstavitev vključenih 15 dnevniških zapisov, ki se nanašajo na področje sodelovanja z otroki in družinami
- PRIKAZ PRAKS V PRVEM VALU – ALI: KAJ SMO SE NAUČILI ZA DRUGI VAL?

IZZIVI DRUŽIN V ČASU EPIDEMIJE

- Podpora za šolsko delo in učna pomoč
- Nasilje v domačem okolju
- Stiki po razvezi
- Skrb za pomoči potrebne družinske člane
- Varstvo otrok
- Več napetosti v odnosih zaradi karantene
- Usklajevanje poklicnega in družinskega življenja
- Osamljenost, utesnjenost
- Strah pred okužbo

Pri nekaterih se je že pojavila napetost v družinskem okolju zaradi karantene. Predvsem je to zaznati pri družinah, ki živijo v bloku, saj so še toliko bolj omejeni v gibanju, stanovanja so majhna, družine pa številčne, zato so se začela trenja in kreganje. (StD3.16)

Kličem starša, saj so nas iz šole obvestili, da otrok ne dela doma dovolj za šolo.....RES??? Kako jim naj dopovem (šoli, učiteljem, šolski svetovalni delavki), da otroku oče (mama je umrla 2 leti nazaj) ne zna in zmore pomagati, tudi sicer samo površinsko vpraša in dejansko ne spremlja, koliko je narejeno in koliko ni. Otroci v 8. razredu pa potrebujejo nenehne vzpodbude in nadzor, malo jih zmore samodisciplino v tolikšni meri, da res delajo za šolo, poleg prižganega računalnika, ki vabi v virtualni svet. S soglasjem očeta pokličem še otroka, ga povprašam, kako mu gre, ga poskušam vzpodbuditi za šolsko delo, vsaj v minimalnem obsegu in tisto, kar je res nujno. Dogovoriva se, da ga ponovno pokličem po počitnicah in skupaj preveriva, kako mu gre. (StD5.18)

ODZIV ČSD, ŠOL IN VRTČEV NA AKUTNE PROBLEME V ČASU RAZGLAŠENE EPIDEMIJE

- zahteva po takojšnjih institucionalnih odgovorih, po konkretnih rešitvah v najkrajšem možnem času
- hitro odzivanje je oviralo pomanjkanje načrtov za ravnanje v izrednih razmerah
- šolske svetovalne službe so se hitro odzvale na delo na daljavo, iskale nove oblike sodelovanja z uporabniki (kljub temu ponekod ideje, da bi bile SSD na čakanju na delo!)

Potem pa mati X. Tudi tu predvsem ogromno spodbudnih besed, mali cilji, kratki koraki, saj bo, vsak dan malo, zrno na zrno pogača, kamen na kamen palača, tako nekako ... Zaradi vladne uredbe je prepovedano prehajanje mej občin in zdaj so spet vsi trije na kupu, mati, oče in deklica, spet bo špetir. Samo potrpljenje. Pokliče me lahko kadarkoli se ji zdi potrebno, tudi zvečer ali čez vikend. Govorila sem tudi z deklico. Bolj ali manj se cel dan potepa, sicer s prijateljico, ampak nihče ne ve, kje točno sta. Pravila, zakaj je potrebno, da mama ve, kje se igra. Stokrat povedano. In potem spet stoprvič. Tako to gre. (StD13.15)

[...]potem ravnateljica na telefonu in pritisk delodajalca, da gredo odvečni ljudje na čakanje (po mnenje nekaterih je tudi svetovalna služba odveč in čisti strošek).

čakanje (po mnenje nekaterih je tudi svetovalna služba odveč in čisti strošek).
Pogovor me je ziritiral. (StD.13.11)

- nekateri centri za socialno delo zaprli vrata, organizirali dežurstva in počasi iskali načine, kako doseči uporabnike – na podlagi navodil nadrejenih

Prevzemam pošto za kolegice, ki jih nadomeščam in klice njihovih uporabnikov. O nujnih seznanim sodelavko domov, da navodila, na centru dobim druga, usklajujem in raziskujem, pišem po Viber-u sodelavkam nazaj...vse to vzame veliko preveč časa. (StD5.12)

ETIČNE DILEME STROKOVNIH DELAVK

- Kdo bo dobil ustrezno podporo?

Ob navedenem razmišljam, kaj so nujni in kaj nenujni uporabniki (o čemer sem se sicer že začela spraševati, takoj, ko smo bo izbruhu epidemije dobili navodila, da delamo samo nujne zadeve). Čeprav izvajanje storitve osebna pomoč težko uvrstim med nujna opravila (opravila zaradi življenjske ogroženosti, ogroženosti otrok, ostarelih...), je za marsikaterega mojega uporabnika njegova težava, zaradi katere prihaja na svetovalne pogovore, zanj nujna zadeva in je težko prenašal nezmožnost osebnih stikov. (StD6.23)

- Osební sítki z uporabniki?

Danes bi morala na precej terenov. Ne vem, ali smem ali ne. Nekako se v sebi odločim: tereni so za moje delo nujni. Bom previdna. Odtehtalo je to, da dosti lažje delam, če opraviť vsaj prvi obisk na domu. (StD4.45)

- Usklajevanje dela in družinskega življenja StD?

[...Jvmes me kličejo, mi pišeta moja otroka, ki sta sama doma (kratek čas, ker je mož skočil v službo), kasneje klic, da se tepeta??!! (StD5.12)]

OVIRE ZA USTREZNO PODPORO S STRANI INSTITUCIJ V IZREDNIH RAZMERAH

Stiske StD zaradi prepovedi opravljanja dela in pomanjkanja osebnega stika z uporabniki

Pri sebi sem prepoznavala številne dileme, predvsem me je presenetilo, kako me je čustveno iztirilo dejstvo, da sem, po navodilu nadrejenih, morala ostati doma. Slednje se mi je zgodilo prvič v vsej delovni dobi, saj sem odsotnost vedno planirala sama, glede na moje osebne načrte in potrebe, tokrat pa so na načrtovanje mojega dela vplivali zunanji dejavniki, izven mojega vpliva oz. kontrole. (StD6.11)

Največje težave pa imam s sabo in z zaupanjem v informacije, ki mi jih po telefonu podajo ljudje iz družin, kjer nimajo urejenih medsebojnih odnosov, kjer je že bilo nasilje, kjer imamo informacije o prekomernem poseganju po alkoholnih pijačah... skrbi me, kako je v tem času poskrbljeno za otroke, kako jim je doma... (StD2.10)

Ukrepi in potrebe ljudi

Nekatere je zanimalo, kdaj bo spet možen osebni stik, kar nekaj jih je tudi izražalo čustveno stisko, ker osebni stik za nek nedorečen čas ne bo možen (kako bodo zmogli v tem času sami, brez strokovne podpore). Nekateri so izrazili upanje, da bomo lahko čimprej spet nadaljevali z utečenim načinom dela. Vsi so situacijo sprejeli z razumevanjem. (StD6.10)

Ena od sodelavk mi je povedala, da se je počutila kot zločinka, ker je danes imela v svoji pisarni gospo, s katero se je pogovarjala v okviru PSP-ja. Pozabila je namreč na varnostne ukrepe in gospo pripeljala v svojo pisarno. Šele ko je odhajala in jo je na hodniku druga sodelavka vprašala, če je spodnja pisarna za stranke zasedena in če se je o tem, da pripelje stranko v naše prostore, dogovorila [...] se je pravzaprav spomnila, da veljajo strogi ukrepi glede vstopa strank v prostore CSD. [...]kako se je že vsa ta »filozofija ustrahovanja in nadzorovanja v zvezi s korono« v nas zasidrala in s čim se pravzaprav ukvarjamo. Ni več bilo pomembno, da je uporabnica bila žrtev hudega nasilja. Pomembno je bilo, da je ne bi smeli pripeljati v prostore CSD-ja! (StD1.255)

POMEN USTREZNE ORGANIZACIJE

O(ne)mogočeno delo od doma

Tehnična nepriljubljenost za oddaljen dostop na CSD

Spoznala sem, da na delo od doma nismo pripravljeni, nismo mu dorasli. Na hipe se mi je zdelo, da smo leta 2020, a zdi se, da smo ostali v kameni dobi. Zraven sem imela kot primerjavo partnerja, ki sicer dela v gospodarstvu. Videla sem, kako poteka njegovo delo od doma in kako moje. Rabim dostop do računalnika, rabim dostop do pošte.... Vsaj to. Sicer je delo od doma nemogoče. (StD4.9)

V IZREDNIH RAZMERAH

Fleksibilnost organiziranja znotraj zavoda

Sodelovanje in podpora med zaposlenimi

Zaradi manjšega števila zaposlenih ter povečanega števila klicev in elektronskih sporočil, ljudje niso prejeli odziva takoj, kar je povzročalo nezadovoljstvo in večalo stiske.

Ena od rešitev je bila dobro usklajevanje med delavkami na centru za socialno delo, ki je bilo mogoče predvsem tam, kjer je bilo vodstvo podporno in prav tako naravnano na iskanje rešitev

Pomen medinstitucionalnega sodelovanja.

RAZVIJANJE NOVIH OBLIK SODELOVANJA Z LJUDMI Z UPORABO IKT TEHNOLOGIJE

- Izpostavljen pomen osebnih stikov
- Pogovori preko telefona ne morejo v celoti nadomestiti osebnega pogovora predvsem pri novih uporabnicah ali uporabnikih in pri zahtevnih in težkih življenjskih situacijah.

Zelo težko mi je o tako občutljivih temah govoriti po telefonu. Raje imam osebno pred sabo in z njo govorim, saj tako vidim tudi neverbalno komunikacijo, kako ji je, kako se počuti,... (StD2.119)

- Videokonferenčna podpora za sodelovanje z uporabniki!

Ob 10.00 čas za DSP na daljavo. M me je vedno vesel, E se je spet skregal z mamo in je vmes kuhal mulo še name. Oba sta droben vpogled v skriti svet, čez zid na drugi strani. Za dvakrat po pol ure smo se vsaj trije ljudje počutili bolje. E hoče od mene zagotovilo, da bo kmalu lahko nazaj v šoli, in to on, ki je še na zadnji dan pouka jezen izjavljal, da sovraži šolo in učitelje. Želi si nazaj. In učiteljico ima rad. Pogreša tudi mene. V pol ure sem mu vsaj trikrat povedala, da pogrešam tudi jaz njega. Obujala sva spomin na lepe čase ... (StD13.11)

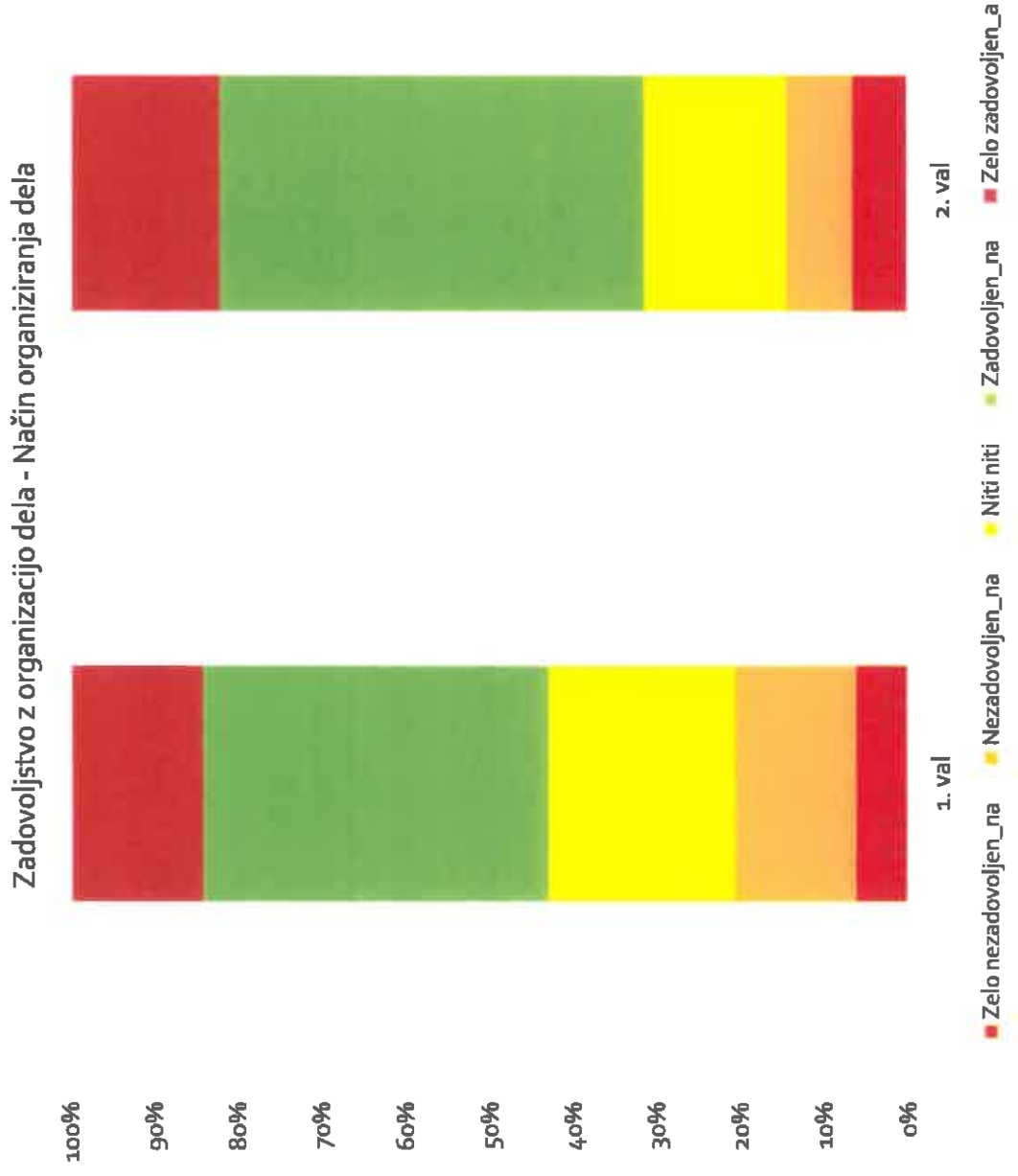

DELO CSD V OBEH VALOVIH EPIDEMIJE (REZULTATI SPLETNE ANKETE)

- Največ odgovorov StD z delovno dobo od 1-5 let, sledi od 6-10 let
- Največ iz CSD Ljubljana, najmanj iz CSD Osrednja Slovenija Vzhod (podatke nezanesljiv, ker je bil odgovor neobvezen)
- Največ zaposlenih na varstvu otrok in mladine, sledi prva socialna pomoč, potem denarni prejemki in varstvo odraslih, najmanj z varstva invalidov in pomoč družini na domu
- 255 socialnih delavk_cev, sledijo pravnice_ki (15), potem enako število (ali 9) psihologinj_ov, socialnih pedagoginj_ov in sociologinj_ov. Potem po dva ali eden zelo različnih poklicev (teologija, ekonomija, upravne vede....)

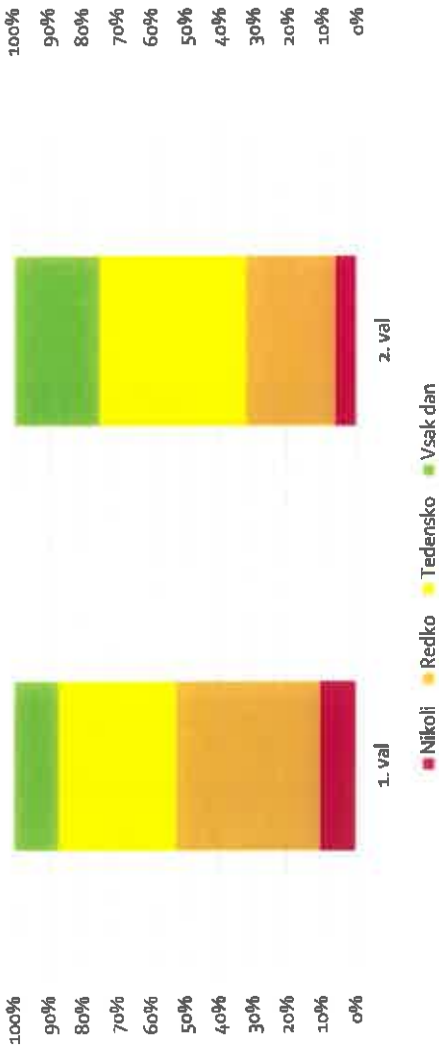

POMEN USTREZNE ORGANIZA- CIJE V IZREDNIH RAZMERAH (ankete)

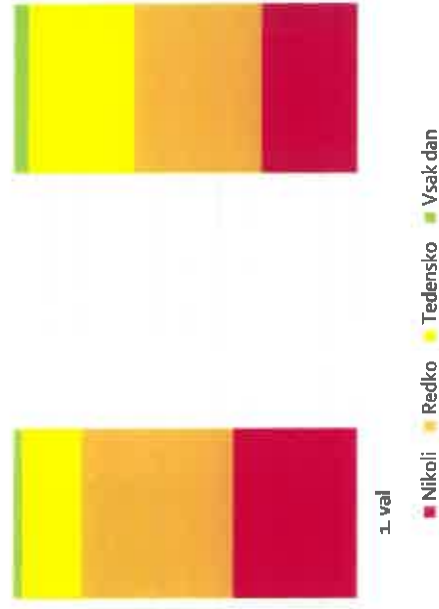

NAČIN SODELOVANJA Z LJUDMI (ANKETE)

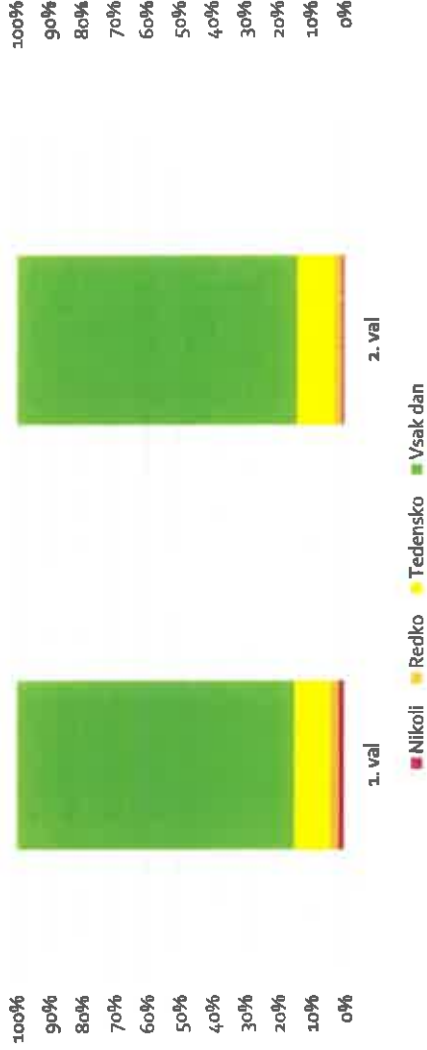
Sodelovanje z uporabniki - Osebni stik na CSD

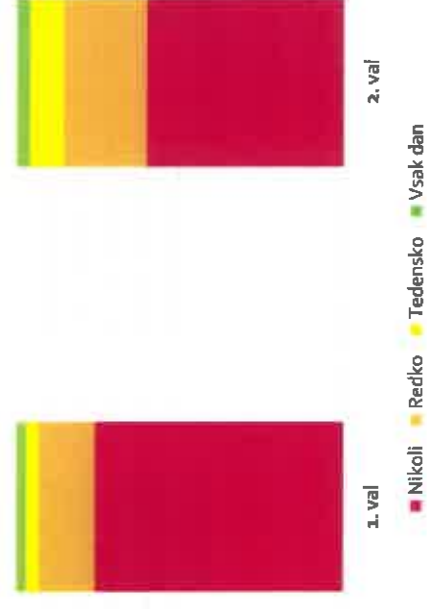
Sodelovanje z uporabniki - Obiski na terenu

Sodelovanje z uporabniki - Stik preko telefona

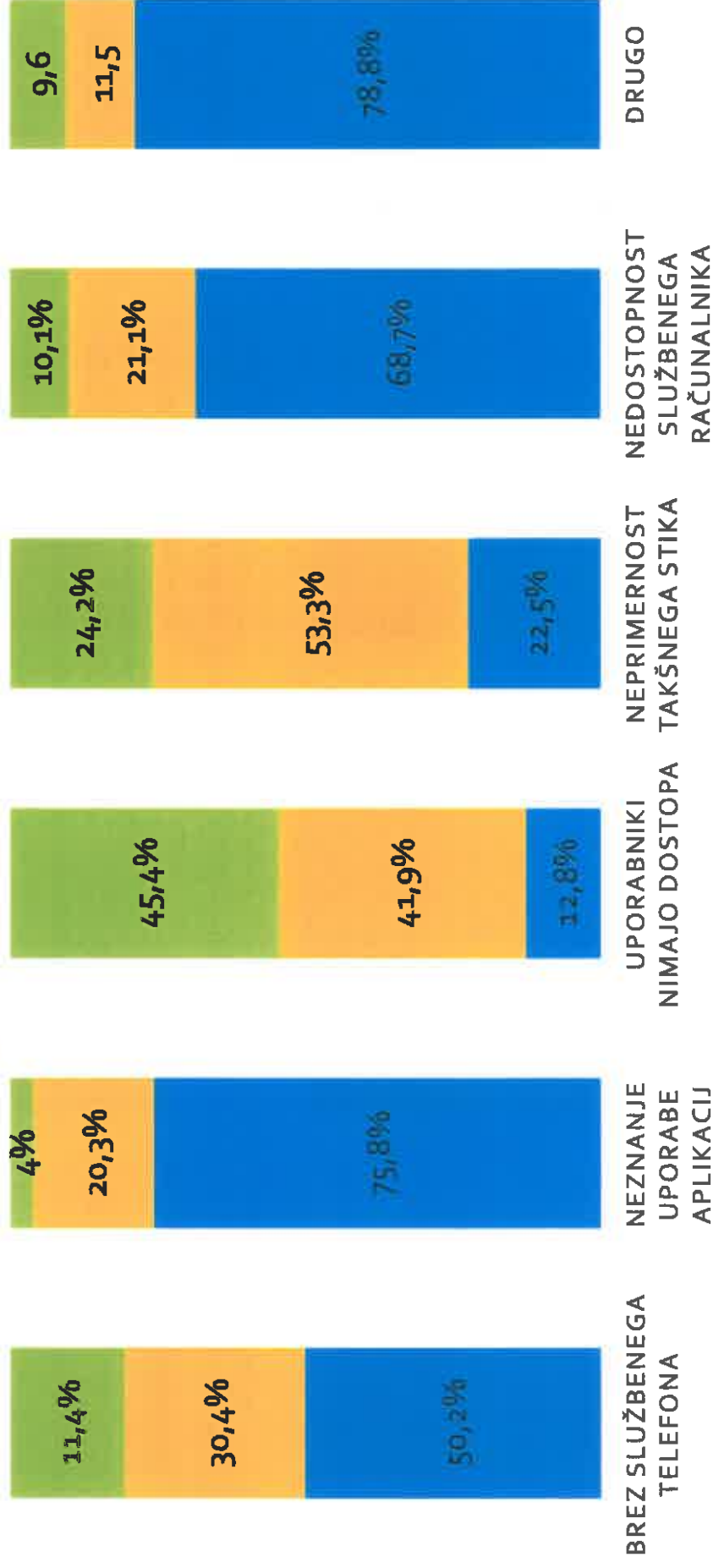

Sodelovanje z uporabniki - Stik preko videokonference

Uporaba IKT

■ Ni ovira ■ Je delno ovira, vendar so rešitve ■ Je resna ovira

■ Prepoznavanje stisk ljudi – koga dosežemo ob trenutnem načinu izvajanja dela?

„To so ful veliki izzivi in me skrbi, da so bile stvari spregledane. So družine s številnimi izzivi, kjer so otroci, če so tam prisotni 24 ur lahko ogroženi. Da bi pa rekla, da je ozaveščenost drugih ljudi, sosedov, druge bližnje okolice tako visoka, da bi se bili pripravljene izpostaviti, pa ni. Še posebej ne zdej v tej fazi. Verjamem pa, da starši, ki imajo številne izzive, imajo še dodaten občutek nepredvidljivosti, negotovosti, strahu, kaj to vse pomeni in vsega drugega, kar je epidemija prinesla. Mogoče je ta situacija še povečala tveganje, da se vse to izpostavi.“ (SD1)

„Z zamikom se bo pokazalo, kaj vse se je v tem času naložilo, kako je z otroki, udarilo bo ven tudi to, da so otroci ves čas na ekranih, takrat se bo pokazalo, ko bo treba stopit v življenje, delovati nekako tako kot prej, najbrž kaj tudi ne bo šlo. Zdaj nekako stvari grejo, ne vemo pa, kaj se bo zgodilo, pa tudi v partnerskem odnosu, se pravi, med partnerji.“ (SD11)

„Nas pa skrbi, kako bo, ko bodo šli otroci nazaj v šolo. Ker veliko tega je nasilja nad otroki, se prepozna v šolah. Kar se tega tiče to nas malo skrbi.“ (SD6)

■ Kakšne oblike pomoči bi družine po mnenju StD potrebovale?

„Predvsem v prvem valu (kjer ocenjujem, da so uporabniki čutili več strahu in negotovosti), več neposrednega dela in svetovanja.“ (SD14)

„Pri mnogih družinah opažamo, da vsakodnevno pomoč pri učenju starševskih veščin, pri učenju gospodinjskih opravil, skrbi za otroke, ali pa pomoč pri šolskih opravilih, marsikatera družina potrebuje.“ (SD15)

„Opravili smo nekaj obiskov, je pa tako, da je ta trenutek težko te starše vključiti v delavnice, šole za starše, ker to zdaj ne deluje“ (SD13)

ANALIZA INTERVJUJEV - V TEKU

ŠE VEDNO PREMALO
PROAKTIVNEGA,
KONTINUIRANEGA
SODLEOVANJA Z OTROKI IN
DRUŽINAMI
PODPORA OTROKOM IN
DRUŽINAM – IZRAŽENE SKRBI
IN IZZIVI StD
POTREBNE OBLIKE POMOČI
DRUŽINAM, KI SE SEDAJ NE
IZVAJAJO

PRIMERI DOBRIH PRAKS

- Institucionalni kontekst, ki je fleksibilen in temelji na sodelovanju
- Osebna zavzetost StD
- Pomen fizične in socialne dostopnosti StD (tako v smislu dejanske dosegljivosti, ki je bila v času epidemije problem, kot načina sodelovanja s človekom – da ljudje vedo, da se nanje lahko obrnejo)

Natančnih navodil za delo ne moremo pričakovati od zgoraj navzdol. Pomembneje je, da se delo ustvarja skupaj z ljudmi, ki nas potrebujejo zaradi sedaj povsem novih situacij, ki jih prej nismo poznali. (StD7.13)

[...] nadalje, kako bomo opravljali naše delo in še naprej stali našim uporabnikom ob strani, saj nas sedaj še bolj potrebujejo (res? ali je to samo moje prepričanje?). Razmišljam, kako jim stati ob strani....pokličem čim več uporabnikov, povem, na koga se lahko v nujnih primerih obrnejo, da imajo vsaj to informacijo, da vedo, da če bodo nekoga potrebovali, ga bodo dobili.

- o družinah, ki se še posebej težko spopadajo s številnimi izzivi obvestim sodelavke, povem, da če bo nujno, naj me pokličejo, da jaz vzpostavljam stik z uporabniki od doma (kljub temu da sem na dopustu...). (StD5.10)

za vse tiste nujne in neodložljive

Zdaj pa na počitnice. Telefon pa ostaja vklopljen, za vse tiste nujne in neodložljive zadeve in misli, ki ne poznajo prostega časa. (StD13.41)

ZAKLJUČKI

SLO RAZISKAVA:

- V 1. valu so bili odzivi povezani z nepoznavanjem in nepripravljenostjo na nove okoliščine, s strahom pred okužbami. Razlike med 1. in 2. valom – predvsem v dostopnosti za ljudi.
- Pomen načina organiziranja, ki določa (ne)dostopnost ljudem (npr. na CSD manj prijav družinskega nasilja, kaj so nujne naloge?)
- Otroci in družine so večinoma ostali brez ustrezne podpore s strani institucij.
- Pomen fleksibilnosti prilagoditev v izrednih razmerah (za zaposlene in uporabnike).
- Večja udeleženosť v načrtovanju procesov – kjer so se lahko dogovarjali, je bila boljša dostopnost do storitev.
- Pomen osebne zavzetost StD za nadaljevanje socialnega dela kljub omejitvam.
- Oblikovanje izhodišč za pomoč in podporo otrokom in družinam v času izrednih razmer.

**Priporočila za dobro prakso v času COVID-19 (COVID-19 Health and Social Care Workforce Study; Maj-July 2020)*
- temeljijo na 3290 zbranih odgovorih iz prakse, priporočila se nanašajo na dva temeljna vsebinske sklopa:
IZBOLJŠANJE DELOVEGA OKOLJA IN POGOJEV DELA
IZBOLJŠANJE POVEZANOSTI IN KOMUNIKACIJE

Izzivi na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov

Celostni pristop, usmerjen na krizne razmere

dr. Marija Anderluh, dr. Jožica Maučec Zakotnik

Duševno zdravje otrok v času epidemije

Nove napotitve otrok, Služba za otroško psihiatrijo Pediatrične klinike

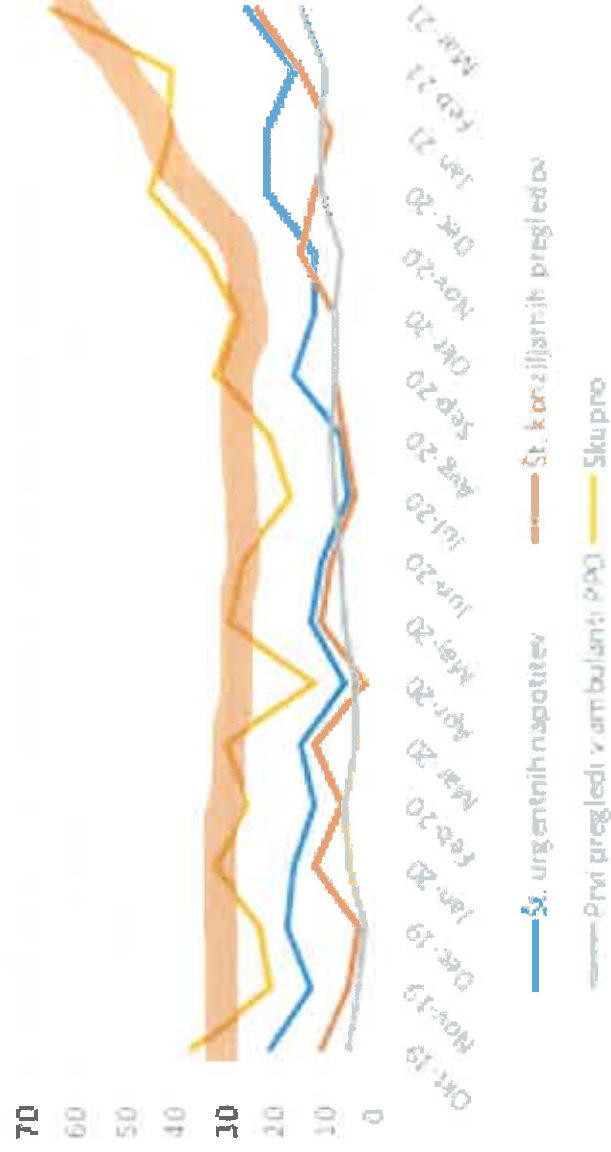
Število otrok prvič pedopsihiatrično pregledani

Duševno zdravje otrok v času epidemije

Nove napotitve otrok, Služba za otroško psihiatrijo Pediatrične klinike

Število otrok prvič pedopsihiatrično pregledani

Izpostavljenost ogrožujočim izkušnjam v otroštvu

Odstotki anketiranih, ki poročajo o posamezni osnovni OIO

	Fizično nasilje	42,7		Odrasel član gospodinjstva z duševno motnjo oz. težavo	13,0
	Čustveno nasilje	55,8		Priča nasilju med odraslimi v gospodinjstvu	16,2
	Spolna zloraba	6,0		Zasvojenost odraslega člana gospodinjstva	21,1
	Fizično zanemarjanje	24,2		Izguba biološkega starša, zapustitev, razveza	30,4
	Čustveno zanemarjanje	25,0		Hujše kaznivo dejanje ali zaporna kazen odraslega člana gospodinjstva	3,3

Kuhar M in sod., 2020

Naslavljanje posledic epidemije na otroke in mlade zahteva medsektorsko povezovanje

- Opolnomočenje otrok in mladostnikov
- Opolnomočenje deležnikov in služb, da hitro in učinkovito odgovorijo na povečanje potreb

Naslavljanje posledic epidemije na otroke in mlade zahteva medsektorsko povezovanje

Nacionalni program duševnega zdravja 2018-2028
Akcijski načrt 2021-2023

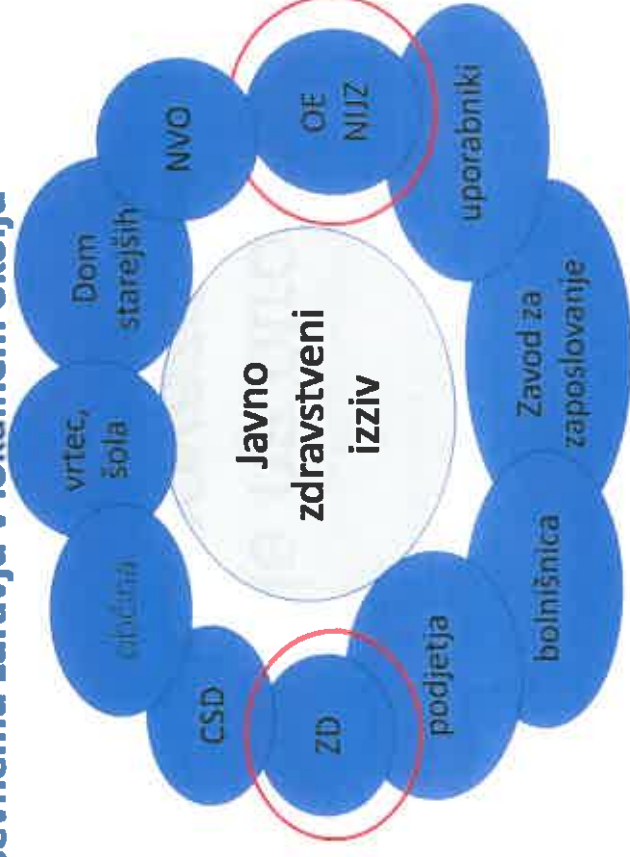
Skupnostni pristop na področju duševnega zdravja

Skrb za človekove osnovne potrebe, podporna in varna okolja, ki krepijo zdravje in zmanjšujejo neenakosti

Ukrepi

- **Izvajanje usklajene sektorske, medsektorske politike** (gospodarstvo, šolstvo, sociala, zdravstvo in druge) **na vseh nivojih**;
- **Preventivno delovanje** (podporno in varno šolsko, delovno, lokalno okolje);
- **Praktična in vsebinska povezovanja med strokovnjaki in med sektorji**
- **Uvajanje skupnostnega pristopa k duševnemu zdravju v lokalnem okolju**

- programi krepitev zdravja
- povezovanje v skrbi za osebe v stiski
- programi za ranljive skupine

Podpora dobrobiti otrok, mladostnikov in staršev

- V programih zdravstvenih služb

Izboljšati dostopnost zdravstvenih služb na področju duševnega zdravja

- vzpostavljanje mreže pomoči na primarni ravni: dodatnih 10 Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov v letu 2021
- podpora terciarnim centrom

- V programih vzgojno izobraževalnih ustanov oris stanja in naslovitev potreb

- programi šolskih svetovalnih služb
- podpora ranljivim otrokom v učnem procesu
- podpora celostni dobrobiti otrok v šolskem okolju
- usmerjeni programi (zmanjševanje absentizma, tesnobe)

- Podpora dobrobiti otrok, mladostnikov in staršev prek programov socialnega varstva

1. V okviru družinske politike razširiti že delujoče oblike pomoči
 - v okviru centrov za socialno delo okrepiti delo z ranljivimi družinami (tudi z vključevanjem NVO)
 - v vsebine medgeneracijskih centrov (trenutno 15) in družinskih centrov vključiti preventivne vsebine za družine (starše) in preventivne vsebine za otroke in mladostnike: za zagotovitev enake dostopnosti bi bilo potrebno podvojiti aktivnosti
2. Področje socialnega varstva
 - Razširti in kadrovsko okrepiti že delujočo mrežo socialnovarstvenih programov za otroke in mladostnike v vsa večja mesta - velik doprinos v posameznih okoljih (npr. Cona Fužine, Program Pika v Mariboru, ipd...). Programi za otroke in mladostnike predstavljajo dodatno vključevanje otrok, ki prihajajo iz tveganih okolij oz. imajo druge težave (medvrstniško nasilje, osamljenost, težave v šoli ipd)
 - Vzpostaviti mrežo programov stanovanjskih skupin za mladostnike s težavami v duševnem zdravju, tudi za starejše mladostnike (18-25 let) (trenutno deluje le 1 skupina v Novi Gorici)

Podpora dobrobiti otrok, mladostnikov in staršev z medsektorskim povezovanjem

- **sistemska uvedba z dokazi učinkovitosti podprtih programov:**
 - za krepitev socialnih in čustvenih kompetenc otrok
 - za krepitev starševskih kompetenc
 - za zmanjševanje medvrstniškega in spletnega nasilja
 - varna raba spletnih orodij in zmanjševanje nekemičnih zasvojenosti
- **razvoj in uvajanje novih pristopov oz. tehnologij (e-duševno zdravje);**
- **razširitev programov za ranljive mladostnike**
- **strokovno povezovanje, izobraževanje strokovnjakov v različnih sektorjih**

Preventivni programi v okolju vzgoje in izobraževanja

Otroci in mladostniki

- Programi „To sem jaz“
- Programi zmanjševanja medvrstniškega nasilja
- Varna raba zaslonov in zmanjševanje nekemičnih zasvojenosti

Učitelji/vzgojitelji

- Podpora učiteljem
- Programi „Neverjetna leta“ – Program vodenja razreda za učitelje kot primarna in sekundarna preventiva, krepitev socialnih in čustvenih kompetenc otrok

Strokovni delavci/šolska svetovalna služba

- Razbremenitev in povečanje števila svetovalnih delavcev
- Cool Kids (Prepoznavanje in podpora OM z anksiozno motnjo), Program za otroke, ki zavračajo/opuščajo šolo
- Izobraževanje o duševnih motnjah - delavnice mhGAP

Ti programi so dokazano učinkoviti, uveljavljeni in dobro sprejeti.

Protikrizni ukrep:
V naslednjih letih se jih sistemsko podpre s srednjeročnim ciljem vključitve v vse šole.

Preventivni programi v strokovnih službah zdravstvenega in socialnega sektorja

Preventivni programi v socialnem varstvu

- Dnevni centri – povečanje števila in uvajanje delavnic „To sem jaz“
- Krizni centri
- Program „Neverjetna leta“ za starše
- Krepitev programov NVO za OM
- Delavnice mhGAP za strokovne delavce CSD (zvečanje kompetenc na področju razpoznave in ukrepanja v primeru težav v DZ)

Preventivni programi v zdravstvenem sektorju

- Delavnice mhGAP za pediatre, družinske zdravnike, patронаžne sestre, CDZOM
- Program starševstva
- Preventivne delavnice v CKZ/ZVC – raba zaslonov
- Program podpore ranljivim družinam na domu (prvih 1000 dni)
- E-duševno zdravje, spletno svetovanje

Preventivni program v lokalnem okolju

- Psihološka svetovalnica Posvet za OM
- Krepitev kriznega svetovanja telefoni, telefonske pomoči
- Krepitev vrstniške podpore, skupin za samopomoč

Ti programi so dokazano učinkoviti, uveljavljeni in dobro sprejeti.

Protikrizni ukrep:

V naslednjih treh letih se jih sistemsko podpre izobraževanja kadra, poveča število

programov in se jih vzpostavi v vseh regijah.

Primer dobre prakse

Vsebinsko povezovanje ob ranljivih družinah – socialnega varstva, zdravstva, šolstva in lokalne skupnosti

Uvajanje z dokazi podprtih programov za podporo otrok in družin

- Izbor programa, podprtega z največ raziskavami
- Vnos programa v različne institucije – različne ciljne skupine:
 - Primarno zdravstvo / šolstvo
 - Terciarno zdravstvo
 - CSD
 - Lokalna skupnost MOL
- Skupna izobraževanja s tujimi eksperti, supervizije, osebno povezovanje strokovnjakov
- Prepoznavna mreža izvajalcev, v 5 letih programa delenih že več kot 1500 staršev
- Nestigmatizirajoča, pozitivna podoba programa - veliko zanimanje staršev

Primer dobre prakse

Vsebinsko povezovanje ob ranljivih družinah – socialnega varstva, zdravstva, šolstva in lokalne skupnosti

- Skupine 8-12 staršev, 15-18 enkrat tedenskih 2h srečanj
- V času epidemije prenos izvajanja na spletne platforme
- Dokazano učinkovit za zdravljenje in preprečevanje vedenjskih motenj v zgodnjem otroštvu
- Učinki na:
 - Zmanjševanje vedenjskih težav otrok
 - Spodbujanje kognitivnega, čustvenega in socialnega razvoja otrok
 - Višja učno uspešnost otrok
 - Pozitivne spremembe na počutje staršev
- Program za starše 3-8 let / 8-12 let
- Program za individualno izvajanje (na domu) pri družinah z največjim tveganjem
- Program za starše otrok 0-1 leta
- Program za učitelje –namenjen celotnemu razredu

Skrb za duševno zdravje otrok in mladih – investicija družbe za prihodnost

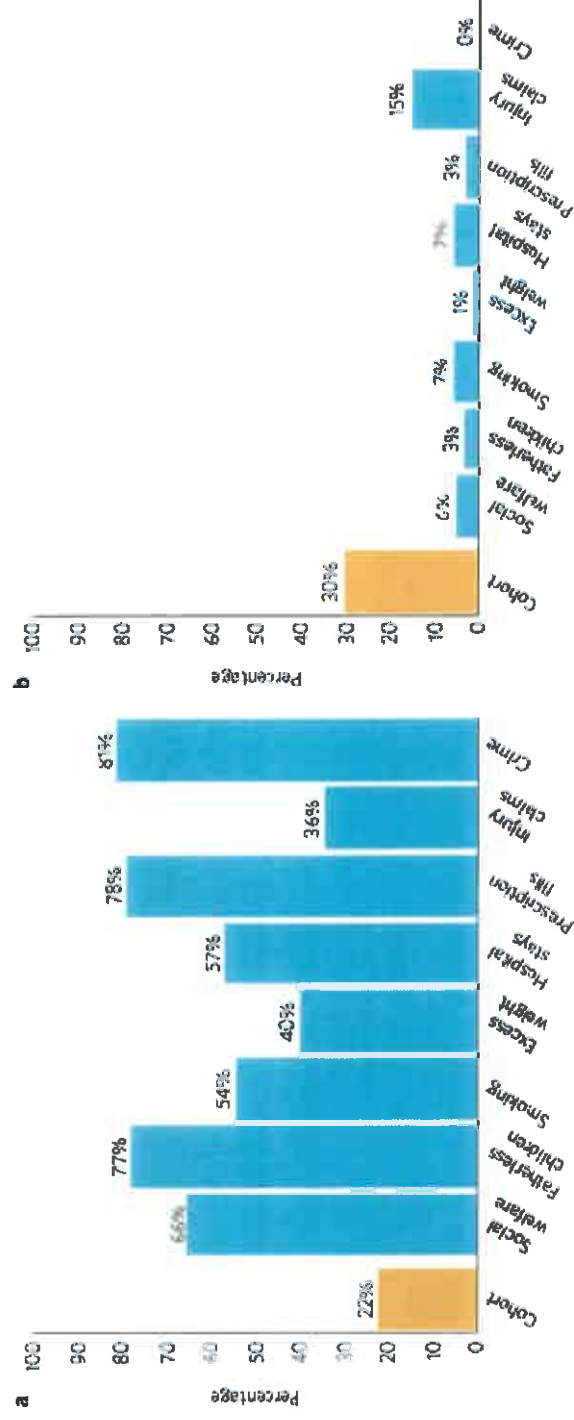
Šibko duševno zdravje - veliko ekonomsko breme družbe

UK: breme duševnih boleznih otrok 105 milijard £ letno NSPCC. [How safe are our children? 2016](#)

Posameznik z vedenjsko motnjo - 10x finančna obremenitev družbe do 25. leta v primerjavi z zdravimi vrstniki iz resorjev: šolstva, zdravstva, sociale, pravosodja Scott, 2001

Kazalniki dolgoročnega zdravja ob dejavnih tveganja prepoznanih v starosti 3 let

- Nizji IQ
- Socialna depriviranost
- Šibka regulacija čustev
- Slabo ravnanje z otrokom

Caspi in sod., Nature Human Behaviour, 2016

univerzitetni
klinični center ljubljana
University Medical Centre Ljubljana

Struktura RNPdZ

RNPdZ

(Uvod, Izzivi, Vizija, Namen, Načela)

6 prednostnih področij

Zagotavljanje
skupnostnega
pristopa v
promociji DZ in
obravnavi oseb s
težavami

Promocija
duševnega zdravja,
preventiva in
dostignutja
duševnih motenj

Mreža služb za
duševno zdravje

Alkohol in
duševno zdravje

Preprečevanje
samomorilnosti
in
vrednotje

Izobraževanje,
raziskovanje,
spremljanje in
evaluacija

Vodenje in koordinacija ter podpora implementaciji nacionalnega programa duševnega zdravja

Financiranje

Upravljalec NPDZ je NIJZ.

Mreža služb za duševno zdravje

Dopolnitev in prestrukturiranje obstoječe mreže služb in
programov za duševno zdravje

Vzpostavitev povezovanja in sodelovanja med službami na
lokalni ravni

3 Mreža služb za duševno zdravje otrok in mladostnikov

- Lokalna in hitra dostopnost
- Multidisciplinarna obravnava
- Povezovanje strokovnih služb
- Izobraževanje

3.1 Centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov

- **Kontinuiteta pomoči - od nosečnosti do 19. leta**
- **V zdravstvenih domovih – ob pediatričnih ambulantah, patronažni službi**
- **Strokovni tim regijskega CDZOM pokriva potrebe 12.000 -16.000 otrok in mladostnikov in ga sestavljajo:**

Standardni tim	Minimalni tim
Specialist otroške in mladostniške psihiatrije (1) Specialist klinične psihologije (3)** Psiholog (2) Specialni pedagog (2) Delovni terapevt (1) Logoped (1) Klinični logoped (1) Socialni delavec (1) Dipl. med. sestra/višja med. sestra (2) Administrator (2)	Specialist otroške in mladostniške psihiatrije (0,5) ali specialist klinične psihologije (1)** Specialni pedagog ali delovni terapevt ali logoped ali klinično logoped (3) Psiholog (3)* Diplomirana medicinska sestra (2) Socialni delavec (1) Administrator (15,27% kadra)

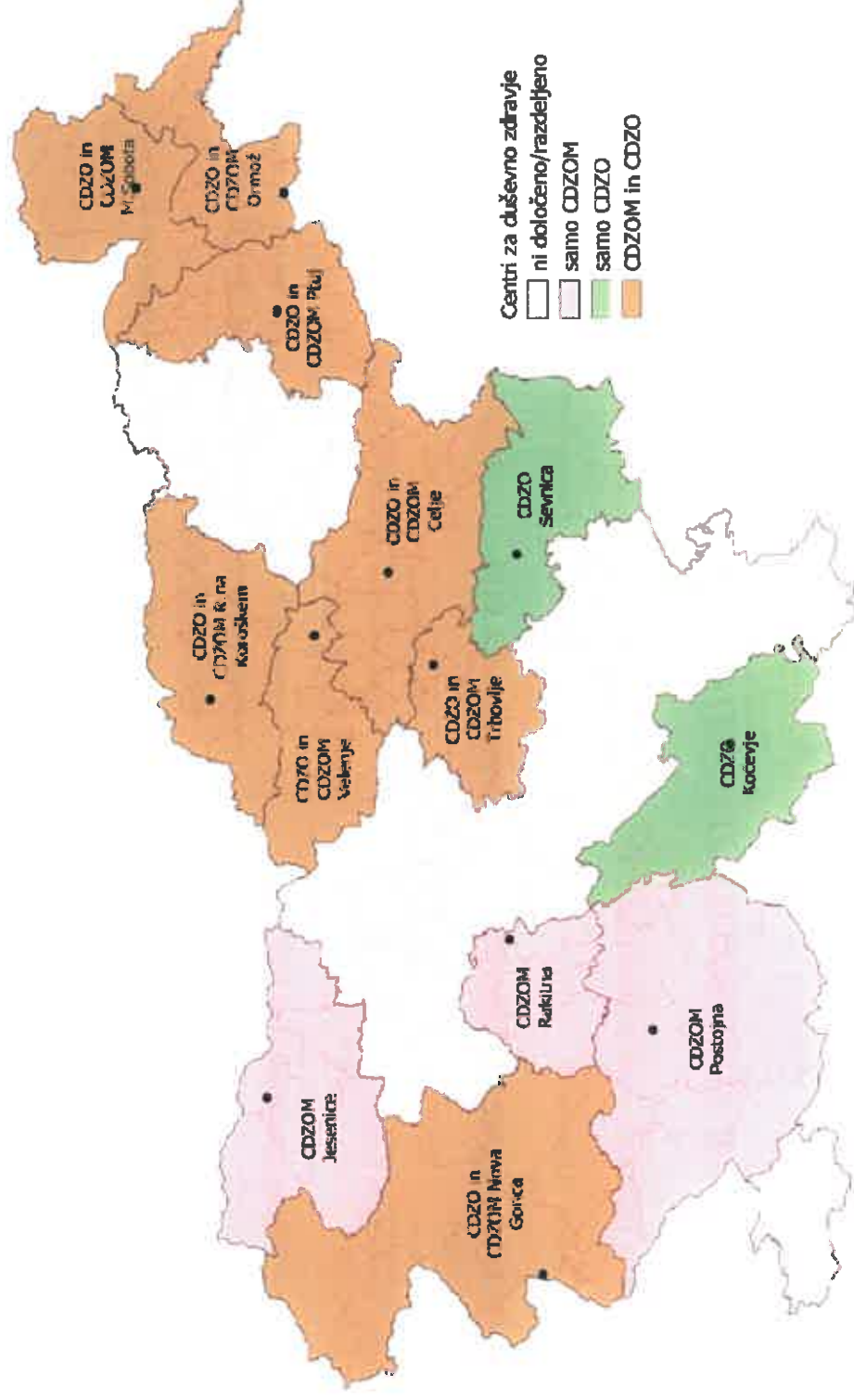
* zaposleni psihologi vstopajo postopno v specializacijo

** Zaradi pomanjkanja specialistov klinične psihologije je prehodno znižanje standarda za enega specialista klinične psihologije v CDZOM za obdobje 3 let.

Predvidena mreža 27 CDZOM in 25 CDZO

V 2019 in 2020 vzpostavljenih 11 CDZOM in 10 CDZO

V 2021 se vzpostavlja 10 dodatnih CDZOM in 4 CDZO

Mreža Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov (CDZOM) – načrtovanih 27 do 2028

Že vzpostavljenih 11 CDZOM

- Brezovica,
- Celje
- Murska Sobota
- Ormož
- Ravne na Koroškem
- Ptuj
- Velenje
- Trbovlje
- Postojna
- Nova Gorica
- Jesenice

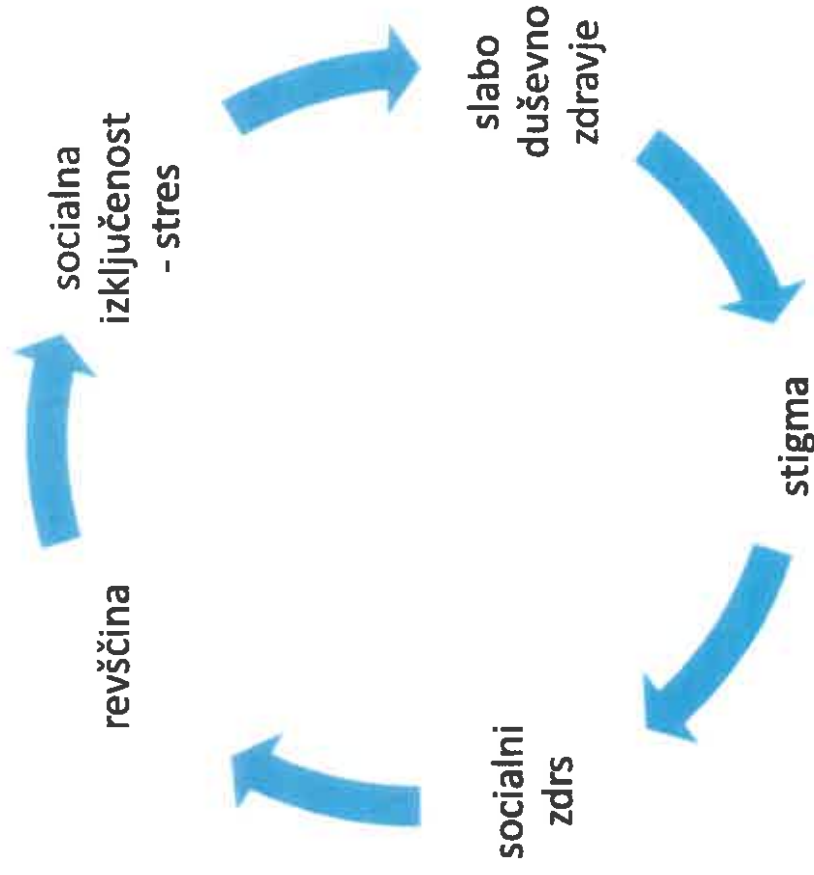
10 dodatnih CDZOM, ki se vzpostavijo od 1.7.2021 dalje

- Maribor (2)
- Domžale
- Sevnica
- Piran
- Celje
- Škofja Loka
- Novo mesto
- Ljubljana (2)

Resorne strukture za podpore implementacije ReNPDZ (politična podpora) in podpore deležnikov

- **Vladni svet za duševno zdravje**
- **Resorna ministristva z medresorno delovno skupino
(Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino,
socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za
izobraževanje, znanost in šport, druga ministristva)**
- **Regijski svet za duševno zdravje**
- **Lokalne skupine za zdravje/duševno zdravje**

ZAČARAN KROG DUŠEVNIH TEŽAV IN SOCIALNE IZKLJUČENOSTI

Kako doseči podporo najbolj ranljivim skupinam ob pomanjkanju služb?

- Nujen čimprejšnji posvet in dogovor med resorji (MZ, MIZŠ, MDDSZ) in stroko o naboru in povečanjem izvajanju programov in ukrepov (in trajnostnem večletnem financirju) za podporo ranljivih skupin prebivalcev (otroci in mladostniki, ranljivi OM, odrasli, starejši,...) v vseh okoljih
- Zagotovitev virov (človeških, finančnih) v vseh treh resorjih (MZ, MIZŠ, MDDSZ) za izvajanje ukrepov, programov iz AN NPDZ 21-23 in dodatno izbranih za obdobje 3 let ali več (PKP 9, proračuni, kohezija,...)

**Hvala za pozornost in nadaljnjo podporo
duševnemu zdravju!**

za duševno zdravje

NACIONALNI PROGRAM DUŠEVNEGA ZDRAVJA

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**
MINISTER

Podpisnik: Janez Cigler Kralj
Izdajatelj certifikata: Republika Slovenija
Serijska št. certifikata: 04 0f a6 22 00 00 00 00
Datum poteka certifikata: 18.03.2025
Datum in čas podpisa: 17:05, 08.12.2021
Referenčna številka: 1224-112/2017/182

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 04
F: 01 369 78 29
E: gp.mddsz@gov.si
www.gov.si

Številka: 1224-112/2017/
Datum: 8. 11. 2021

Z A P I S N I K

8. seje SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OTROKE IN DRUŽINO, ki je potekala dne 8. 11. 2021 ob 14. uri, preko aplikacije Microsoft Teams

Prisotne članice in člani: Janez Cigler Kralj, Dušan Mikuž, dr. Živa Humer, Tomaž Merše, Darja Groznik, dr. Nina Mešl, mag. Darja Kuzmanič Korva, dr. Vesna Rijavec, dr. Alenka Švab, Tomaž Bergoč, Maksimiljana Mali, Barbka Meško

- namesto ministra za kulturo dr. Vaska Simonitija: dr. Ignacija Fridl Jarč
- namesto ministrice za izobraževanje, znanost in šport dr. Simone Kustec: Boris Zupančič
- namesto ministra za zdravje Janeza Poklukarja: Lidija Kristančič
- namesto ministra za finance mag. Andreja Šircija: Simona Poljanšek
- namesto ministra za pravosodje Marjana Dikaučiča: Miha Verčko

Opravičeno odsotni člani: dr. Sara Jerebic, Katarina Bervar Sternad

Ostali prisotni: Boris Veler in Nuša Klepec (oba LogOut), mag. Nataša Bucik (MK), Mojca Štraus (MIZŠ), dr. Nataša Demšar Pečak (MDDSZ)

Vodja Sveta RS za otroke in družino (v nadaljevanju: Svet), minister Janez Cigler Kralj (MDDSZ), je uvodoma pozdravil članice in člane Sveta ter ostale prisotne ter izrazil veselje, da lahko ponovno vodi tako pomembno posvetovalno telo, kljub temu, da ponovno na daljavo. Prisotnim se je zahvalil za udeležbo na seji in s skrbjo naslovil izzive in posledice koronavirusa. Zaradi še vedno aktualne problematike COVID-19, je bila seja ponovno posvečena življenju otrok in njihovih družin v času koronavirusa s poudarkom na posledicah pandemije. Varnost v digitalnem okolju je v času epidemije COVID-19 še posebno na preizkušnji, saj je za Slovenijo značilna široka dostopnost do interneta. Ker daje digitalno okolje na eni strani neomejene možnosti za izboljšanje kakovosti življenja, omogoča večjo stopnjo enakosti in socialne vključenosti družin, lahko na drugi strani predstavlja tveganje in povečuje ranljivost, predvsem otrok.

Vodja Sveta je sporočil, da je od zadnje seje, Vlada RS sprejela pomemben strateški dokument in sicer Akcijski načrt za izvajanje Programa za otroke za obdobje 2020-2022, Akcijski načrt za izvajanje Resolucije o družinski politiki za obdobje 2021-2023 pa je že v postopku potrjevanja na vladi.

Vodja Sveta je vsem članicam in članom zaželel še naprej uspešno delo in konstruktivno sodelovanje v okviru Sveta Republike Slovenije za otroke in družino ter pričel z uradnim delom seje.

Ad 1:

1. Določitev dnevnega reda
2. Potrditev zapisnika 7. seje Sveta RS za otroke in družino
3. Potrditev Poročila Sveta RS za otroke in družino 2020
4. Predstavitev delovanja in aktualnosti iz področja digitalnih zasvojenosti LogOut (Zavod Nora)
5. Predstavitev Posveta o duševnem zdravju, v organizaciji ZPMS in projekta Naše mnenje šteje! (ZPMS)
6. Informacija o aktivnostih na področju družinske politike (MDDSZ - Direktorat za družino)
7. Razno: Neodzivnost MIZŠ na poizvedbe članov glede ukrepov za zagotavljanje izvedbe pouka v šolah - na željo PIC, UNICEF, ZPMS)

Ad 2:

V nadaljevanju je sledila potrditev zapisnika 7. seje Sveta RS za otroke in družino

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Zapisnik 7. seje Sveta Republike Slovenije za otroke in družino se potrdi.«

Ad 3:

Sledila je potrditev Poročila Sveta RS za otroke in družino 2020.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Poročilo Sveta RS za otroke in družino 2020 se potrdi.«

Ad 4:

V nadaljevanju je sledila predstavitev delovanja in aktualnosti iz področja digitalnih zasvojenosti, ki sta jo predstavila predstavnik Zavoda Nora LogOut, Boris Veler in Nuša Klepec. (Priloga 1), LogOut je prvi specializirani center pomoči ob različnih tveganih spletnih vedenjih. Njihovo poslanstvo je izboljšati digitalno blaginjo vseh zlasti otrok, z zagotavljanjem zdravljenja, pomoči, obveščanjem, izobraževanjem in ozaveščanjem o uravnoteženi in zdravi uporabi sodobnih medijev in zaslonske tehnologije. Vodja Sveta se je obema zahvalil za predstavitev in predlagal razpravo.

Tomaž Bergoč (UNICEF) se je zahvalil za predstavitev in izpostavil vprašanje o možnostih vključevanja v omenjene programe, še prav posebno otrok iz manj funkcionalnih družin v katerih starši problematike digitalne zasvojenosti praviloma ne zaznavajo. Gospa Nuša Klepec (LogOut) mu je pojasnila, da otroke največkrat pripeljejo starši (lahko tudi na pobudo npr. zdravnika), lahko pa jih napotijo tudi šolske svetovalne službe ali svetovalna služba CSD.

Mag. Darja Korva (SCSD) se je zahvalila za predstavitev in izpostavila, da so se v sklopu CSD prav sistematično pristopili k izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev. Strokovne delavce tudi ozaveščajo o tej problematiki, v zvezi s tem so izdali brošuro z napotki, prav tako pa z NVO aktivno sodelujejo. Prav posebno je izpostavila pomen prepoznavanja poti v zasvojenost in zasvojenost samo.

V nadaljevanju je Tomaž Merše (Družinska pobuda) je g. Borisa Velerja (LogOut) povprašal o povezovanju šol z njimi kot izvajalci in razširjenosti poznavanja te problematike med starši. Odgovoril mu je, da se s šolami zelo povezujejo in izvajajo različne aktivnosti tako za otroke kot tudi njihove starše, kot tudi predstavnike šol.

V nadaljevanju se je dr. Živa Humer (Mirovni Inštitut) zahvalila za predstavitev in izpostavila problem vse mlajših otrok, ki že uporabljajo digitalno tehnologijo. Gospa Nuša Klepec (LogOut) ji je pojasnila, da se v njihove programe vključujejo otroci starejši od 12 let, saj je z njimi že možna individualna obravnava. Pri mlajših otrocih so v obravnavo vključeni starši.

Državna sekretarka (MK), Dr. Ignacija Fridl Jarc se je zahvalila za predstavitev in izpostavila pomembnost preventive v katero je tudi usmerjeno MK. G. Velerja je povprašala o ustvarjalni rabi tehnologij in povezovanja z drugimi resorji, saj je pojem ustvarjalnosti, ki se izrazito dotika vprašanja kulture in umetnosti. Poudarila je, da so prav v času koronakrize kulturno umetnostne vsebine pomembno reševale področje izobraževanja, hkrati pa odvrčale otroke od zaslonov. Odgovoril ji je, da že ves čas svojega delovanja sodelujejo z različnimi kulturno umetnostnimi ustanovami z namenom odvrčanja otrok od pretirane uporabe digitalnih orodij. Prav tako je poudaril pomen čim krajšega zaslonskega časa, tudi v primeru šolskih obveznosti.

Tudi Tomaž Bergoč (UNICEF) je poudaril negativni vpliv zaslonov na koncentracijo otrok, kar ima lahko za posledico slabši učni uspeh tudi pri sicer uspešnih otrocih.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil z delovanjem in aktualnostmi iz področja digitalnih zasvojenosti«.

Vodja Sveta je zaradi drugih službenih obveznosti prepustil vodenje seje GD direktorata za družino Dušanu Mikužu in sejo zapustil.

Ad 5:

V nadaljevanju je Darja Groznik (ZPMS) predstavila projekt Naše mnenje šteje! (Priloga 2). Poudarila je predvsem pravico participacije otrok, ki je sicer v Sloveniji prepoznana, žal pa še ni realizirana. Pomen participacije je, da otroke prepoznamo kot enakopravne sogovornike in člane družbe.

V nadaljevanju je predstavila izsledke Posveta o duševnem zdravju (Priloga 3), ki ga je organizirala ZPMS. Poudarila je zaskrbljujoče podatke TOM telefona, ki kažejo, da se trend povečevanja števila klicev, povezanih predvsem z duševnim zdravjem in odnosi v družini, nadaljuje. Izpostavila je, da se (med psihičnimi težavami) trend največje rasti kaže v naraščanju samomorilnosti med mladimi. Porast klicev na to temo v prvi polovici leta 2021 je alarmanten, saj je vsak petnajsti kontakt zabeležil samomorilne težnje klicalca. V pred covidnim časom je take vsebine zabeležil vsak 50. kontakt. Naraščajoči trend psihičnih težav otrok in mladostnikov je eden temeljnih problemov naše države. Poudarila je še, da obstoječi sistem pomoči ni pregleden, saj nimamo na enem mestu zbranih vseh razpoložljivih oblik pomoči z jasno razvidnimi vstopnimi pogoji. Potrebna je preprosta oblika, iz katere se bo znašel vsakdo. Predlagala je še, da se (kot je bilo sprejeto na 6. seji), vzpostavi enotna info točka.

Dušan Mikuž (MDDSZ) se je Darji Groznik (ZPMS) zahvalil za predstavitev problematike in odprl razpravo. Predstavil je tudi projekt CP4EUROPE (natančno opredeljen v nadaljevanju).

Maksimiljana Mali (Rejniško društvo) se je strinjala s povedanim in poudarila, da otroci potrebujejo pomoč takoj in da so dolge čakalne vrste nesprejemljive. Tudi Tomaž Bergoč (UNICEF) se je s svojima prednicama strinjal in ju podprl.

Sprejet je bil naslednji sklep:

»Svet RS za otroke in družino se je seznanil s predstavitvijo prispevka Posveta o duševnem zdravju, v organizaciji ZPMS in projekta Naše mnenje šteje! (ZPMS)

Ad 6:

V nadaljevanju je GD Dušan Mikuž (MDDSZ), podal najprej informacijo o realizaciji sklepov prejšnje seje in nato še informacije o aktivnostih na področju družinske politike (Direktorat za družino).

V sklopu sklepa prejšnje seje, je bila predlagana ponovitev izvedbe raziskave "Življenje otrok v času epidemije novega koronavirusa" v izvedbi IRSSV. GD Dušan Mikuž je povedal, da bo posodobljena raziskava izvedena predvidoma v teku prihodnjega leta. Prav tako je bilo na prejšnji seji sprejeto, da se »oblikuje učinkovite celostne preventivne in kurativne programe s področja duševnega zdravja otrok in mladostnikov, izvede ukrepe za odpravo in reševanje psihosocialnih posledic epidemije«. V zvezi s tem je podal informacijo o realizaciji JR za financiranje psihosocialnih programov v obliki delavnic za podporo družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah (več v nadaljevanju). Prav tako so bila zagotovljena dodatna sredstva za izvajanje socialno-varstvenih programov in programov v sklopu CSD, še posebno na področju otrok in mladostnikov. V sklopu nove finančne perspektive je v pripravi tudi nov program večgeneracijskih centrov.

V nadaljevanju je podal še informacije o aktivnostih na področju družinske politike. Od zadnje, 7. Seje je Vlada potrdila pomemben strateški dokumenta in sicer Akcijski načrt za izvajanje Programa za otroke, za obdobje 2020- 2022. V postopku potrjevanja na vladi je že tudi Akcijski načrt za izvajanje Resolucije o družinski politiki, za obdobje 2021-2023. To je že drugi od štirih akcijskih načrtov, ki jih bo medresorska delovna skupina pripravila vse do leta 2028.

Slovenija kot predsedujoča Svetu EU posveča otrokom posebno pozornost, zato bo 9.11.2021 organizirala mednarodno konferenco Jamstvo za otroke – enake priložnosti za vsakega otroka. Cilj evropskega jamstva za otroke je preprečevanje revščine in socialne izključenosti in boj proti njima z zagotavljanjem dostopa do sklopa ključnih storitev pomoči potrebnim otrokom. S tem bo pobuda prispevala k spodbujanju enakih možnosti za pomoči potrebne otroke in boju proti revščini otrok.

Za izvajanje ukrepov evropskega jamstva za otroke bodo na voljo finančna sredstva Unije.

Izveden je bil tudi Javni razpis za financiranje psihosocialnih programov za podporo družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Razpisane vsebine so financirane v obdobju od septembra 2021 do septembra 2022. Namen javnega razpisa je bil izbor izvajalcev, ki bodo v sodelovanju s centri za socialno delo izvedli programe v obliki delavnic v podporo družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Izbranih je bilo štirinajst izvajalcev, ki bodo podpora centrom za socialno delo pri delu z družinami v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Vključitev v programe je za vse uporabnike brezplačna. Program različnih psihosocialnih delavnic bo naslavljal starše in druge osebe, ki izvajajo neposredno skrb za otroke in bo vseboval naslednje vsebine: podpora staršem pri iskanju rešitev razbremenjevanja otroka v procesu separacije / razveze staršev, krepitev starševskih kompetenc v družinah z velikim tveganjem in reševanje izzivov skupnega varstva in vzgoje otrok.

Prav tako je v pripravi Javni razpis za sofinanciranje socialnovarstvenih programov za leto 2022, s katerim socialnovarstvenim programom namenimo dodatna sredstva v višini 4,8 milijonov. Večji del dodatnih sredstev bo namenjen povišanju sofinanciranja za stroške dela oziroma dvigu plač zaposlenih pri izvajalcih socialnovarstvenih programov, ki se niso spreminjala vse od leta 2012.

S 1. 7. 2021 je začel veljati *Zakon o spremembi Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih* (Uradni list št. 92/21, ZSDP-1E), ki vključuje spremembo 83. člena. Znesek delnega plačila za izgubljeni dohodek se od 1. 7. 2021 poviša na višino bruto minimalne plače mesečno (1024,24 eurov - minimalna plača za leto 2021), do 30. 6. 2021 je bila višina 751,77 EUR bruto. Če eden od staršev ali druga oseba neguje in varuje dva ali več otrok iz prvega odstavka tega člena, se višina delnega plačila za izgubljeni dohodek poveča za 30 odstotkov.

Konec oktobra je bila ustanovljena *Delovna skupina za obravnavo problematike otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo*, ki jo sestavljajo predstavniki ministrstev (MDDSZ, MZ, MIZŠ) predstavniki društev, ki delujejo na tem področju (Društvo Vesele nogice, NSIOS, Društvo Viljem Julijan, Zveza Sožitje, Zveza Sonček) in predstavniki stroke (Pediatrična klinika, NIJZ).

Naloga delovne skupine je priprava predlogov sistemskih rešitev na področju problematike otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo.

Aprila 2021 smo pričeli z izvajanjem evropskega projekta *«CP4EUROPE - »Strengthening National Child Participation Frameworks and Action in Europe«* v katerem pod vodstvom Sveta Evrope sodelujemo Češka, Finska, Islandija, Portugalska ter Slovenija. Projekt bo trajal dve leti. V Sloveniji ga koordinira Inštitut RS za socialno varstvo v sodelovanju s Pravno-informacijskim centrom nevladnih organizacij – PIC in Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Glavni cilj projekta je povečati možnosti za sodelovanje otrok v državah članicah EU in Sveta Evrope ter podpirati nacionalne dejavnosti s pomočjo vseevropskega delovanja in prepoznavnosti. Projekt bo spodbujal uporabo orodja za sodelovanje otrok na najrazličnejših področjih, med drugim tudi Priročnika o udeležbi otrok »Prisluhni - deluj - spremeni«, in sicer z namenom podpore in razvoja novih modelov participacije otrok na nacionalni ravni.

Aktivnosti, ki jih bomo v okviru projekta izvedli v Sloveniji, so:

- Krepitev znanja in veščin strokovnjakov, ki delajo z otroki, za njihovo participacijo v procesih odločanja;
- Krepitev veščin ranljivih skupin otrok za participacijo;
- Priprava nacionalnih priporočil za participacijo otrok.

Razmisliti bi bilo smiselno tudi o vključitvi otrok v Svet RS za otroke in družino kot aktivnosti participacije. Po svoji predstavitvi je GD Dušan Mikuž predlagal razpravo.

Darja Groznik je GD Dušana Mikuža pozvala, da se v projekt *«CP4EUROPE«* k sodelovanju, zaradi dolgoletnih izkušenj na tem področju, vključi tudi ZPMS. Poudarila je, da se lahko v projekt vključi tudi zaključke projekta *«Naše mnenje šteje«*.

Mag. Nataša Bucik (predstavnica MK), ki je za kratek čas nadomeščala DS je predlagala, da se v omenjeno novo raziskavo IRSSV vključi tudi vprašanja o dejavnosti otrok in družin tudi s področja kulture. Pri raziskavi v zvezi s to problematiko lahko tudi vsebinsko sodelujejo. MK bo pripravilo tudi kratek prispevek o dostopnosti kakovostnih kulturnih vsebin in dejavnosti za otroke in družine po vsej Sloveniji. (Priloga 4)

S tem predlogom je soglašal tudi Tomaž Bergoč (UNICEF) in poudaril pomen umetnosti za zdrav razvoj otrok.

Maksimiljana Mali (Rejniško društvo) je izpostavila, da otroci pomoč potrebujejo takoj in predvsem, da je takojšna pomoč dostopna vsem otrokom in mladostnikom po celotni državi. Tudi mag. Darja Korva je pozdravila izvajanje programov v pomoč družinam, poudarila pa je, da se pri omenjenih programih pojavlja problem, saj so izvajalci teh vsebin različno usposobljeni in zato po njenem mnenju niso vsi kos najzahtevnejšim izzivom teh družin. Izpostavila je tudi nujnost evalvacije programov v pomoč družini, saj je mnenja, da preventivni programi v taki obliki niso podpora CSD, zato naproša, da se o teh vsebinah in terminskem planu CSD obvesti predčasno.

GD Dušan Mikuž (MDDSZ) je izpostavil, da so omenjeni programi preventivni in ne kurativni, saj je bil JR temu tudi namenjen. Na JR so bili izbrani le izvajalci, ki so izpolnjevali pogoje glede predpisanih izkušenj in pridobljene izobrazbe za izvedbo tovrstnih preventivnih delavnic. Ker gre za pilotni projekt bomo izvedbo delavnic še posebej pozorno spremljali in pred pripravo novega JR izvedli evalvacijo izvedbe omenjenega JR.

Mag. Korva je izpostavila tudi vprašanje klinične podpore v Hiši za otroke. O delovanju Hiše za otroke ji je v nadaljevanju pojasnil Miha Verčko (MP). V zvezi z izvajanjem so že sprejete pravne podlage, v pripravi so podzakonski akti predvsem namenjeni sodelovanju vseh deležnikov (predvsem zdravstva in pravosodja). Namen Hiše za otroke je zagotavljanje celostne obravnave in oskrbe otrok žrtev najhujših zlorab in kaznivih dejanj. V začetku delovanja bodo v Hiši za otroke obravnavali najprej otroke žrtev kaznivih dejanj, ki jim bo na enem mestu zagotovljena vsa psihoterapevtska strokovna pomoč, kot tudi, otrokom prijazna procesna dejanja, za izvedbo kazenskega postopka. V nadaljevanju bi želeli zagotoviti tudi pomoč otrokom v ostalih sodnih in upravnih postopkih (npr. po Družinskem zakoniku).

Sprejeta sta bila naslednja sklepa, in sicer:

- 1. »Pripravi in uredi se spletna info točka, kjer bodo lahko uporabniki na enem mestu pridobili vse potrebne informacije o pridobivanju različnih oblik psihosocialnih pomoči. Za Svet bo v sodelovanju z vsemi resorji, nabor izvajalcev pripravila sekretarka Sveta.«***
- 2. »Svet RS za otroke in družino se je seznanil z informacijami o aktivnostih s področja družinske politike«***

Ad 7:

Pod točko razno je Dušan Mikuž izpostavil vprašanje s strani Darje Groznik (ZPMS), ki je poudarila vprašanja nekaterih članov Sveta (predstavnikov NVO), naslovljena na MIZŠ v zvezi z predstavitvijo predvidenih ukrepov in aktivnosti za zagotovitev dela v šolah v letu 2021/2022, kot tudi o izsledkih raziskave v zvezi o poteku in učinkih izobraževanja na daljavo.

V nadaljevanju je predstavnica MIZŠ, Mojca Štraus na kratko predstavila dejavnosti zbiranja podatkov o poteku in učinkih izobraževanja na daljavo. Omenila je tri sklope dejavnosti za pridobitev podatkov na reprezentativnih skupinah, in sicer: raziskavo Pedagoškega inštituta v predšolskem vzgoji in izobraževanju, nacionalno preverjanje znanja s strani Državnega izpitnega centra skupaj s spremljajočim vprašalnikom za šestošolce in devetošolce, ki ga je pripravil Zavod RS za šolstvo, ter preko javnega razpisa vzpostavljeno enoletno nacionalno evalvacijsko študijo, ki jo do junija 2022 izvaja konzorcij pedagoških fakultet treh slovenskih univerz.

Prve analize zbranih podatkov kažejo na opozorila vrtcev, da so bili v času zaprtja okrnjeni socialno-čustveni vidiki razvoja otrok kljub temu, da so vrtci večinoma vzdrževali stik z družinami. Nacionalno preverjanje znanja šestošolcev in devetošolcev, ki je bilo izvedeno na klasičen način maja 2021, v splošnem ni pokazalo odstopanj od ugotovitev nacionalnih preverjanj znanja iz predhodnih let, hkrati so učenci v spremljajočem vprašalniku odgovarjali, da

so večinoma sledili pouku na daljavo, vzdrževali zdrav življenjski slog in poročajo o dokaj visokih ravneh socialno-čustvenih spretnosti, ki so potrebne za soočanje s takšnimi situacijami, kot je izobraževanje na daljavo. Slabo počutje so poročali predvsem zaradi občutka prevelike obremenjenosti s šolskim delom. Glede odgovorov teh učencev med predmetoma slovenščina in matematika ni večjih razlik, so pa razlike med spoloma in obenem šestošolci pri posameznih vprašanjih odgovarjajo bolj pozitivno od devetošolcev. Konzorcij pedagoških fakultet je do jeseni 2021 uspel opraviti zbiranje podatkov med učitelji osnovnih in srednjih šol ter intervjuje s svetovalnimi centri, na podlagi česar ugotavlja, da učitelji navajajo predvsem potrebo po več učnega časa za utrjevanje snovi in za gibanje ter po usposabljanjih za prepoznavanje in pomoč pri psiho-socialno-čustvenih stiskah učencev, nenazadnje pa za obvladovanje stresa, ki ga doživljajo, ter za uporabo opreme IKT pri preverjanju in ocenjevanju znanja. V prihodnje bodo dodatne ugotovitve prinesle tudi mednarodne raziskave, v katerih sodeluje Slovenija, kot so PIRLS, TIMSS, PISA in druge; prvi rezultati bodo konec leta 2022 iz raziskave PIRLS, za katero je bilo zbiranje podatkov izvedeno pomladi 2021.

GD Dušan Mikuž se je go. Štraus zahvalil za predstavitev aktivnosti zbiranja podatkov o poteku in učinkih izobraževanja na daljavo.

Ker od prisotnih ni imel nihče več pripomb ali dopolnitev, je GD Dušan Mikuž zaključil 8. sejo Sveta, se vsem prisotnim zahvalil za udeležbo ter za njihove dragocene prispevke na seji.

Seja je bila zaključena ob 16.30 uri.

Janez CIGLER KRALJ
vodja Sveta Republike Slovenije za otroke in družino

Pripravila:
dr. Nataša Demšar Pečak
Sekretarka Sveta RS za otroke in družino

Priloge:

Priloga 1: Predstavitev delovanja in aktualnosti iz področja digitalnih zasvojenosti LogOut (Zavod Nora)

Priloga 2: Predstavitev Posveta o duševnem zdravju (ZPMS)

Priloga 3: Predstavitev projekta Naše mnenje šteje! (ZPMS)

Priloga 4: Skrb za dostopnost kulture in umetnosti za otroke in družine – odgovornost celotne Družbe (MK)

LOGOUT

Center pomoči pri
prekomerni rabi interneta

Predstavitev delovanja in aktualnosti iz področja digitalnih zasvojenosti LOGOUT (Zavod Nora)

8. 11. 2021

www.logout.org | info@logout.si

S podporo Ministrstva za zdravje RS, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Mestne občine Ljubljana.

MESTNA OBČINA LJUBLJANA

LOGOUT

- 10 let delovanja
- 5 enot (Ljubljana, Celje, Izola, Radovljica, Radeče)
- 2019 Plaketa glavnega mesta Ljubljana
- 2021 Nagrada MDDSZEM za zaposlene na področju socialnega varstva
- 2021 Pobuda dnevi brez zaslonov
- 2021 Prve nacionalne smernice uporabe zaslonov za otroke in mladostnike
- 2021 Druga nacionalna konferenca preprečevanja zasvojenosti s spletom

Programi za uporabnike:

- LogOut&Restart (zasvojeni uporabniki)
- Digitalna Dieta (čezmerni uporabniki)
- LogOut&SpeakOut! (žrtve spletnega nasilja)
- Preventivna pomoč družini
- LogOut Week (poletni tabor brez zaslonov)

Poleg individualnih omogočamo tudi skupinska srečanja za uporabnike programa in njihove svoje

Opazna porast vključenosti uporabnikov v obdobju epidemije:

- **2019 - Vključenih 438 znanih posameznikov**
- **2020 - 20% rast vključenosti v programe (526 znanih posameznikov)**
- **2021 - 31% rast vključenosti v programe (675 znanih posameznikov)**

- Do drugega zaprtja šol vse OK
- Izčrpani in obupani starši
- Prisotne druge spremljajoče stiske otrok in mladostnikov
- Nižanje starosti
- Skokovita rast vključevanj v program PPD 2020-21 (370%)

PROGRAMI PREDAVANJA ZA IGRALCE ZA STARŠE ZA UČITELJE

Oblikovanje družinskih načrtov uporabe zaslonov

USTVARITE NAČRT

SMERNICE UPORABE ZASLONOV (PDF)

- Test zasvojenosti
- Orodje za kreiranje družinskih dogovorov uporabe zaslonov
- Gibalne video vaje

Področja, ki bi jih bilo smiselno urediti:

- Pravica do digitalnega odklopa
- Pobuda za zakonsko ureditev označevanja obdelanih fotografij in sponzoriranih objav vplivnežev

Povzetek : Posvet o duševnem zdravju otrok in mladostnikov (2. 9. 2021)

Na posvet so bili povabljeni predstavniki služb za duševno zdravje otrok in mladostnikov. Povod za sklic so bili zaskrbljujoči podatki TOM telefona, naš glavni namen pa vzpostavitev medsebojnega sodelovanja, ki bo v pomoč tistim otrokom in mladostnikom, ki se na TOM telefon obračajo zaradi duševnih stisk. Oblikovali smo protokol medsebojnega sodelovanja pri napotovanju otrok in vzpostavili možnost konzultacij v težjih primerih, ki presegajo ovire stroke socialnega dela.

Razprava je tekla okoli dveh vprašanj:

- **Kako lahko otrokom olajšamo prehod med TOM-om in službami za duševno zdravje otrok in mladostnikov?** *To so otroci, ki po navadi nimajo pravnikogar, so najšibkejši in izpadejo iz sistema, TOM pa jih ulovi. Želeli bi izkoristiti pogum, ki ga zberejo, da se zaupajo TOMu in jim olajšati prehod do prave, kvalitetne pomoči/obravnave. Skrbí nas za otroke, ki »obvisijo« na TOMu saj jim je samostojno iskanje pomoči prezahteven korak*
- **Na kakšen način bi bilo mogoče vzpostaviti protokol medsebojnega sodelovanja, ki bi strokovni službi TOM-a omogočil konzultacije s strokovnjakom pedopsihiatríčne ali kliničnopsihološke stroke.** *Zaradi več dejavnikov, se otroci na nas obračajo v stanjih, kjer bi potrebovali strokovno obravnavo. To so zahtevne situacije tudi za naše svetovalce, ki so prostovoljci. Kljub usposabljanju in uvažanju, ki ga vsi naši svetovalci zaključijo, je vodenje takih pogovorov zahtevano tudi zanje, saj bi ti uporabniki v tistem trenutku dejansko potrebovali pomoč strokovnjakov. Ta nova nastala situacija je prinesla nove obveznosti strokovne službe, v smislu dodatnih intervizij, supervizij, večernega dežuranja na telefonu za backup svetovalcem. Namreč v delu, ki se nanaša na te vsebine, to presega kompetence naših svetovalnih kanalov, saj smo v osnovi splošni svetovalni telefon za otroke in mladostnike. Zato tudi mi potrebujemo usmeritve in strokovno podporo za te vsebine.*

Vendar je posvet tudi širše osvetlil stanje duševnega zdravja otrok v Sloveniji. Skupna ugotovitev vseh sodelujočih je bila, da se nahajamo v času, ko smo zmožni medsektorsko sodelovati na način, ki bo v največjo korist otrokom, mladostnikom in njihovim staršem.

Posveta so se udeležili-e:

1. Breda Krašna, generalna sekretarka ZPMS,
2. Tjaša Bertoneclj, TOM telefon, ZPMS
3. Sandra Murk, TOM telefon, ZPMS,
4. Maša Blaznik, TOM telefon, ZPMS,
5. Jožica Maužec Zakotnik NIJZ, Program MIRA,
6. Matej Vinko, NIJZ,
7. Anna Bujko, NIJZ,
8. Lea Korošec, CDZOM Ormož,
9. Katja Kobilšek Guna, CDZOM Trbovlje
10. Ana Tkavc Zajkeskovič, CDZOM Brezovica
11. Marija Anderluh, Pediatrična klinika Ljubljana
12. Maja Drobníč Radobuljac, Psihiatrična klinika Ljubljana
13. Nadja Hriberšek, Psihiatrična klinika Ljubljana
14. Karin Sernec, Psihiatrična klinika Ljubljana

Podatki TOM telefona v l.2021 kažejo na nadaljevanje trenda iz l.2020, ko so sicer tradicionalno prisotne tematike kot so telesni razvoj, vrstniki, ljubezen in spolnost, šola stopile v ozadje, v ospredje pa so prišle težave povezane z odnosi v družini in psihičnimi težavami.

Tako kot l. 2020 smo tudi l. 2021 največjo rast zabeležili med tematikami, ki nakazujejo na resne stiske: samomor, psihične težave in zlorabe. Število kontaktov zaradi **psihičnih težav je poraslo v absolutnem in relativnem pogledu**. V preteklih petih letih (2016-2020) je bilo v povprečju v prvem polletju **8,5%** kontaktov povezanih s psihičnimi težavami. V prvem polletju letošnjega leta je takšnih **16,6%**.

Trend največje rasti predstavlja **samomorilno vedenje mladih**. Njihov porast je kar **3,7 kraten**. V prvih šestih mesecih letošnjega leta je vsak petnajsti kontakt na TOM-u zabeležil samomorilne težnje. V petletnem povprečju (2016-2020) pa je vsak petdeseti kontakt TOM zabeležil samomorilne težnje.

Podatki Pediatrice klinike Ljubljana, Službe za otroško psihiatrijo

Služba za otroško psihiatrijo, ki deluje na Pediatrice kliniki v Ljubljani, se že zadnje desetletje srečuje z naraščanjem števila otrok, ki potrebujejo strokovno pomoč zaradi duševnih težav. Čakalne dobe, ki so se vzpostavile pri vseh izvajalcih na primarni in sekundarni ravni, stopnjujejo pritisk, ko se težave stopnjujejo, na obravnave na terciarni ravni. Epidemija COVIDa-19 in ukrepi za njeno obvladovanje so dodatno dodatno razkrile nedostopnost do pomoči v lokalnem okolju.

V Službi za otroško psihiatrijo na Pediatrice kliniki se v zadnjem letu in pol soočamo z **velikim porastom otrok z anoreksijo nervozo, depresivnimi motnjami, otrok s samopoškodovanim vedenjem in samomorilnimi poskusi**. V prvi polovici letošnjega leta je realizacij ambulantnega dela presegla **200%** realizacije v primerljivih obdobjih preteklih let.

Podatki Psihiatrične klinike Ljubljana, Službe za otroško in mladostniško psihiatrijo Centra za mentalno zdravje kažejo upad urgentnih pregledov in hospitalizacij med kratkimi zaprtji l. 2020 in **izrazit porast urgentnih pregledov (22-129 % več kot 2019) in urgentnih hospitalizacij (23-121 % več kot 2019) po ponovnem odprtju šol l. 2021.**

Podatki Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov kažejo, da najpogosteje obravnavajo otroke in mladostnike zaradi samopoškodovanja, samomorilnega vedenja, motenj hranjenja-anoreksija, anksioznih motenj in škodljive rabe (zasvojenost) elektronskih naprav. L. 2020 med prvim valom epidemije so se soočali z delnim zaprtjem služb. Med drugim in tretjim valom se službe niso zapirale, dodatno so uvedli tele-storitve. Jeseni 2020 podatki kažejo na občutno **povečan pritisk na ambulantne in hospitalne službe. Posebej v tretjem valu ob vračanju v šole po dolgem zaprtju**. V l. 2021 tekom počitnic malo bolje, konec avgusta pa zopet opažajo povečanje iskanja pomoči (število napotitev).

Skupne ugotovitve:

- Vsi udeleženci opozarjajo na pomanjkanje kadrov glede na število obravnav
- Dogovarjanje o ukrepih je potrebno prenesti na nivo odločevalcev.
- Predlagam TOM telefonu, da se obrnete z dopisom na Ministrstvo za zdravje, predsednika Sveta za duševno zdravje, ministra Poklukarja in mu predlagate, da tudi vas vključi kot člane Sveta za duševno zdravje, da boste lahko participirali z informacijami in odločitvami.
- Zelo pomemben premik zadnjih 2 let, v smeri zagotavljanje kakovostne in takojšnje obravnave otrok in mladostnikov, je nastajajoča mreža Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov, ter vzpostavitev službe za urgentno obravnavo otrok in mladostnikov, ki je še pred tremi leti ni bilo. (I Enako pomemben je hkratni razvoj mreže Centrov za duševno zdravje odraslih).
- Kot odgovor na dolge čakalne dobe je bil razmislek o programu t.i. vstopne službe za kakovostno informiranje in usmerjanje klicatelja glede na težavo. (glavna ovira za zagon je pomanjkanje kadra). Pomislek o tem programu v sedanjem času - pogoj za dobro delovanje takšnega klicnega centra je odpravljen problem čakalnih dob.
- Sedaj obstoječi sistem pomoči otrokom in mladostnikom je veliko bolj kakovosten, kot pred petimi leti (vendar nezadosten glede na povečevanje potreb). Niso še vzpostavljene vse načrtovane oblike pomoči v predvideni mreži. Zaenkrat je vzpostavljena samo urgencial. Žal tudi ta sistem še ne deluje tako, kot bi si želeli. Opravi se pregled, če otrok ni sprejet na oddelek.

nima ustrezne pomoči naprej. Potrebno je zagotoviti možnost za čim hitrejšo vključitev v obravnave k vsem strokovnjakom - poskušajo to zdaj urediti na ravni države, dokler pa to ni urejeno, tudi te napotitve v urgentne ambulate ne morejo rešiti težav. Želimo si, da se bo sprejemanje najbolj ogroženih otrok v 2 tednih, v vse ambulate in CDZOM, vzpostavilo čim prej.

- Sedaj obstoječi sistem pomoči ni pregleden, kajti nimamo še na enem mestu zbranih vseh razpoložljivih oblik pomoči z jasno razvidnimi vstopnimi pogoji. Potrebna je preprosta oblika, iz katere se bo znašel vsakdo.

Tjaša Bertoncelj
Strokovna vodja NM TOM

Zveza prijateljev mladine Slovenije
Dimičeva 9
1000 Ljubljana
tel. 01 239 67 17
gsm: 031 718 512
fax. 01 239 67 22
e-mail: tjasa.bertoncelj@zpms.si
web: www.zpms.si

Naše mnenje šteje!

Zveza prijateljev mladine Slovenije veliko pozornosti namenja pravici otrok do participacije, ki je ena od prioritetenih pravic na ravni EU. V slovenskem prostoru je sicer prepoznana kot pomembna, vendar zgolj na razpravnih ravni, medtem ko normativna ureditev ne omogoča, da bi participacija otrok zaživela tudi v praksi. Zato si na različne načine prizadevamo, da bi država sprejela Nacionalno strategijo o participaciji otrok ter s tem prepoznala otroke kot enakopravne sogovornike in člane družbe. Med drugim smo se lotili izziva, da pripravimo Belo knjigo ZPMS o uresničevanju pravice otrok do participacije, ki bo vključevala konkretne predloge/mnenja/pobude za izvajanje participacije otrok in bo v prihodnje lahko služila kot izhodišče za pripravo kakovostne nacionalne strategije o participaciji otrok.

Osnutek Bele knjige, ki podaja teoretične podlage in opredeljuje njen namen in cilje, smo že pripravili; v sklopu projekta Naše mnenje šteje! pa bomo ta osnutek dopolnili s konkretnimi predlogi/mnenji/pobudami deležnikov, to je v prvi vrsti otrok, ter nadalje odločevalcev, oblikovalcev politik, strokovnjakov in civilne družbe. Tako bomo skupaj z otroki in drugimi deležniki ustvarili dokument, ki bo postavil temelje kakovostnega sodelovanja otrok v vseh zadevah, ki so pomembne za njihovo življenje. Izvedli bomo 4 regijska posvetovanja z otroki (Maribor, Ljubljana, Postojna, Velenje) in zaključno razpravo (Ljubljana), na katerih skupno načrtujemo udeležbo 150 otrok v starosti od 13 do 15 let in 20 otrok v starosti od 16 do 18 let.

Projekt bo mladim omogočil aktivno udeležbo pri nastajanju Bele knjige ZPMS o uresničevanju pravice otrok do participacije; podali bodo svoja mnenja ter skupaj oblikovali končne predloge, ki jih bodo na zaključni razpravi predstavili oblikovalcem politik. S tem bomo mlade opolnomočili z znanji za aktivno participacijo. Vsi dogodki bodo potekali v drugi polovici leta 2021, ko bo Slovenija predsedovala Svetu EU, kar bo med drugim tudi priložnost za resnejši napredek k pripravi nacionalnega dokumenta.

Cilji projekta so:

- na regijskih posvetovanjih z otroki uskladiti, kaj naj bi za posamezno področje življenja otrok Bela knjiga vključevala, terna zaključni razpravi te predloge predstaviti predstavnikom pristojnih ministrstev;
- oblikovati delovne skupine otrok, ki bodo nadalje sodelovale pri pripravi Bele knjige;
- v času predsedovanja Slovenije EU osvetliti otrokove pravice s poudarkom na pravici do participacije;

S projektom želimo med otroki vzpostaviti zavedanje pravice do (aktivnega) sodelovanja v družbenem in političnem življenju, jim omogočiti doživetje izkušnje aktivnega državljanstva, izkušnje "biti slišan in upoštevan" ter jih naučiti strpnosti in komuniciranja ter sodelovanja drug z drugim; pri odločevalcih povečati angažiranost, da se kljub kratkim rokom, ki jih imajo za izvedbo naloge pri tistih zadevah, ki se tičejo otrok in mladih, posvetujejo z njimi in njihova stališča tudi upoštevajo ter da čim prej pristopijo k pripravi Nacionalne strategije o participaciji otrok.

Petra Zega

Strokovna sodelavka ZPMS

Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS)
Dimičeva 9, 1000 Ljubljana
tel. 01 239 67 12
gem: 031 735 674
fax. 01 239 67 22
e-pošta: petra.zega@zpms.si
web: www.zpms.si

SKRB ZA DOSTOPNOST KULTURE IN UMETNOSTI ZA OTROKE IN DRUŽINE – ODGOVORNOST CELOTNE DRUŽBE

Ministrstvo za kulturo (MK) ter kulturne ustanove z vseh področij kulture in umetnosti si ves čas prizadevamo za dostopnost kakovostnih kulturnih vsebin in dejavnosti za otroke in družine po vsej Sloveniji. Ker se zavedamo, da številni otroci v družinskem okolju iz različnih razlogov nimajo možnosti za kulturno udejstvovanje, že od leta 2006 v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) ter Zavodom Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ) spodbujamo kakovostno kulturno-umetnostno vzgojo v vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ).

V času zaprtja kulturnih ustanov zaradi covida-19 smo vsem ciljnim skupinam, še posebej pa otrokom in mladim, tako v okviru vzgojno-izobraževalnega procesa kot v njihovem prostem času (v okviru družine) skušali na različne načine omogočiti dostop do kakovostne ponudbe kulturno-umetniških vsebin ter kolikor je bilo mogoče, spodbujali različne kulturne dejavnosti.

Zakaj je pomembno zagotavljati dostopnost kulturnih vsebin in kulturnih dejavnosti?

Dostopnost kulture in umetnosti ter zagotavljanje možnosti za ustvarjanje na različnih področjih kulture sodita med temeljne otrokove pravice¹, s takimi dejavnostmi zagotavljamo razvoj številnih vseživljenjskih ključnih kompetenc (pismenost, kulturno zavest in izražanje ...), kar je na EU ravni prepoznano že od leta 2006².

¹ Konvencija o otrokovih pravicah, 29. člen: 1. *Države pogodbenke so si edine, da mora biti izobraževanje otrok usmerjeno: a) k popolnemu razvoju otrokove osebnosti, nadarjenosti ter umskih in telesnih sposobnosti; b) h krepitvi spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter načel, določenih z Ustanovno listino Združenih narodov; c) h krepitvi spoštovanja do otrokovih staršev, njegove kulturne identitete, jezika in vrednot, nacionalnih vrednot države, v kateri otrok prebiva, države, iz katere morda izhaja, in do civilizacij, različnih od njegove; d) k pripravi otroka na odgovorno življenje v svobodni družbi, v duhu razumevanja, miru, strpnosti, enakosti med spoloma in prijateljstva med vsemi narodi, etničnimi, narodnimi in verskimi skupinami in osebami staroselskega porekla; e) h krepitvi spoštovanja do naravnega okolja.*

² Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje ter Priporočilo Sveta z 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Dostopno na: https://kulturnibazar.si/gradiva/?fwp_gradiva_tip=strateski-dokumenti&fwp_paged=2.

MK si prizadeva za dostopnost kulture in umetnosti tako v vzgojno-izobraževalnem procesu kot v prostem času otrok, mladih in njihovih družin. Kultura nas opredeljuje, nas bogati in navdušuje, nam odpira obzorja, omogoča socializacijo, razvija našo ustvarjalnost, kritično mišljenje ... Vse to je ključno za celovit razvoj otroka in posameznika ter lahko pomembno prispeva k dobrobiti otroka, mladostnika in družine (vključno z duševnim zdravjem)^{3,4}. Poročilo Svetovne zdravstvene organizacije (World Health Organization)⁵ poudarja, da bi kultura lahko oziroma bi morala najti prostor na listi ključnih dejavnikov, ki prispevajo k promociji zdravja. Ugotovljeno je na primer⁶, da je v času zaprtja zaradi covid-19 možnost dostopa do kulturnih vsebin pri mnogih pomembno prispevala k odvratanju pozornosti od tesnobnih misli, k izboljšanju počutja, osredotočanju na pozitivna čustva, pa tudi bolj splošno, na rabo posameznikovega časa za konstruktivne in psihološko učinkovite dejavnosti.

Poudarimo le nekaj učinkov neposredne kulturne izkušnje na blaginjo posameznikov pa tudi skupnosti (družina, razred ...):

- ima notranjo motivacijsko moč – spodbuja domišljijo (npr. branje), sprošča (npr. poslušanje glasbe, ustvarjalni gib);
- lahko prispeva k socialni kogniciji in prosocialnemu vedenju (vživljanje – empatija, zgledi – z literaturo, filmom, uprizoritvami ipd.);
- prispeva k socialni povezanosti (petje v zboru, igranje v orkestru, igranje v gledališki skupini, ples v plesni skupini, skupna razprava o prebrani knjigi ipd.);
- prispeva k fizični, psihični in čustveni angažiranosti (npr. ples, skupinski kulturni sprehodi/kolesarjenja ipd.).

Otroci in mladi, ki se redno ukvarjajo s kulturnimi dejavnostmi (kot aktivni obiskovalci kulturnih prireditev, bralci, poslušalci glasbe ali kot ustvarjalci), kakovostno in aktivno preživljajo svoj prosti čas ter porabijo manj časa za računalnikom. Če se dotaknemo aktualnih težav z digitalno zasvojenostjo, omenimo dva pozitivna vidika – prvič, s kakovostnimi kulturnimi vsebinami na spletu otroke in mlade spodbujamo h kakovostni in varni rabi spleta; drugič, z različnimi kulturnimi dejavnostmi – delavnicami animiranega filma, ustvarjalnim pisanjem, likovnimi, filmskimi, intermedijskimi in glasbenimi delavnicami ipd. – jih navajamo na rabo tehnologij v ustvarjalne namene.

³ Glej: *Skozi umetnost o medosebnih odnosih* (2011), *Skozi umetnost o zdravju* (2016). Dostopno na: https://kulturnibazar.si/gradiva/?fwg_gradiva_tematike=zdravje.

⁴ *From social inclusion to social cohesion – the role of culture policy* (2019). European Union: Directorate General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission). Dostopno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e1b88304-f3b0-11e9-8c1f-01aa75ed71a1/language-en>.

⁵ Fancourt, D., and Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?*. WHO: Regional office for Europe. Dostopno na: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>.

⁶ Sacco, P. L. (2020). *Culture and wellbeing*. Workshop for the experts of the EU Member States on Culture for Social Cohesion.

Ker številni otroci in družine iz različnih razlogov v domačem okolju nimajo možnosti za kulturno udejstvovanje, je ključnega pomena to zagotoviti v vrtcih in šolah oziroma v prostem času v lokalnih skupnostih – v kulturnih ustanovah (npr. knjižnicah, muzejih in galerijah), medgeneracijskih centrih, družinskih centrih, za mladostnike v mladinskih centrih/klubih ipd. Tako kot zagotavljanje drugih nujnih dobrin je tudi za kulturne vsebine in dejavnosti pomembno, da se jih zagotavlja ne glede na izjemne razmere (kot je npr. covid-19). Če kot družba ne bomo skrbeli za zagotavljanje dostopnosti do kulturnih vsebin in kulturnih dejavnosti otrokom in mladim pa tudi vsem odraslim, kratimo njihove temeljne pravice. Pri tem je zelo pomembno, da vsi resorji ne le prepoznavajo učinke kulture in umetnosti, temveč tudi dejansko vključujejo kakovostne kulturne vsebine in dejavnosti v različne programe in projekte na različnih področjih (duševno zdravje, preprečevanje nasilja, skrb za zdrav življenjski slog, pismenost ...) za različne ciljne skupine.

Zagotavljanje dostopnosti kulture in umetnosti v času covida-19

V času spomladanskega zaprtja kulturnih ustanov in vzgojno-izobraževalnih zavodov v letu 2020 so se kulturne ustanove zelo hitro odzvale in v okviru možnosti (kadrovskih in finančnih) pripravile bogato ponudbo brezplačnih vsebin za otroke in družine: na primer ogled lutkovnih in gledaliških predstav ter filmov na spletu, obogatila se je tudi ponudba Otroškega programa RTV Slovenija (pripravljena posebna vsakodnevna oddaja *Izodrom*, ki je bila med otroki pa tudi učitelji zelo dobro sprejeta). Kulturne ustanove z vseh področij so covid-19 sprejele kot izziv za iskanje novih poti do svojih uporabnikov, še zlasti otrok in mladih.

V podporo izvajanju kulturno-umetnostne vzgoje v času pouka na daljavo so kulturne ustanove pripravile tudi didaktična gradiva za otroke/učence/dijake ter pedagoška gradiva za vzgojitelje in učitelje – marsikaj od tega je primerno tudi za starše in izvajanje različnih zanimivih dejavnosti v domačem okolju. V okviru nacionalnega medresorskega projekta *Kulturni bazar* (nosilec MK, soorganizatorja MIZŠ in ZRSŠ, izvršni producent Cankarjev dom v Ljubljani) smo v letu 2020 na www.kulturnibazar.si zasnovali strukturirano in do uporabnikov prijazno informacijsko točko *KUV na daljavo*, na kateri še vedno zbiramo kakovostna spletna gradiva za otroke in mladino, pa tudi za strokovne delavce vzgojno-izobraževalnih zavodov. Vključene so kulturne ustanove z vseh področij kulture in umetnosti – od bralne kulture, gledališke, plesne, glasbene, filmske, likovne in intermedijske umetnosti do arhitekture in oblikovanja ter kulturne dediščine.

Nekaj zbranih informacij o dejavnostih kulturnih ustanov za otroke, mlade in družine:

Gledališča so v času zaprtja pripravila ogled predstev prek spleta (brezplačni ogledi starejših predstav ter družinske vstopnice za programske novosti), šolam so ponudila spletne pogovore z igralci in ustvarjalci predstav, izvajali so celo kulturne dneve za posamezne razrede ipd.

Po ponovnem odprtju so gledališča znova omogočila bogato in raznoliko ponudbo, a nam iz nekaterih gledališč sporočajo, da so ogledi gledaliških predstav v živo zaradi covid-19 znatno upadli, še posebej opozarjajo na upad obiskov iz vrtcev in šol, kar je z vidika zagotavljanja dostopnosti kulturnih vsebin posebej zaskrbljujoče. Tako na primer je predstava Gledališča Koper v letu 2019 obiskalo 8621 učencev, v 2020 le 802 učenca, letos predvidevajo (tudi na podlagi trenutnih rezervacij) obisk 5500 učencev; predstave za otroke do 15+ je leta 2019 individualno obiskalo 5546 otrok, leta 2020 le 1215 otrok, v 2021 pa do konca oktobra le 830 otrok. V letu 2020 si je predstave na daljavo ogledalo 762 otrok, v 2021 pa 2773 otrok. V Slovenskem ljudskem gledališču Celje je bil obisk učencev v letu 2020 za pol manjši kot v letu 2019, število individualnih obiskov otrok do 15+ pa skoraj pol manjše. Predstave Lutkovnega gledališča Maribor je v letu 2019 obiskalo 45.920 obiskovalcev iz VIZ, v letu 2020 17.622, v letu 2021 pa do konca oktobra le 17.406 obiskovalcev. Znatno je tudi upad individualnih obiskov otrok do 15+ – v letu 2019 so beležili obisk 28.447 otrok, v 2020 12.502, v 2021 do konca oktobra le 9.313 otrok. V letu 2020 so imeli 3.648 obiskovalcev predstav na daljavo, v 2021 pa 2.329. So pa tudi izjeme – tako na primer obisk Lutkovnega gledališča Ljubljana v letu 2021 ne odstopa bistveno od obiska v letu 2019.

Cankarjev dom v Ljubljani, ki ponuja kulturne dogodke za otroke in mlade z različnih področij umetnosti (gledališče, glasba, ples, film), prav tako poroča o znatnem upadu obiskovalcev iz vzgojno-izobraževalnih zavodov – leta 2019 so evidentirali 30.729 otrok in mladih, leta 2020 23.694, letos do novembra le 6.600. Prav tako je v tem obdobju upadlo število individualnih obiskov otrok – leta 2019 6.700 otrok do 15+, letos le 1450. V letu 2020 je bilo na ogled predstav na daljavo vključenih kar 14558 otrok iz vrtcev in šol.

Filmske ustanove so v času zaprtja ponujale ogled filmov na spletu – tudi v okviru mednarodnih filmskih festivalov, kot sta *Liffe* ter *Animateka*, številni kulturni domovi, člani *Art kino mreže Slovenije* pa so izvajali filmske vzgojne programe (spletne ogled filmov in vodene pogovore z učenci in dijaki – v sodelovanju s šolami). Filmske ustanove so se odzvale tudi z bogato ponudbo delavnic, primernih za izvajanje v okviru pouka na daljavo ali pa za ustvarjalno preživljanje prostega časa otrok in družin.

Tudi slovenski muzeji in galerije so se hitro prilagodili novi stvarnosti in svoje delo preselili na splet, na katerem tudi sedaj ponujajo bogate kulturne vsebine za otroke ter pedagoška gradiva za strokovne delavce vrtcev in šol.

Sposobnost prilagajanja in delovanja na spletu so muzeji in galerije pokazali ob skupni široko zasnovani promocijski akciji **Naprej v preteklost**, ki sta jo pripravili Skupnost muzejev Slovenije in Služba za premično dediščino in muzeje v Narodnem muzeju Slovenije. Akcija, ki je povezala 55 muzejev, je prvič potekala avgusta 2020, drugič božično-novoletno obarvana decembra 2020 in tretjič marca 2021, posvečena Sloveniji kot samostojni državi in njeni tisočletni zgodovini ter muzejem (ob 200-letnici ustanovitve prvega muzeja). V času akcije so na svojih spletnih straneh in družbenih omrežjih objavljali številne zanimivosti s ključnikom **#naprejevpreteklost** (fotografije ali filmčke ter opise zanimivih predmetov iz muzejskih zbirk, zanimivih dogodkov itd.), v času odprtja tudi posebne dogodke v svojih prostorih (vodstva, delavnice ipd.). S številnimi objavami in dogodki so muzeji in galerije pokazali, da so zanimivi ter varni prostori za učenje, zabave in druženja za vse generacije.

Analiza obiska sedmih **državnih muzejev** s primerjavo podatkov iz let 2019 in 2020 kaže posledice vpliva pandemije:

	2019	2020
Št. vseh obiskovalcev	318.940	125.427
Št. obiskovalcev – pedagoški programi otroci	68.057	37.300
Št. obiskovalcev – pedagoški programi mladina	18.095	5.107
Št. obiskovalcev – pedagoški programi družine	15.668	7.925
Št. obiskovalcev na spletu	1.403.325	1.093.681

(Vir: Letna poročila državnih muzejev s pristojnosti Direktorata za kulturno dediščino, MK, 2019 in 2020)

Analiza obiska **pooblaščenih muzejev** s primerjavo podatkov iz let 2019 in 2020 kaže posledice vpliva pandemije:

	2019	2020
Št. vseh obiskovalcev	1.076.747	554.949
Št. obiskovalcev – otroci in mladina	202.493	78.052
Št. obiskovalcev – družine	22.954	7.979
Št. obiskovalcev – šolske skupne	128.936	8.189
Št. obiskovalcev – pedagoški programi	155.538	51.140
Št. obiskovalcev na spletu	554.161	1.227.605
Delež otrok, mladine in družin v celotnem obisku	47 %	26 %

(Vir: Letna poročila muzejev s pristojnosti Direktorata za kulturno dediščino, MK, 2019 in 2020)

Kljub prepolovljenemu obisku in skoraj prepolovljenemu deležu obiska mladih in družin pa muzeji zaznavajo nov trend individualnih obiskov v času odprtja muzejev, ko so prvič

opazili določene skupine obiskovalcev, med katerimi izstopajo zlasti mladi odrasli in tudi družine.

V tem času seveda posebej poudarimo **poslanstvo splošnih knjižnic**, ki so ključne za razvoj bralne kulture in s tem tudi bralne pismenosti vseh prebivalcev. Knjiga v fizični in e- obliki še vedno ostaja nepogrešljivo sredstvo za krepitev duha in pomemben člen v izobraževalnem procesu. Knjižnice so ves čas zaprtja izposojale tudi fizične knjige, ki so kljub bogati digitalni ponudbi visoko na lestvici zaželenih knjižničnih storitev.

Tako kot za odrasle so splošne knjižnice tudi za otroke in družine v času epidemije covid-19 prilagodile svoje delovanje na način, da bi lahko zagotovile čim več storitev brez nevarnosti za okužbo ali širjenje okužbe. Izposojajo klasičnega knjižničnega gradiva so ponudile na brezstičen način ali s pošiljanjem po pošti, omogočile so povečano dostopnost do e-vsebin, pravljичne urice so preselile v virtualni svet (dostopno prek spletnih ali YouTubovih strani splošnih knjižnic oziroma na Facebookovem profilu knjižnice), oddaljen vpis so omogočile tudi tistim staršem, ki v knjižnice še niso bili včlanjeni.

Knjižnice so prisotne v 274 krajih po Sloveniji ter s 13 bibliobusl na več kot 700 postajališčih dostopajo do oddaljenih uporabnikov. Prisotnost knjižničarjev v domačih okoljih prebivalcev je ustvarilo zaupanje, ki ga uporabniki izkazujejo storitvam knjižnic in delu knjižničarjev. Živimo in delamo v času, ko je zaupanje najpomembnejša vrednota, ki pomirja in obenem odpira možnosti za prihodnost.

Po sprostitvi najstrožjih ukrepov so knjižnice iskale načine, kako ponovno vzpostaviti pristen stik z najmlajšimi uporabniki in njihovimi starši ter s tem med drugim dati signal najširši javnosti, da je knjižnica lahko varno socialno okolje tudi v danih razmerah. Organizirali so različne dejavnosti za otroke (in njihove starše oziroma stare starše), dogajanje so iz varnostnih razlogov, če so imeli to možnost, preselili na zunanje površine knjižnice.

Vpliv epidemije na knjižnično dejavnost ponazarjajo statistični podatki pred pojavom epidemije in po njem. Primerjava podatkov kaže v letu 2020 zmanjšanje nekaterih kazalcev, kot so fizični obisk knjižnic, fizična izposoja knjižničnega gradiva, število organiziranih prireditev ipd., po drugi strani pa so se kazalci pri drugih storitvah, vezanih v glavnem na digitalno okolje, znatno zvišali. Epidemija je delovno okolje, procese in načine dela spremenila, a izrazitega vpliva nanje ni imela. Knjižničarji so se na spremembe in izredne razmere odzivali hitro, učinkovito in proaktivno. Obstoječe storitve so nadgrajevali in uvajali nove, jih predstavljali v digitalnem okolju, s tem pa so knjižnice postale dostopne vsem in vsakomur.

Za primerjavo dodajamo nekaj ključnih podatkov o delovanju splošnih knjižnic v obdobju 2019–2020:

Izposoja e-knjig in zvočnih knjig	2019	2020	Indeks
Biblos	97.712	313.932	321
Audibook	0	3.457	

Nakup naslovov in licenc elektronskih knjig (Biblos)

	2019	2020	Indeks
Licence	8.203	13.831	169

Nakup naslovov in licenc zvočnih knjig (Audibook)

	2019	2020
Licence	0	8.353

Obisk (fizični) knjižnice	2019	2020	indeks
Vsi obiski	9,724.657	6,517.499	67 –33

Prireditve, izobraževanja za uporabnike	2019	2020	Indeks
Št. prireditev v knjižnici	32.926	11.403	35 –65
Št. prireditev na spletu	17	2.193	12.900
Št. hibridnih prireditev (v knjižnici in na spletu)	54	229	424
Skupaj	32.997	13.860	42 –58

O vplivu pandemije covida-19 na muzejsko in galerijsko dejavnost v letu 2020⁷ ter kulturno dejavnost na odrih v letu 2020⁸ poroča tudi Statistični urad Republike Slovenije.

⁷ Muzejska in galerijska dejavnost, Slovenija: Izraziti vpliv pandemije Covida-19 na muzejsko in galerijsko dejavnost v letu 2020: dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9730>.

⁸ Kulturne dejavnost na odru, Slovenija 2020: Pandemija Covida-19 močno zavrli kulturno dejavnost na odrih v letu 2020, dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9735>.

Namesto zaključka

Čeprav smo se v času epidemije covida-19 trudili, tudi v sodelovanju z MIZŠ in ZRSŠ, da bi otrokom in mladim omogočili čim več stika s kulturo in umetnostjo, tega niso bili deležni v taki meri kot v »normalnih« razmerah. Možnost ponovnega obiska kulturnih ustanov je pokazala, da so dejavnosti od doma ali iz vzgojno-izobraževalnega zavoda na daljavo lahko v podporo v kriznih razmerah, da pa **nikakor ne morejo nadomestiti užitka ter ustvarjalnosti, ki jo lahko pri otrocih in mladih izzove neposreden, živ stik s kulturo in umetnostjo ter z ustvarjalci, umetniki in drugimi, ki se ukvarjajo s kulturo in umetnostjo.**

Po ponovnem odprtju v letošnjem letu so kulturne ustanove pripravile bogato, a skladno z napotki NIJZ prilagojeno ponudbo za organizirane obiske vzgojno-izobraževalnih zavodov, pa tudi za individualne obiske vseh ciljnih skupin.

Ob začetku šolskega leta 2021/2022 so vzgojno-izobraževalni zavodi dobili priporočilo MIZŠ in ZRSŠ, da naj skladno s priporočili NIJZ kulturne dejavnosti izvajajo v šolah. MK si je prizadevalo, da bi vzgojno-izobraževalnim zavodom dodatno priporočili tudi izvajanje kulturnih dejavnosti v kulturnih ustanovah, ki zagotavljajo izvedbo kulturnih dejavnosti skladno z napotki NIJZ. Mnoge šole po lastni presoji (avtonomnost šolskega prostora) pri izvajanju kulturnih dejavnosti ponovno obiskujejo kulturne ustanove in sodelujejo z umetniki in ustvarjalci tudi na šolah, podatki kulturnih ustanov po Sloveniji pa žal kažejo, da je udeležba na številnih kulturnih prireditvah, ki so namenjene vzgojno-izobraževalnim zavodom, znatno nižja.

Kulturne ustanove so nas obvestile, da si strokovni delavci v številnih vrtcih in šolah želijo ponovnih obiskov kulturnih ustanov, a imajo kljub temu, da kulturne ustanove upoštevajo vse napotke NIJZ in omogočajo varen obisk, vrsto ovir:

- Pogoj PCT, ki velja za vse obiskovalce, starejše od 15 let, je v nekaterih vzgojno-izobraževalnih zavodih (posebej manjših podružničnih šolah) povzročil kadrovsko stisko. Zaposleni se namreč za opravljanje dela v šoli samotestirajo, rezultat samotestiranja pa v kulturnih ustanovah za obiskovalce ni veljaven. Nekateri so se zaradi pomanjkanja kadra, ki bi izpolnjeval pogoj P ali C, obisku kulturnih ustanov celo odpovedali. Septembra je prihajalo do odpovedi načrtovanih obiskov, saj je takrat veljal odlok, po katerem so morali PCT-pogoj izpolnjevati vsi obiskovalci, starejši od 12 let. Kmalu zatem se je pogoj spremenil na 15+ in se s to problematiko srečujejo dijaki, ki bi radi obiskali npr. predstave v okviru šolskih obveznih izbirnih vsebin (OIV).
- Zaradi napotitev razredov/skupin v karanteno je bil obisk nekaterih dogodkov slabši od pričakovanega, nekatere dogodke je bilo treba tudi odpovedati.
- Zaščitne maske so obvezne za vse obiskovalce, starejše od 6 let, zato so se šole večkrat znašle v nemilosti nekaterih staršev, ki temu nasprotujejo.

Upad obiskov kulturnih ustanov kaže dejansko zmanjšanje dostopnosti kakovostnih kulturnih vsebin in dejavnosti za otroke in mlade v vzgojno-izobraževalnem procesu. Skrbijo nas tudi dolgoročni učinki tega upada, saj če mladih ne navadimo na redno obiskovanje kulturnih prireditev, zmanjšamo možnost za njihove obiske pozneje, to lahko pusti posledice tudi na odnosu, ki ga otroci in mladi gojijo do umetnosti in kulture ... Dolga leta si namreč prizadevamo, da bi obiskovanje kulturnih ustanov ter vključevanje v različne kulturne dejavnosti postala del otrokovega in mladostnikovega vsakdana, saj to zagotovo prispeva h kakovosti njihovega preživljanja prostega časa in tudi h kakovosti njihovega življenjskega sloga (ustvarjalnost, socialna vključenost, odprtost, kritično mišljenje ...).

MK v celoti podpira poziv kulturnih ustanov iz vse Slovenije, da odločevalci različnih resorjev na nacionalni ravni in lokalnih ravneh pripomoremo k omogočanju nemotenega obiska kulturnih ustanov otrokom in mladim, družinam ter tudi drugim (starejšim ...), še posebej pa, da se vrtcem in šolam zagotovi obiske kulturnih ustanov vsaj v takem obsegu kot pred covidom-19 in s tem zagotovi enake možnosti za vse otroke in mlade, ne glede na njihovo družinsko okolje.

Pomembno se nam zdi sodelovanje različnih resorjev, vključevanje kulture in umetnosti na vseh področjih, še posebej pa pri načrtovanju nacionalnih dokumentov (strategij, programov, ukrepov) za otroke in mlade – od izobraževanja, družine, sociale, zdravja, duševnega zdravja, digitalnega izobraževanja do skrbi za okolje in trajnostni razvoj. Ker je dostop do kulture temeljna pravica otrok, ker kultura pomembno vpliva na blaginjo otrok, menimo, da je treba v raziskave o blaginji otrok, ne le v Sloveniji, kjer jih izvaja Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, temveč tudi na mednarodni ravni, nujno posebej vključiti tudi kulturno dejavnost otrok, prav tako bi področje kulture moralo biti poseben sestavni del Indeksa blaginje otrok.

Skladno z navedenimi raziskavami in priporočili raziskovalcev in različnih strokovnih skupin na področju kulture, izobraževanja, zdravja in sociale si bomo še naprej prizadevali za dostopnost kulturnih vsebin in dejavnosti z vidika uresničevanja temeljnih pravic otrok in odraslih, prav tako pa bomo skrbeli za prepoznavnost pozitivnih učinkov kulture in umetnosti na celovit razvoj posameznika in družbe kot celote.

Pripravila mag. Nataša Bucik v sodelovanju z mag. Marijo Brus, Vido Koporc Sedej, Marjanom Gujtmanom, Vesno Jurca Tadel, Ireno Grahek ter s Skupnostjo muzejev Slovenije, Službo za premično dediščino in muzeje, Gledališčem Koper, Lutkovnim gledališčem Ljubljana, Slovenskim ljudskim gledališčem Celje in Cankarjevimi domovi.

Prispevek pripravljen za 8. sejo Sveta Republike Slovenije za otroke in družino, november 2021.

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**
MINISTER

Podpisnik: Janez Cigler Kralj
Izdajatelj certifikata: Republika Slovenija
Serijska št. certifikata: 04 0f a6 22 00 00 00 00
Datum poteka certifikata: 16.03.2025
Datum in čas podpisa: 21:48, 16.12.2021
Referenčna številka: 1224-112/2017/177

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 04
F: 01 369 78 29
E: gp.mddsz@gov.si
www.gov.si

Številka: 1224-112/2017/177
Datum: 10. 12. 2021

Z A P I S N I K

Na podlagi 13. člena Poslovnika Sveta Vlade RS za otroke in družino (v nadaljevanju: Svet) je vodja Sveta, Janez Cigler Kralj, minister za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti, sklical

3. dopisno sejo SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OTROKE IN DRUŽINO, ki je potekala od dne 8. 12. 2021 do dne 10. 12. 2021

Glasovanje je potekalo po elektronski poti in sicer tako, da so člani in članice na elektronski naslov posredovali izpolnjeno glasovnico s katero so se izrekli o predlaganem sklepu in sicer najkasneje do 10.12. 2021. H glasovnici je bil priložen zapisnik 8. seje Sveta s prilogami.

Vodja Sveta je dal na glasovanje naslednji sklep, ki glasi:

»Zapisnik 8. seje Sveta Republike Slovenije za otroke in družino se potrdi«.

Svet sestavlja devetnajst (19) članov in članic. Pet glasovnic ni bilo posredovanih. Pravočasno je prispelo štirinajst (14) glasovnic od katerih so ZA predlagani sklep glasovali vsi člani in članice, nihče ni bil PROTI.

Na podlagi 13. člena Poslovnika Sveta, ki določa, da je sklep, stališče ali mnenje o posameznem vprašanju sprejet z dnem, ko večina vseh članov Sveta sporoči, da soglašajo s predlagano odločitvijo, vodja Sveta sprejme naslednji

SKLEP

»Zapisnik 8. seje Sveta Republike Slovenije za otroke in družino se potrdi«

Vodja Sveta bo obvestil člane in članice Sveta o sklepih sprejetih na dopisni seji, na naslednji redni seji Sveta.

Pripravila:
dr. Nataša Demšar Pečak
Sekretarka Sveta RS za otroke in družino

Janez CIGLER KRALJ
vodja Sveta Republike Slovenije za otroke in družino

Priloga:
- izpolnjene glasovnice

